

IRIS

International Research Institute of Stavanger

www.iris.no

Svein Ingve Nødland og Anders Vassenden

INKLUDERING I IDRETTSLAG

Gjennomgang av en tilskuddsordning

Rapport IRIS – 2011/066

Prosjektnummer: 7252266
Prosjektets tittel: Inkludering i idrettslag
Oppdragsgiver:: Kulturdepartementet
ISBN: 978-82-490-0728-8
Gradering: Åpen

Stavanger, 23.3.2011

(Svein Ingve Nødland)
Prosjektleder

(Nils Asle Bergsgard, sign.)
Kvalitetssikrer

(Gottfried Heinzerling)
Direktør
(Samfunns- og næringsutvikling)

Forord

Høsten 2010 ga Kulturdepartementet International Research Institute of Stavanger (IRIS) i oppdrag å foreta en gjennomgang av tilskuddsordningen «Inkludering i Idrettslag». Denne tilskuddsordningen er rettet mot idrettslag i norske storbyer og de utfordringer disse står overfor når det gjelder å inkludere barn og unge i sin virksomhet, særlig barn og unge med minoritetsbakgrunn.

Gjennomgangen vår er basert på dokumentstudier og intervjuer. Dokumentene er årsrapporter fra årene 2005–2009 og annen skriftlig dokumentasjon vedrørende tilskuddsordningen. Videre har vi gjennomført casestudier i tre byer som er med i tilskuddsordningen (Fredrikstad, Stavanger og Oslo) samt to byer som ikke er med i tilskuddsordningen (Skien og Sandnes). Hovedgrunnlag for disse casestudiene er intervjuer med representanter for idrettsråd/-krets og tre idrettslag i hver by.

Vi vil rette en takk til de personene som stilte opp til intervju og som med velvilje og imøtekommenhet delte sine erfaringer og synspunkter med oss.

Kulturdepartementet og Norges Idrettsforbund har deltatt på møter med oss og gitt konstruktive innspill til utformingen av undersøkelsen og til innholdet og analysen i sluttrapporten. Mange takk for et godt samarbeid.

Endelig vil vi takke Kulturdepartementet for et interessant oppdrag.

Stavanger, 21. mars 2011

Svein Ingve Nødland,
prosjektleder

Sammendrag

Tilskuddsordningen «Inkludering i idrettslag» er en omlegging av det som tidligere ble kalt storbytiltak/storbymidler. Etter en evaluering i 2004 ble denne tilskuddsordningen endret med sikte på å gjøre den mer målrettet. Tilskuddsordningen fikk ved omleggingen en tydeligere innretning mot idrettslagenes primærvirksomhet. Målsettingen er «å inkludere nye grupper inn i lagenes ordinære aktivitetstilbud, gjennom å motvirke økonomiske og kulturelle barrierer som kan være til hinder for deltakelse i organisert idrettsaktivitet».

International Research Institute of Stavanger (IRIS) fikk i oppdrag fra Kulturdepartementet (KUD) å foreta en gjennomgang av tilskuddsordningen etter omleggingen. Hovedhensikten var å vurdere måloppnåelsen. Dette har vi gjort ved å gå gjennom dokumenter og gjennom kvalitative intervjuer. Dokumentene omfatter årsrapporter fra alle idrettsråd/-kretser som har fått tilskudd, samt samlerapporter fra Norges Idrettsforbund (NIF), årlige tildelingsbrev fra departementet, samt noen brev fra NIF til departementet vedrørende tilskuddsordningen. Intervjuene (totalt 20) er foretatt med idrettsråd/-krets og idrettslag i tre byer (Fredrikstad, Stavanger og Oslo) som får tilskudd, samt to byer (Sandnes og Skien) som ikke får midler via tilskuddsordningen.

Tilskuddsordningen fikk ved omleggingen i 2005 barn og unge med minoritetsbakgrunn som hovedmålgruppe, og det ble særlig lagt vekt på inkludering av jenter. Den ble ganske tidlig utvidet til også å omfatte støtte til barn og unge fra familier med lav betalingsevne, det gjelder personer med både minoritets- og majoritetsbakgrunn. Også tiltak rettet mot innvandrereforeldre ble etter hvert tatt inn i tilskuddsordningen. I dag mottar 10 byer og 4 kommuner under Akershus Idrettskrets midler fra ordningen. De fleste av disse fikk tilskudd allerede før omleggingen, mens to byer, Sarpsborg og Haugesund, har kommet inn seinere.

Gjennomgangen viser et betydelig mangfold av tilbud når det gjelder målgrupper, idretter og organisering. Generelle tilbud som omfatter både minoritet og majoritet og begge kjønn, er mest utbredt. Alle steder finnes det også tiltak for jenter spesielt. Tiltak som er forbeholdt innvandrerejenter alene finnes også, men disse er færre i antall. Økonomiske tiltak rapporteres det om fra alle byer og områder, men disse er til dels av ulik karakter. Både gratis eller subsidierte aktivitetstilbud til alle og individrettet støtte til medlemskontingenter og deltakerutgifter, er utbredt. Foreldre som målgruppe er mye omtalt som klar utfordring i arbeidet. Alt i alt er det likevel i mer begrenset grad at det satses på dette gjennom separate tiltak, samtidig som foreldre ofte nås som del av andre tiltak og gjennom den ordinære aktiviteten.

Det er variasjoner i byene/byområdenes profiler. Vi har identifisert fire forskjellige tilnærminger: (i) *Masseprofil* med vekt på frie/åpne lavterskeltilbud omfatter særlig byer som har høy innvandrersandel, først og fremst Oslo og Drammen. (ii) *Individprofil* har særskilt vekt på å få enkeltpersoner med inn i idrett gjennom etablering av støtte-/miljøtiltak rundt dem og/eller ved økonomiske støttetiltak. Fredrikstad med sin hjelpetrenerordning er det tydeligste eksemplet i denne kategorien. (iii) *Kombinasjonsprofil* i betydningen blanding av masse- og individrettede tiltak, har vi tatt med som egen kategori. Blant andre er Bergen og Stavanger plassert i denne kategorien. (iv) *Innvandrerbehovsmodell* er en egen kategori med

vekt på at innvandrere selv skal bestemme tilbud/tiltak. Sarpsborg er plassert i denne kategorien. Omfanget av aktivitet innen den siste modellen er imidlertid lite.

På aggregert plan fremstår måloppnåelsen som betydelig. Antall og bredde i tilbudet målt ved antall tiltak har økt markant over tid. Antall idrettslag som har involvert seg, har også økt mye. Kanskje den viktigste måloppnåelsen vi kan peke på, er det enkle forhold at en større del av idrettsbevegelsen nå engasjerer seg i problematikk knyttet til inkludering og integrering. Tilskuddet har utløst og opprettholder et økende tilbud og engasjement i idrettslagene overfor barn og unge med minoritetsbakgrunn og fra familier med betalingsproblemer. Måloppnåelse ved antall personer som inkluderes i idrett, synes tallmessig mest knyttet til lavterskeltilbud. Deltakelse i ordinære idrettslagstilbud, som også kommer til uttrykk gjennom medlemskap i klubben, rapporteres det også om, men i vesentlig mindre grad. Der er slik sett et tankekors at økningen ser ut til å være langt mindre i ordinær idrettslagsvirksomhet.

Sammenlikning mellom byer innenfor og utenfor tilskuddsordningen tyder på at omfanget av inkluderingsarbeid blir mer systematisk og antagelig får vesentlig større omfang i byer som er med i ordningen enn i de som er utenfor. I «innenforbyene» skjer det over tid økning i antall tiltak og i antall idrettslag som engasjerer seg. I de to «utenforbyene» som vi har sett på, gjøres det også mye godt arbeid vis-à-vis minoritetsbarn og -ungdom. Her er man imidlertid sterkt avhengig av enkeltpersoners innsats, av «ildsjelene» alene. Utfordringen i «utenforbyene» er å få til en koordinert innsats.

Når det gjelder iverksetting av tilskuddsordningen, vurdert ut fra forholdet mellom styringssignaler på overordnet nivå (KUD og NIF) og tilpasninger på lokalt nivå (idrettsråd/-kretser og idrettslag), er inntrykket at dette synes å ha fungert rimelig godt. Det gjelder selv om tiltakene bare delvis faller inn under den organiserte idrettens primære virksomhet. Frie/åpne lavterskeltilbud samsvarer bare delvis med idrettens identitet og fokus på konkurranse og idrettsprestasjoner. I mange byer med «innvandrerrettete» bydeler er det imidlertid av vesentlig betydning å møte de lokale utfordringene som skapes av høy minoritetsandel, gjennom egnede lavterskeltilbud. På den andre siden er det også byer som tilrettelegger oppfølgingstiltak mot enkeltpersoner for å få dem med i idrettslag. Alt i alt må man kunne si at idrettslagene gis gode muligheter til å gi et aktivitetstilbud som er tilpasset den lokale konteksten.

Sentrale utfordringer fremover er for det første å møte det ressursgap man har mellom minoriteter og økonomisk utsatte gruppers behov for idretts-/aktivitetstilbud, og de frivillige ressurser (ikke minst foreldreressurser) som behøves for å yte det tilbud som etterspørres. Dette gapet kan man særlig finne i de mest «innvandrerrettete» områdene (i Oslo og Drammen), men problemstillingen har også gyldighet, om enn ikke i samme grad, i andre byer med minoritetskonsentrasjoner. For det andre er utfordringen generelt i byer med en betydelig innvandrerbefolkning å opprettholde et trykk mot organisering og utvikling av tiltak i idrettslagene rettet mot barn og unge med minoritetsbakgrunn og andre som støter på hindringer. Norge beveger seg i en stadig mer flerkulturell retning, og man skal ikke undervurdere at tilskuddsordningen kan bidra til at idrettsråd og idrettslag vil stå godt rustet til å møte utfordringer med tanke på inkludering.

Innhold

FORORD.....	3
SAMMENDRAG.....	5
1 INNLEDNING.....	9
1.1 Bakgrunn og problematikk	9
1.2 Problemstillinger og analytisk modell.....	11
1.3 Metode og data.....	16
2 TILSKUDDSORDNINGEN – UTVIKLINGSTREKK	19
2.1 Bakgrunn for omlegging av ordningen	19
2.2 Utviklingstrekk 2006–2010	21
2.3 Målvurderinger	23
3 AKTIVITETSPROFILER OG MÅLOPPNÅELSE	27
3.1 Oslo	28
3.2 Akershus	30
3.3 Drammen	32
3.4 Fredrikstad	34
3.5 Sarpsborg.....	35
3.6 Kristiansand	36
3.7 Stavanger	37
3.8 Haugesund	38
3.9 Bergen.....	40
3.10 Trondheim.....	42
3.11 Tromsø	43
3.12 Oppsummering på tvers av byer	45
4 CASESTUDIER.....	49
4.1 Fredrikstad	49
4.2 Stavanger	53
4.3 Oslo	58
4.4 «Utenforbyene» Skien og Sandnes	64
4.4.1 Skien	64
4.4.2 Sandnes	68
5 OPPSUMMERING OG DRØFTING	71
5.1 Oppsummering: omlegging, aktiviteter, måloppnåelse.....	71
5.2 Iverksetting av tilskuddsordningen	78

5.3 Mulige implikasjoner for utvikling av tilskuddsordningen	81
REFERANSER.....	87
VEDLEGG	89
Intervjuguide idrettsråd/-krets.....	89
Intervjuguide idrettslag.....	90

Tabeller og figurer

Tabell 1. Fordeling av midler fra tilskuddsordningen over tid, i 1000 NOK.....	22
Tabell 2. Regnskapsrapport 2009, NOK.....	22
Tabell 3. Antall tiltak. Fordelt på målgrupper.....	23
Tabell 4. Byer og byområder i tilskuddsordningen. Folkemengde og innvandrerbefolkning i prosent av folketall. 1. januar 2010.....	27
Tabell 5. Oslo. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009	28
Tabell 6. Drammen. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009.....	33
Tabell 7. Fredrikstad. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009.....	34
Tabell 8. Sarpsborg. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009.	35
Tabell 9. Kristiansand. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009.....	36
Tabell 10. Stavanger. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009.....	38
Tabell 11. Haugesund. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009.....	39
Tabell 12. Bergen. Aktiviteter og måloppnåelse.....	41
Tabell 13. Trondheim. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009.....	42
Tabell 14. Tromsø. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009.....	44
Figur 1. Analysemodell.....	13
Figur 2. Ressurs- og frivillighetsproblemet	76

1 Innledning

Storbytiltak, støtte til spesielle tiltak i regi av idrettslag i større bysamfunn, ble foreslått i Stortingsmelding nr. 41 (1991–92) «Om idretten». Midler ble avsatt til formålet første gang i 1993. Siden den gang har dette støttetiltaket vedvart, med noe varierende målsettinger og innretning. Bakgrunnen for igangsetting av idrettens storbyarbeid, eller «storbyprosjektet»/«storbytiltak» som det gjerne ble kalt i dagligtale, var at man registrerte mye inaktivitet blant barn og unge i forhold til den organiserte idretten. I relasjon til dette ble det pekt på mangelfull infrastruktur, anlegg og aktivitetstilbud. Siden har ordningen vært revidert flere ganger, siste gang i 2005. Omleggingen innebar en styrking av minoritetsfokus. Inkludering/integrering i idretten av barn og unge med innvandrerbakgrunn ble nå gitt hovedprioritet. Per i dag er 10 byer og 4 kommuner i Akershus fylke del av tilskuddsordningen.

Denne rapporten bygger på en gjennomgang av tilskuddsordningen «Inkludering i idrettslag». Den er utført på vegne av Kulturdepartementet (KUD). Rapporten går gjennom hvordan idrettsråd/-kretser og idrettslagene i de aktuelle byene har jobbet med tilskuddsordningen, hva slags tiltak de har igangsatt og ulike «modeller» som utpensler seg i feltet. Dertil gir rapporten en vurdering av hvorvidt arbeidet oppnår de skisserte mål for ordningen.

Rapporten har følgende struktur. I inneværende kapittel gjør vi nærmere rede for problembakgrunn, mål og metoder for vår gjennomgang av tilskuddsordningen. Det gjør vi ved først å skissere noen generelle perspektiver på utfordringer knyttet til inkludering i idrett. Deretter skisserer vi og gjør rede for en analysemodell i vår forståelse av oppdraget og hvilke problemstillinger vi vil vektlegge. Til sist beskrives det metodiske opplegget. I kapittel 2 går vi nærmere inn på utvikling av tilskuddsordningen fra 1993 til i dag. Kapittel 3 gir en aktivitetsprofil for hver av de elleve byene/byområdene som er involvert i arbeidet, med vekt på hvordan de har utformet arbeidet. I kapittel 4 går vi nærmere inn på 5 utvalgte byer som vi har anvendt som casestudier i arbeidet. Her sammenlignes på den ene siden hvordan tre byer som er med i ordningen utformer arbeidet forskjellig. På den andre siden sammenliknes arbeidet i byer som er med i ordningen med tilsvarende arbeid i to byer som ikke er med. Kapittel 5 oppsummerer og drøfter rapportens funn, med tanke på modeller og måloppnåelse, samt drøfter føringer for videre utvikling av tilskuddsordningen.

1.1 Bakgrunn og problematikk

Tilskuddsordningen «Inkludering i Idrettslag» er rettet mot idrettslag i de store byene og de utfordringer disse står overfor når det gjelder å inkludere barn og unge i sin virksomhet, særlig barn og unge med minoritetsbakgrunn. Tilskuddsordningen inngår slik sett som et element både i den generelle idrettspolitikken og som en del av integreringspolitikken. Det har lenge vært en klar politisk målsetning å øke deltakelsen i organisert idrett blant unge med innvandrerbakgrunn.

Frivillige lag og organisasjoner har historisk sett hatt og har fremdeles en viktig rolle når det gjelder å engasjere brede befolkningsgrupper til deltakelse i det sivile samfunn (Wollebæk, Selle og Lorentzen 2000). Idretten har i så måte vært særdeles viktig som samfunnsmessig integrerende faktor; både i kraft av sin størrelse og at den rekrutterer bredt på tvers av sosiale, økonomiske, religiøse og andre skillelinjer. «Idrettslagene har som del av sivilsamfunnet sosial integrasjon som en av sine viktigste legitimeringsgrunnlag» (Strandbu 2004; jf. Lorentzen 2001).

Tilskuddsordningen «Inkludering i Idrettslag» må forstås i denne sammenheng. Gitt nyere innvandring og derav pluralisering av befolkningen i Norge, møter idrettslag mange steder betydelige utfordringer når det gjelder sosial integrasjon. Flere studier viser at barn og ungdom med foreldre født i ikke-vestlige land deltar mindre i organisert idrett enn andre (Bakken 1998; Krange og Strandbu 2004). Særlig jenter med slik bakgrunn deltar lite (Strandbu *ibid.*). Dertil viser det seg at foreldre med innvandrerbakgrunn i liten grad bidrar i det frivillige arbeidet som breddeidretten bygger på og er avhengig av (Carlsson og Haaland 2006). Også internasjonale studier viser at blant de som lokalt organiserer idrettsaktiviteter, så utgjør etniske minoriteter en lav andel (jf. Long m.fl. 2009). Årsakene til manglende deltakelse, både hos barn og voksne, er sammensatte, og overlapper erfaringsgrunnlag fra tilgrensende felt, det være seg dugnader i borettslag, foreldresamarbeid med skole, m.m. (se f.eks. Vassenden 2007). Foreliggende forskning (se f.eks. Carlsson og Haaland *ibid.*) og erfaringsgrunnlag fra feltet, peker særlig på kulturelle og økonomiske årsaker. *Kulturelt* handler det om oppvekst i andre samfunnsformasjoner som gir manglende forståelse for hvordan sivilsamfunnets organisasjoner i Norge, herunder idrettsorganisasjoner, er bygget opp og fungerer – kort sagt at «en må yte for å nyte». *Økonomisk* handler det om at innvandrerfamilier, statistisk sett, befinner seg i de nedre sosioøkonomiske sjikt. Mange vil av den grunn ikke ta seg råd til å betale deltakeravgift til idrettslag. Imidlertid kan det her tilføyes at svak økonomi også virker inn på den måten at mange innvandrere tvinges til å ha flere jobber, og dermed ikke har tid til å yte frivillig foreldreinnsats. Videre vil vi peke på at *sosial organisering* er sentralt: Mange innvandrerfamilier har flere barn enn det som er gjennomsnittet blant norske familier, noe som innskrenker tiden en har tilgjengelig for frivillig innsats, samt øker en families potensielle samlede utgifter til deltakeravgift. *Religiøs praksis* kan også tenkes å spille inn, ikke nødvendigvis i den forstand at den i seg selv legger moralske begrensninger på barns deltakelse i idrett (selv om den nok kan gjøre det blant noen, særlig for jenters del), men i form av praktiske begrensninger, fordi mange barn er opptatt med f.eks. koranundervisning på de tidspunktene da idrettsaktiviteter vanligvis arrangeres. Endelig må slike faktorer antas å samvirke.

Til dels handler denne problematikken altså om sosial klasse. Det gjør at noen av de ovennevnte mekanismene vil være generelle, og slå ut også blant majoritetsnorske barn og unge, da særlig fra familier med lav sosioøkonomisk posisjon eller som har utfordringer ift. livsmestring (det kan være knyttet til rus, psykiatri, m.m.). Majoritetsnorske grupper med svak økonomi omfattes slik også prinsipielt av ordningen. Men selv om økonomiske aspekter altså representerer barrierer for deltakelse i idretten, og da uavhengig av etnisk bakgrunn, så vil en høy andel av barn og unge med innvandrerbakgrunn i et lokalmiljø føre til at idrettens inkluderingsutfordringer får en ekstra *tyngde*, bl.a. pga. kulturelle barrierer.

I byområder hvor en høy andel av befolkningen har innvandrerbakgrunn, særlig i drabantbyområder i Oslo og Drammen, gir disse forholdene klare negative konsekvenser. Det er mange steder vanskelig å rekruttere barn og ungdom til idrettslagene, og da særlig jenter. Men også selve *idrettsstrukturen* kan noen steder forvitte, fordi grunnlaget i form av frivillig foreldreinnsats faller bort. Et dramatisk eksempel er idrettslaget Drafn i Drammen, som ligger i et område med svært høy minoritetsandel (Fjell). På ett tidspunkt måtte idrettslaget legge ned sine aldersbestemte avdelinger, fordi foreldreinnsatsen forsvant (se Carlsson og Haaland 2006).

«Inkludering i Idrettslag» retter seg mot utsatte byområder. Ordningen er innrettet mot å trekke barn og unge med innvandrerbakgrunn, samt andre økonomisk utsatte grupperinger, inn i fysisk aktivitet og ordinær virksomhet i idrettslagene. Særskilte målgrupper er jenter og grupperinger hvor de økonomiske og kulturelle barrierene for deltakelse i organisert idrett er høye. Tilskuddsordningen søker også gjennom tiltak å trekke foreldrene med som støttespillere til barnas engasjement, i tråd med hva som er breddeidrettens tradisjonelle praksis. Gjennom et slikt fokus legges målsettingene med tilskuddsordningen nært opp til generelle idrettspolitiske målsettinger om å skape aktivitet lokalt, vektlegging av frivillighet, breddeidrett og barn og unges deltakelse.

Behov for en slik tilskuddsordning begrunnes dels ut fra oppfatninger om storbyenes relativt sett begrensede tilbud av idrettslig infrastruktur i form av anlegg, utstyr etc., sett i forhold til behovene generelt sett. Men særlig er tilskuddsordningen begrunnet i det faktum at barn og ungdom med innvandrerbakgrunn deltar mindre i organisert idrett enn andre. Hovedtyngden av de økonomiske virkemidlene rettet mot idretten er, om man ser bort fra toppidrettssatsningen, relativt generelle virkemidler rettet mot idrettens lag og organisasjoner; og når det gjelder anlegg også kommunene. Tilskuddsordningen «Inkludering i Idrettslag» avviker dels herfra gjennom sitt fokus på spesifikke målgrupper,¹ om enn med mål om å trekke de utsatte målgrupper inn i den generelle idrettsaktiviteten.

1.2 Problemstillinger og analytisk modell

Med denne gjennomgangen har KUD ønsket å få vurdert måloppnåelse i tilskuddsordningen slik den er innrettet i dag. Overordnet måloppnåelse forstår vi i tråd med KUDs bevilgningsbrev av 2009: *«inkludere nye grupper inn i lagenes ordinære aktivitetstilbud, gjennom å motvirke økonomiske og kulturelle barrierer som kan være til hinder for deltakelse i organisert idrettsaktivitet»*.

Gjennom dette definerer departementet måloppnåelsen dels i tilknytning til spesifikke målgrupper, dels i tilknytning til spesifikke virkemidler. Det etterlyses med andre ord vurderinger av hvordan en gjennom ulike virkemidler bidrar til å styrke inkludering av minoriteter og sosioøkonomisk utsatte grupperinger i idrettslagenes aktivitet.

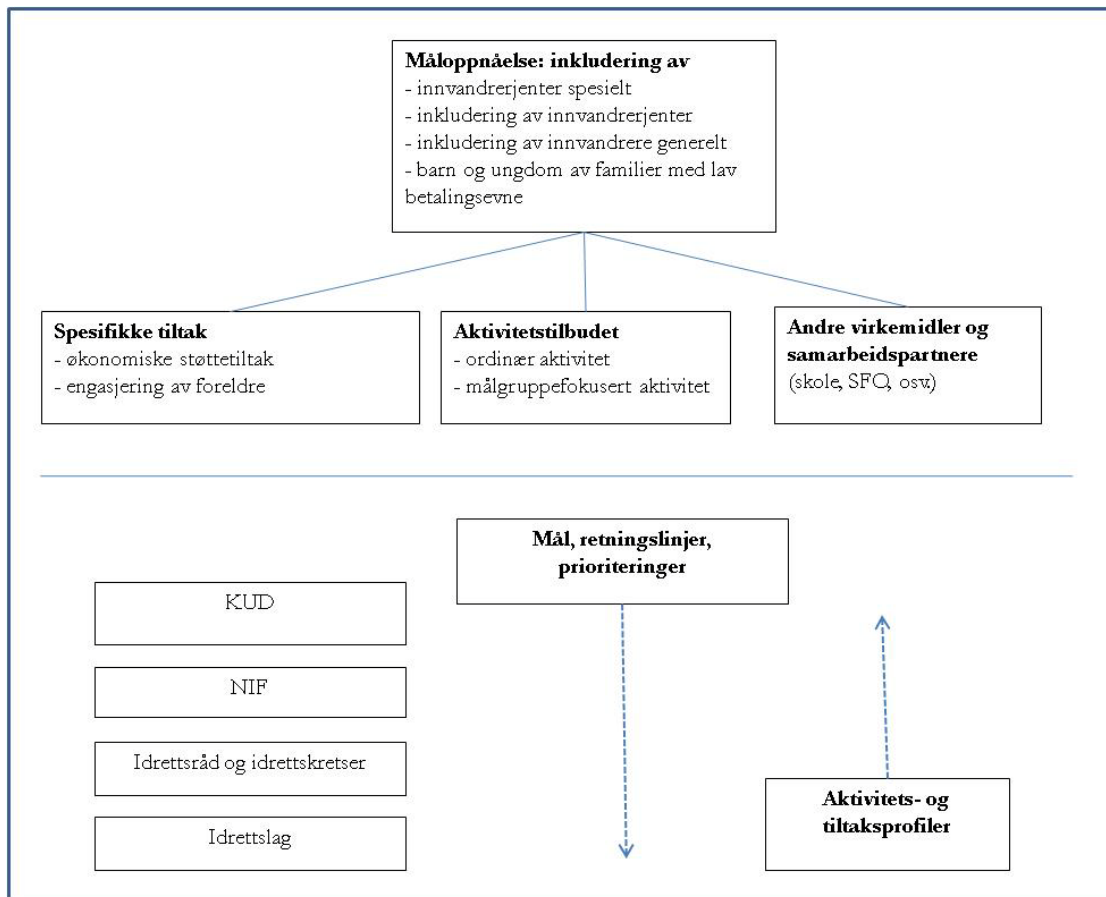
¹ Tilskuddsordningen har med tiden også blitt mer målgruppeorientert enn hva tilfellet var med dens forløper «storbyprogrammet» (1993–1999), se Carlsson og Haaland (2004:7).

Måloppnåelsen knyttet til målgrupper og virkemidler med spesifikk tilknytning til tilskuddsordningen, har vi i gjennomgangen funnet det hensiktsmessig å knytte til de fem kategoriene som er angitt i Norsk Idrettsforbund (NIF) sin rapportering fra tilskuddsordningen:

1. Innvandrere spesielt (tiltak kun rettet mot innvandrere).
2. Inkludering av innvandrere (tiltak som omfatter både etnisk og ikke-etnisk norske).
3. Inkludering av innvandrere generelt (tiltak som omfatter både etnisk og ikke-etnisk norske) gutter og jenter 6–19 år.
4. Økonomiske støttetiltak (reduere økonomiske barrierer for å delta i idrettsaktiviteter – via idrettslag/grupper), dvs. virkemidler rettet mot målgruppen barn og unge med lav betalingsevne, det være seg med eller uten innvandrerbakgrunn.
5. Engasjere innvandrerforeldre.

Tilskuddsordningen har en samlet ramme på 8 millioner NOK på landsbasis. I et ressursperspektiv utgjør dette bare en liten andel av den ressursinnsats som legges ned i idrettslig aktivitet blant barn og unge i disse byene i form av økonomi og frivillig innsats. Tilskuddsordningens rolle blir slik sett å gi ekstra incentiver til (i) å motivere barn og unge til å delta i det ordinære aktivitetstilbudet, og (ii) til at idrettslagene organiserer og utvikler egne tilbud som gir en ekstra motivasjon til denne målgruppen.

Som i de fleste prosjektgjennomganger er utfordringen hvordan dette kan operasjonaliseres og studeres. I figuren på neste side har vi laget en enkel analysemodell med sikte på en slik operasjonalisering. Modellen er todelt. Den omfatter for det første et analyseskjema for sammenhenger mellom målgrupper og virkemidler. For det andre gir den en visualisering av aktørbildet.

Figur 1. Analysemodell

Hovedproblemstilling: Måloppnåelse og sammenhenger målgrupper–virkemidler

Hovedmålgrupper er angitt i øvre del av figuren. Her skisserer vi mulige sammenhenger mellom inkludering av de ulike målgruppene og ulike typer av virkemidler. De ulike virkemidlene henger naturligvis også sammen, men vi finner det analytisk hensiktsmessig å skille mellom tre sett av virkemidler og måloppnåelse.

Det første (i), og antageligvis viktigste virkemidlet, er det *aktivitetstilbud* som barn og unge med innvandrerbakgrunn inviteres til å være med i, og som motiverer for deltakelse. Her bør det skilles mellom det ordinære tilbud av idrett, trening og fysisk aktivitet på den ene side, og på den andre siden aktiviteter som vurderes spesielt med henblikk på innvandrere og evt. andre spesifikke sosiale målgrupper. Målet med tilskuddsordningen er ideelt sett å trekke innvandrere og sosialt utsatte grupper inn i idrettslagenes ordinære aktiviteter. Er det slik at en i stor grad lykkes i å inkludere nye grupper av minoriteter i det ordinære tilbudet? Eller må man i hovedsak basere seg på spesielle og målrettede aktivitetstilbud for å få noe til? For det andre (ii), vedrørende de *spesifikke virkemidler* som tilskuddsordningen omfatter, har man økonomiske virkemidler rettet mot familier med lav betalingsevne og tiltak rettet mot å engasjere innvandrerforeldre. Begge omhandler det som oppfattes som vesentlige barrierer for deltakelse. Økonomiske virkemidler, f.eks. subsidiering av medlems- eller deltakeravgifter, er i en forstand antagelig uproblematisk, men byr på utfordringer mht. utvelgelse og treffsikkerhet i forhold til familier med størst behov. Spørsmål kan stilles om

dette er en type virkemiddel som benyttes og om det synes å fungere i tråd med intensjonen om å trekke inn økonomisk vanskeligstilte. Engasjering av innvandrereforeldre (i tråd med norsk dugnadstradisjon) byr antageligvis på større problemer fordi barrierene av sosial og kulturell karakter kan være høye. Ikke minst gjelder dette manglende tradisjoner fra bakgrunnsland med hensyn til foreldres engasjement i barnas idrettsaktiviteter.

En tredje (iii) kategori, er aktiviteter knyttet opp mot tilskuddsordningen, som til dels er relatert til *andre virkemidler og samarbeidsaktører*. Kommuner/bydeler spiller her en viktig rolle. Særlig kommunale tilskudd, men i noen grad også andre offentlige tilskudd, bidro i 2009 til nesten å doble økonomien, utover de 8 millioner kronene fra tilskuddsordningen. Aktiviteter i tilknytning til tilskuddsordningen er også knyttet opp mot disse midlene, til stillinger utenfor idretten, og til relasjoner mellom idrettslag og andre aktører som skoler, andre offentlige og private/frivillige aktører. I NIBRs evaluering (Carlsson og Haaland 2004) kan det på bakgrunn av det store mangfold av tiltakstyper og forskjeller i lokal organisering av tiltak i kommuner og kretser, svares nei på spørsmålet om alle disse ulikhetene rommes innenfor en enkeltstående tilskuddsordning. Det er imidlertid viktig å se på betydningen av dette samspillet mellom tilskuddsordningen og idrettslagene på den ene siden, og de øvrige virkemidlene og relasjonene på den andre.

Delproblemstilling: Samspill mellom nivåer for styring og iverksetting av ordningen

Gjennomgangen tar utgangspunkt i de nivåer som er viktige i iverksetting av ordningen. Dette er det nasjonale nivået (KUD og NIF), nivået av regionale forvaltningsenheter (idrettsråd/-krets), samt det lokale nivået (idrettslag og foreninger).

Innenfor de ressursmessige rammer som er satt for denne gjennomgangen, har vi ikke kunnet belyse alle forvaltningsmessige og organisatoriske sider ved tilskuddsordningen. Med tanke på vurdering av måloppnåelsen er det imidlertid viktig å se på samspillet mellom de ulike nivåene ut fra to synsvinkler. For det første (i) må dette betraktes ut fra styringsaspekter («top-down») og hvordan skriftlige retningslinjer og prioriteringer legger føringer for bruken av midlene. Handler det fortsatt om en tilskuddsordning med store frihetsgrader? Skjer det i noen forstand endringer i de føringer som gis for bruk av midler over tid? For det andre (ii) må det vurderes ut fra iverksettingsaspekter («bottom-up») hvordan gjennomføring av prosjekter/tiltak på lagsnivå eventuelt påvirker tenkning, retningslinjer og prioriteringer på regionalt nivå, og i neste instans om de erfaringer som gjøres på regionalt forvaltningsnivå har betydning for føringer som legges på nasjonalt plan (KUD og/eller NIF). Vårt anliggende er under denne problemstillingen med andre ord å vurdere om det over tid skjer en læring og tilpasninger av tilskuddsordningen, og da særlig med henblikk på måloppnåelsen. I studier av tilskudd rettet mot idrettens lokalnivå, har det vært observert en betydelig grad av samsvar mellom overordnede idrettspolitiske målsettinger og lokalidrettens egne ønsker og prioriteringer (Opedal og Bergsgard 2009). Det interessante med ordningen «Inkludering i Idrettslag», er at den ikke utelukkende tar utgangspunkt i idrettslagenes primære aktiviteter, men også retter seg mot integrasjon og sosial inkludering av spesifikke målgrupper. Det er et åpent spørsmål, som vi tar sikte på å forfølge, hvorvidt og hvordan dette vil påvirke lokalidrettens tilslutning til ordningens mål og prioriteringer.

Måloppnåelse

KUD initierte gjennomgangen for å se på måloppnåelsen for ordningen slik den er innrettet i dag. Er måloppnåelsen god? Lykkes idretten og idrettslagene med inkluderings- og integreringsarbeidet? Hvis man eventuelt ikke lykkes, hva er årsaken?

Vi har funnet det hensiktsmessig i vurdering av måloppnåelse å legge hovedvekten på måloppnåelse knyttet til nivået for regionale forvaltningsenheter (idrettsråd/-krets). Vekten vil bli lagt på hvordan summen av prosjekter og tiltak i tilknytning til den enkelte by/kommune synes å fungere med hensyn til måloppnåelsen.

NIBR evaluerte ordningen i sin daværende form i 2004 (Carlsson og Haaland 2004). Forfatterne av rapporten skrev om måloppnåelsen at «tilskuddsordningen har stimulert mange spennende og gode enkelttiltak og prosjekter. Hvis målet er å få flere barn og unge fysisk aktive, herunder også vanskeligstilte grupper, har programmet/tilskuddsordningen med stor sannsynlighet fungert etter intensjonene». Forfatterne peker på at ordningen i sin daværende form var preget av uklare mål (ibid.: 154-158). Vi finner at ordningens senere prioritering gjør at mål og måloppnåelse nå er tydeligere definert og formulert, men at det likevel er betydelige utfordringer med å operasjonalisere disse.

Den store metodiske utfordringen ligger i hvordan måloppnåelse kan beskrives og vurderes. Det store mangfoldet når det gjelder organisering og typer av tiltak på den ene side, og variasjonene mellom byer når det gjelder innvandrerbefolkningens størrelse, sammensetning og utfordringer på den annen side, gjør det svært komplisert å etablere et sett av entydige målindikatorer som muliggjør kvantifiserbare komparasjoner mellom de ulike byene/kommunene. Noe vil man imidlertid kunne gjøre. For det første vil det kunne beskrives og vurderes hvordan ulike byer ut fra egenvurdering har fått til mer og mindre bra det man har forsøkt på. For det andre vil man knyttet til den enkelte by kunne gi beskrivelser og vurderinger av hvordan utviklingen har vært over tid i den enkelte by.

Vår beskrivelse av måloppnåelsen i de ulike byene relateres til flere dimensjoner:

1. Kvantitative beskrivelser – så langt disse rekker – av antall lag og foreninger med prosjekter/tiltak og hvilket omfang (hyppighet, antall) ulike tiltak har. Her har vi lagt vekt på endringer over tid i tidsrommet 2006–2009.
2. Beskrivelse av gjennomførte tiltak rettet mot de ulike målgruppene og i hvilken grad man når de fem forskjellige målgruppene.
3. Vurderinger av om tiltakene bidrar til å trekke målgruppene inn i idrettslagenes ordinære virksomhet.
4. Vurderinger av sammenhenger mellom måloppnåelse i forhold til de ulike målgruppene og virkemidlene (type aktivitetstilbud i regi av idrettslagene, spesifikke virkemidler tilknyttet tilskuddsordningen, samt samspill med andre virkemidler og samarbeidspartnere).
5. Vurderinger av hvordan samspill og sammenhenger mellom nivåene mht. styringsaspekter og iverksettingserfaringer bidrar i utvikling av prosjekter/tiltak og måloppnåelse over tid.

1.3 Metode og data

Rapportens datatilfang og metode er todelt: Vi baserer oss på (i) *dokumenter* (ca. 60) og (ii) 20 *kvalitative intervjuer*.

Dokumentene er rapporter fra idrettsrådene/-kretsene til NIF, som forvalter midlene på vegne av KUD. I disse årlige rapportene redegjør det enkelte idrettsråd/-krets ganske inngående for hvilke tiltak som har vært gjennomført i regi av de idrettslagene som har fått tilskudd, hvilke idrettslag som har fått tilskudd, hvordan tiltakene er å plassere ut fra de definerte målgrupper, samt hvordan man vurderer måloppnåelse i arbeidet. Samlet er dette tale om 50 årsrapporter fra idrettsråd/-krets til NIF, og 5 samlereporter fra NIF til KUD, i årene fra 2005 til 2009. I tillegg har vi hatt tilgang på tildelingsbrev fra departementet til NIF og noen brev fra NIF til departementet vedrørende tilskuddsordningen.

Grovt sagt har vi på den ene siden brukt disse dokumentene for å gi en samlet kartlegging av ordningen og utviklingstrekk over tid. På den andre siden brukes rapportene til å beskrive arbeid og resultater i de enkelte byene som er med i ordningen. Rapportene er derfor sentralt grunnlag i gjennomgangen i kapittel 3, der vi konstruerer aktivitetsprofiler for de enkelte byene, og vurderer måloppnåelse.

Vi har studert alle rapporter fra 2005 til 2009. For å kartlegge endringer i ordningen over tid har vi særlig vektlagt årene 2006² og 2009.

Videre bygger vi også på samlede rapporter fra NIF til KUD fra 2005 til 2009, også her med mest fokus på 2006 og 2009.

Dernest har vi gjort til sammen 20 kvalitative intervjuer. Vi har gjort 5 intervjuer med representanter for idrettsråd/-krets i byene Fredrikstad, Stavanger og Oslo innenfor tilskuddsordningen, og Skien og Sandnes av byer utenfor. I hver by har vi også intervjuet representanter for 3 idrettslag som har fått tilskudd gjennom «Inkludering i Idrettslag» eller (i tilfellet Skien og Sandnes:) idrettslag som har hatt erfaring med tematikken. Idrettslag ble valgt ut fra forslag fra idrettsråd/-krets, samt på bakgrunn av rapportene til NIF. De aller fleste informantene har relativt lang erfaring med tematikk rundt minoriteter og idrett. De fleste intervjuene ble gjort ansikt til ansikt, med unntak av 5 telefonintervjuer. Intervjuene varte fra 30 minutter til 2 timer. Intervjuutskrifter er basert på fylldige notater underveis i intervjuene. De fleste intervjuene er utført enkeltvis av Nødland eller Vassenden, men 3 idrettsråd/-krets, samt 2 idrettslag er utført av Nødland og Vassenden sammen. Intervjuguider ligger som vedlegg til rapporten.

I tillegg til intervjuer og dokumenter, støtter vi oss på informasjon som fremkom i to møter mellom KUD, NIF og IRIS. Det første møtet var i forbindelse med prosjektets oppstart og hvor også Oslo Idrettskrets deltok. Det andre møtet fant sted underveis i prosjektet.

² I enkelte byer er det 2007/2008 som er oppstartsår. Her erstatter disse årene 2006. 2005 var et overgangsår for ordningen, og er således ikke prioritert i gjennomgangen.

Vi vil avslutningsvis i dette metodeavsnittet knytte noen betraktninger til utfordringer vi har erfart når det gjelder å vurdere sider ved måloppnåelsen. For noen variable som antall tiltak og idrettslag som engasjerer seg i ulike typer tiltak, kan det gis sakssvarende beskrivelser. Andre aspekter er det vanskeligere å gi særlig nøyaktige vurderinger av. Dels henger det sammen med at til tross for at man har forsøkt seg på et visst enhetlig preg i beskrivelse av aktiviteter knyttet opp mot målgrupper, legger ulike idrettsråd/-kretser ulike praksiser til grunn for hvordan man beskriver aktiviteter og deltakelse/medlemskap i idrett. Videre, både gjennom lesning av dokumenter og i muntlige samtaler har vi registrert nøkternhet og en viss reservasjon i vurderinger av måloppnåelse. Både i rapporter og i intervjuer med oss, er det få, om noen, som snakker høyt om suksess i arbeidet. Dette henger sammen med at tilskuddsordningen er sammensatt og kompleks både når det gjelder målsettinger, målgrupper og virkemidler. Målsettingen om å inkludere mennesker i idrett, kan være flertydig. Hvordan veier man for eksempel de manges deltakelse i enkelttiltak, som en «fargerik fotball»-turnering, opp mot enkeltpersoner eller mindre gruppers medlemskap som deltakere på lag i aldersbestemt klasse? Dertil kommer at det er flere målgrupper, som til dels er overlappende og som gjør det vanskelig å gi presise anslag for i hvilken grad bestemte grupper nås. Hvordan teller man for eksempel måloppnåelse når målgruppen er generell, det vil si den omfatter begge kjønn og både minoritet og majoritet? Er måloppnåelsen alle som deltar, eller burde man fortrinnsvis velge ut og telle de som ellers ikke ville ha blitt med, og hvem er i så fall det? Mål og midler er videre til dels blandet sammen i denne tilskuddsordningen. Satsning på foreldre og økonomisk støtte til deltakelse/medlemskap er satt opp som to av målgruppene, samtidig som dette opplagt primært er virkemidler som forutsettes å bidra til inkludering av personer og grupper.

Det er således både meningsmessige og tekniske/praktiske vansker med å gi enkle svar på hva måloppnåelsen er. Slik sett har vi, selv om vi også har presentert en del tall fra ulike byer/steder, lagt størst vekt på helhetlige kvalitative beskrivelser og vurderinger av regionale aktivitetsprofiler og måloppnåelse: Hvordan aktiviteten fremstår og hva vi samlet sett kan si om hva som oppnås, og hva som virker i forhold til den overordnede målsettingen om inkludering.

2 Tilskuddsordningen – utviklingstrekk

I dette kapitlet vil vi se nærmere på tilskuddsordningen. Hva er bakgrunnen for denne? Hvordan har den blitt utviklet etter omleggingen i 2005? Til hvilke tiltak har idrettsråd/idrettskretser som er med i ordningen, brukt tilskuddene? Hva rapporteres om måloppnåelsen?

Hovedgrunnlaget for gjennomgangen er skriftlig dokumentasjon fra KUD, NIF sentralt, idrettsråd og -kretser. I tillegg har vi også trukket inn synspunkter og vurderinger fra intervjuer og møter.

2.1 Bakgrunn for omlegging av ordningen

Som beskrevet i innledningen ble tilskuddsordningen etablert tidlig på 1990-tallet, med bakgrunn i barn og ungdoms inaktivitet og manglende deltakelse i organisert idrett.

Fra 2001 endret ordningen navn til «Fysisk aktivitet og sosial integrasjon – idretten som samarbeidspart». Formålet med ordningen var å «(s)kape lokal tilhørighet og sosial integrasjon gjennom tilbud om idrett og fysiske aktivitet». Det handlet både om fysisk aktivitet og sosial integrasjon. Målgruppene var barn og ungdom som var inaktive, barn og ungdom med problematferd og innvandrere. Når det gjaldt innvandrere ble det operasjonalisert mål om at flere barn og ungdom, særlig jenter, skulle med i ordinær idrettsaktivitet, man ville utvikle idretts- og aktivitetstiltak i flerkulturelle miljøer og innvandrereforeldres deltakelse skulle øke.

Carlsson og Haaland (2004) beskriver i sin evaluering en støtteordning med spennende tiltak og prosjekter og peker på at måloppnåelse gjennom aktivisering av fysisk inaktive, inkludert vanskeligstilte grupper, sannsynligvis har blitt realisert. Samtidig er de kritiske til deler av iverksettingen. Kritikken går blant annet på de idrettspolitiske implikasjonene. Kommune og idrett samarbeider om tiltakene. Offentlig lønnet personale har til dels overtatt, de organiserer aktiviteter og gjør innsats som ellers foreldre gjør. Dermed kommer idrettslaget som organisasjon og frivilligheten delvis i bakgrunnen. Dette kan svekke idrettslagene som produsent av idrettsaktivitet. «(D)et bør være problematisk sett i et idrettspolitisk perspektiv hvis medlemsrollen blir mer lik en offentlig brukerrolle», skriver de i evalueringen (ibid.: 10).

Når det gjelder innvandrere spesielt, er vurderingen at det har gått greit å aktivisere gutter med minoritetsbakgrunn, mens det har vært vanskeligere når det gjelder jenter, særlig ungdom. Vurdering av innvandrereforeldres engasjement er helst negativ. Det sies at man ikke har gode erfaringer når det gjelder å aktivisere foreldre til betaling av medlemskontingent, kjøring av barn til og fra, eller til lagleder- og treneroppgaver. Mangelfull foreldreinnsats har blitt erstattet av midler fra tilskuddsordningen (gjerne kombinert med kommunale midler), penger som går til lønnete ledere, trenere og utstyr. Lønnet personell kan for så vidt være et egnet virkemiddel for å få ting til å fungere, mener Carlsson og Haaland, men som de innvender retorisk: «En problemstilling er om en i stedet for gradvis å integrere foreldrene inn i norsk idrett, avlærer dem en gang for alle» (ibid.: 10).

Forfatterne hevder at praktiske, språklige, økonomiske og kulturelle barrierer kan gjøre at mange innvandrereforeldre (særlig 1. generasjon) ikke engasjerer seg, samtidig som de også viser til hindringer på den «norske» siden. I hvilken grad tar idretten i mot nyankomne og er villige til å endre rutiner og praksiser? De foreslår som et virkemiddel (på enkelte områder), at det gis støtte til etablering av etniske/multietniske baserte lag hvor minoriteter kan utvikle fellesskap og organisering på egne premisser. Dette, skriver de, kan være problematisk ut fra nasjonale integreringspolitiske mål, men om det primære målet er idrettspolitisk, «idrett for alle», behøver en slik modell ikke å være så omstridt.

Tilskuddsordningen ble lagt om i 2005, etter at NIBR hadde lagt fram sin evaluering. Det vil si, det som faktisk skjedde var at 2005 ble et overgangsår mellom gammel og ny ordning, og at omlegging av tilskuddsordningen i praksis skjedde fra 2006-2007 av. Ved omleggingen tas det hensyn til vurderinger i evalueringsrapporten, om ikke i ett og alt. For eksempel går man ikke inn på det radikale forslaget om å styrke innslag av etniske/multietniske idrettslag. Men hovedsaken om å sette idrettspolitiske føringer i fokus mer enn sosiale integrasjonsmålsettinger, ble vektlagt. På den annen side blir etniske minoriteter prioritert som hovedmålgruppe.

Essensen ved omlegging av tilskuddsordningen ble at den fikk en tettere innretning mot idrettens primærvirksomhet. NIF skriver i sin søknad av mars 2005 at det er potensial for omlegging av idrettens storbyarbeid. Søknaden er formulert på grunnlag av forutgående signaler fra departementet. Den må også forstås på bakgrunn av den økonomiske krisesituasjon som NIF den gang var i, og som gjorde det påkrevd med betydelige innsparinger og omstillinger i organisasjonen. NIF «mener å registrere at målgruppen avgrenses til barn og ungdom med minoritetsbakgrunn som ikke er fysisk aktive, med særlig vekt på jenter». NIF poengterer som viktige føringer at det er tiltak i regi av idrettslag som skal støttes, at tiltakene skal innebære fysisk aktivitet for målgruppen, samt at tilskuddet i minst mulig grad skal benyttes til lønn og administrasjon.

Kultur- og kirke departementet skriver i sitt tilskuddsbrev per mai 2005 at «det er behov for at ordningen målrettes tydeligere. Dette er nødvendig for å utvikle en mer treffsikker og velfungerende ordning». Departementet bekrefter målgruppeforståelsen som barn (6–12 år) og ungdom (13–19 år) av innvandrerbakgrunn, og da spesielt jenter. Det gis også en begrunnelse for hvorfor jenteperspektivet er vektlagt spesielt: De er i mindre grad medlemmer av idrettslag enn gjennomsnittet i befolkningen. Retningslinjene om tilskudd til tiltak som innebærer fysisk aktivitet og skjer i regi av idrettslag, forsterkes gjennom følgende formulering: «Tilskudd skal ikke benyttes til tiltak/arrangementer av utelukkende sosial karakter». Departementet understreker videre – med henvisning til målsettingen i den statlige idrettspolitikken om å styrke den lokale frivilligheten – betydningen av at mest mulig av pengene går direkte til aktivitet, og i minst mulig grad til honorar og lønnsmidler (utover NIFs forvaltning av ordningen).

Det interessante med søknaden fra NIF og departementets målformuleringer og kriterier er at den tilsiktede innstramming av ordningen og tydeliggjøring av målgruppen, kommer klart frem.

Om man ser bort fra det faktum at det er valgt et spesifikt målgruppefokus (minoriteter med spesiell vekt på jenter), har tilskuddsordningen på dette vis lagt seg nær opp til andre tilskuddsordninger som de lokale aktivitetsmidlene (LAM-midlene) og aktivitetsmidler via særforbund (post 3-midlene). Det er barn og unge som skal tilgodeses, fokus er på aktivitet, det lokale nivå er sentralt, og man er opptatt av å styrke frivilligheten.

2.2 Utviklingstrekk 2006–2010

Responsen på denne omleggingen, formulert i rapporter for året 2005, var ikke udelt positivt fra alle idrettsråd/-kretser. Krav om endringer og uklarheter om hvordan tilskuddsordningen ville bli, skapte frustrasjoner. Ett aspekt er det ressursmessige. Tiltak ble avlyst eller utsatt som følge av usikkerhet og mindre penger. Ett idrettsråd understreker betydningen av å få midler til stillingsressurser fra andre offentlige kilder for ikke å komme på tvers av kravet om at penger skal gå til aktivitet og minst mulig til lønn. Et annet aspekt vedrører målgruppene hvor noen idrettsråd oppfatter innsnevring til minoriteter å bli en for smal målgruppe i forhold til hvordan man tidligere hadde arbeidet. Tidligere har man gjennom blant annet «Idrett og utfordring» jobbet både med etnisk norske og minoriteter. Fysisk inaktivitet og sosiale problemer finnes som kjent på tvers av slike kategorier.

Målgruppefokuseringen setter lokalidretten i en vanskelig situasjon, uttrykker enkelte informanter. «Utsatte barn» omfatter flere enn minoritetsbarn, forteller en. Noen idrettsråd omgår dette problemet ved at de parallelt disponerer midler, bl.a. fra kommunen som gir større frihetsgrad i bruken.

Relativt raskt utover i 2006 og 2007 synes det som om ting har gått seg til og idretten finner seg til rette med de nye retningslinjene. Til dels skjedde det nok ved at man utvikler en fleksibilitet med hensyn til hvilke midler som brukes til hva. Kommunale midler kan for eksempel brukes mot andre målgrupper enn departementale. NIF understreker således i sin 2006-rapport at det må godtas at operatørene, i samarbeid med kommunene, også jobber parallelt med andre målgrupper, vel å merke så lenge dette arbeidet finansieres av andre penger enn spillemidler fra departementet. Men det er også slik at idretten forholder seg til de målsettinger og rammer som blir lagt av departement og NIF. Det skjer etter hvert også en ytterligere tydeliggjøring, men til dels også nyansering av retningslinjene for ordningen.

Tilbud relatert til foreldredeltakelse blir på ny tilskuddsberettiget i regelverket fra 2006 av. NIF har i forutgående brev til departementet bedt om at idrettsarbeidet med integrering av innvandrere settes inn i et helhetlig innvandrere- og integreringsperspektiv. Foreldreengasjement ses som et viktig element i så måte. Av andre tiltak som også trekkes inn i retningslinjene dette året, er at målgruppen utvides til å omfatte barn og ungdom fra familier med lav betalingsevne generelt sett. Det åpnes for å gi økonomisk støtte til tiltak som reduserer økonomiske barrierer for deltakelse i aktiviteter i idrettslag, både når dette gjelder personer med minoritets- og majoritetsbakgrunn.

Regelverket for dette året angir også det geografiske målområdet for tilskuddsordningen. Den rettes inn mot utsatte bydeler i Oslo og randkommuner til Oslo med mange innvandrere, samt utsatte bydeler i andre byer. Bergen, Trondheim, Stavanger, Tromsø, Kristiansand og Fredrikstad mottar støtte. Etter hvert kommer også Sarpsborg inn,

samtidig som Østfold Idrettskrets forutsettes å være forvaltningsenhet for de to nabobyene Fredrikstad og Sarpsborg. Den siste byen som tas med i ordningen, i 2008 etter forslag fra NIF, er Haugesund som gjennom sportsklubben Vard har arbeidet lenge med integrering av flyktninger og innvandrere.

Tabellen under viser utviklingen i hvordan tilskuddsmidlene har vært fordelt, fra 2005 til 2009.

	2005	2007	2009
Akershus Idrettskrets	570	600	620
Idrettsrådet i Drammen	300	440	450
Idrettsrådet i Bergen	1320	1700	1400
Idrettsrådet i Oslo	2320	2950	2800
Idrettsrådet i Stavanger	300	440	450
Idrettsrådet i Trondheim	450	640	620
Idrettsrådet i Tromsø	300	440	450
Idrettsrådet i Kristiansand	300	440	450
Idrettsrådet i Fredrikstad/Østfold idrettskrets	300	200	350
Idrettsrådet i Haugesund			300
Utenfor trad. forvaltningsenheter	340		
NIF 2 erfarings-, kompetanse- og evalueringsmøter		150	110
Sum	6500	8000	8000

Tabell 1. Fordeling av midler fra tilskuddsordningen over tid, i 1000 NOK

Beløpmessig var tilskuddsordningen større tidligere. I 2003 var den på 9 millioner NOK. Beløpet ble satt til 6,5 millioner NOK i 2005. Det økte til 8 millioner NOK i 2007 og lå på dette nivå de neste to årene. Beløpene som gis til byer/områder holdes hovedsakelig på et relativt stabilt, og gradvis økende nivå. Interessant er det også å merke seg at det åpnes for regionale samlinger med vekt på kompetanseformidling og erfaringsdeling.

Inntekter	NOK
Tilskudd	8 040 000
Statlige tilskudd	385 588
Kommunale tilskudd	6 930 000
Fylkeskommunale tilskudd	10 000
Andre inntekter	306 750
Renteinntekter	4 758
Sum	15 677 096

Tabell 2. Regnskapsrapport 2009, NOK

Et kjennetegn ved denne tilskuddsordningen er at det er en betydelig samfinansiering med kommunene (jf. tabell 2). Dette var tilsiktet også fra oppstarten. Carlsson og Haaland (2004) anslår at kommunene bidro med om lag halvparten av støtten i 2003. Slik er det også nå. Ifølge 2009-tall utgjorde de cirka 8 mill. NOK fra tilskuddsordningen 51 prosent av midlene. Kommunale tilskudd, nær 7 millioner kroner, utgjorde 44 prosent. Av andre

midler kan nevnes at noen idrettsråd har bevilget av lokale aktivitetsmidler, dvs. midler som idretten står relativt fritt i å anvende.

Hovedinntrykket slik dette fremkommer i de nyeste rapporter, er at idretten er ganske godt fornøyd med tilskuddsordningen, I intervjuene fremkommer riktig nok et noe mer nyansert bilde. Vi har ovenfor nevnt uenighet om målgruppeprioriteringen. En informant som også peker på dette problemet, sier seg samtidig fornøyd med samarbeidet med NIF slik det nå fungerer. Det var ikke så bra før, sier vedkommende. «Det handler masse om forståelse av hvordan dette arbeidet skjer lokalt. Nå har dette kommet inn i et positivt spor i forhold til NIF sentralt». Vedkommende gir også uttrykk for tilfredshet med at departementet også nå er mer tilstedeværende enn tidligere. De deltar også på samlingene. Poenget er at det etableres en felles forståelse mellom aktørene på ulike nivåer. Det blir av en annen informant formulert kritikk mot samlingene, at de er for lite faglige og kunnskapsorienterte. Vedkommende etterlyser også kunnskap om resultater av arbeidet: «Hva skjer med disse ungdommene?»

2.3 Målvurderinger

NIF finner det særlig de første par årene etter omlegging av tilskuddsordningen (2005 og 2006) vanskelig å være presis på vurderinger av måloppnåelsen. Ordningen hadde fungert for kort tid etter omleggingen. De siste par årene har rapportene gradvis blitt mer detaljerte og presise i forhold til hvordan tilskuddsordningen er innrettet. Fremdeles er de imidlertid tilbakeholdne med å gi entydige vurderinger av måloppnåelse.

Målområdene i tilskuddsordningen er som tidligere beskrevet definert i fem målgrupper slik disse er gjengitt i øverste rekke i tabellen nedenfor. Tallene i tabellen er hentet fra rapporter fra NIF til KUD (2006–2009).

Målgruppe / type tiltak						
År	Innvandrer-jenter	Jenter, både minoritet og majoritet	Barn og unge av begge kjønn, både minoritet og majoritet	Økonomisk støtte	Innvandrerforeldre	Totalt
2006						Ca. 200
2007	17	49	145	67	24	302
2008	30	60	159	101	35	385
2009	41	74	223	80	62	480
Andel 2009	9 %	15 %	46 %	17 %	13 %	100 %
Økning 07–09	141 %	51 %	54 %	19 %	158 %	59 %

Tabell 3. Antall tiltak. Fordelt på målgrupper.

NIF gir i sine årlige rapporter til departementet beskrivelser av hvilke tiltak som er gjennomført i tilknytning til målgruppene. Som tabellen indikerer, har antallet tiltak økt

betydelig over tid. Fra 2006 til 2009 har antallet tiltak mer enn doblet seg, fra ca. 200 tiltak³ i 2006 til 480 tiltak i 2009. Antagelig er nettotallet på tiltak noe lavere ved at et tiltak for eksempel kan knyttes til flere målgrupper og derfor bli talt flere ganger, for eksempel generelle tiltak med økonomisk støtte. Hvert eneste år i perioden har det vært en betydelig økning. Antallet lag som er med har også økt betydelig. I 2006 var 100 lag registrert som tiltaksansvarlige, mens vi gjennom opptelling av klubbnavn i de regionale rapportene for 2009 fant ca. 210 idrettslag med tiltak.

Tiltakene er fordelt på de fem målgruppekategoriene som tilskuddsordningen er inndelt i. Alle kategoriene har økt antallsmessig. Generelle tiltak hvor både minoritet og majoritet, jenter og gutter, deltar er den klart største kategorien. Kjønn- eller etnisk segregerte tiltak utgjør i antall ca. halvparten av de generelle. Minst er antallet tiltak rettet mot innvandrertjenter spesielt. På den annen side har antallet tiltak i denne kategorien økt mye relativt sett. En annen målgruppekategori som har økt prosentvis mye er tiltak rettet mot innvandrerforeldre, mens økonomisk støtte (betalingsevne) er det tiltak som har hatt lavest vekst.

Økningen i antall tiltak og økningen i antall idrettslag involvert indikerer at rekkevidden av tilskuddsordningen har økt. Det vil si spredningen av tilbudet har blitt større både aktivitetmessig og geografisk. Økonomisk sett har ikke tilskuddsordningen økt tilsvarende mye. Pengesommene som gjennomsnittlig brukes på hvert tiltak og til hvert idrettslag har gått ned.

Går man inn på kvalitative beskrivelser og vurderinger som gjøres av NIF, slik disse særlig fremkommer i samlerapportene, er hovedinntrykket at man vurderer måloppnåelsen som rimelig god, samtidig som man erkjenner at det er vansker med og betydelig usikkerhet knyttet til vurderinger av måloppnåelsen. Det presiseres at ikke bare deltakelsen, men også kvalitet og innhold er viktig for å vurdere måloppnåelsen.

I 2009-rapporten trekkes det frem den gode økningen i generelle tiltak. Eksempler på tiltak er åpen hall, egenorganiserte tiltak, individrettede tiltak (som hjelpetrener og «Idrett og utfordring»), idrettsskoler, samt aktiviteter knyttet til særvidretter. Det at denne kategorien vokser tolkes dit hen at man lykkes å inkludere innvandrere i den ordinære virksomheten i lagene. Behovet for særskilt innretning av tiltak rettet mot jenter kommenteres. En sak er at noen aktiviteter som svømming, basket og kampsport tiltrekker jenter. Dette er aktiviteter som jenter i stor grad får lov av foreldrene å delta i. Videre vises det til at man får inn rapporter om at når jentene kommer opp i en viss alder, kan det være nødvendig med egne aktivitetsgrupper for at de skal få lov av foreldrene til å delta.

Når det gjelder økonomiske tiltak, er eksempler som trekkes frem svømmekurs, trenerkurs, instruktører/hjelpere, støtte til konkurranser og cuper, «gratis» trening, redusert kontingent, gratis aktiviteter og frie tiltak (som «åpen hall»-tilbud).

3 I NIFs rapport av 2006 oppgis det 179 tiltak. I tillegg kommer Fredrikstad hvor det oppgis at 18 lag har hatt tiltak, men ikke hvor mange tiltak.

Noen tiltak vurderes særlig positivt. Det gjelder åpen hall/frie aktiviteter og idrettsskoler som er tiltak man mener skaper deltakelse ved at de «treffer» målgruppen. NIF skriver i sin 2009 rapport at flere klubber rapporterer også om økt rekruttering til ordinær aktivitet og medlemskap. Særlig gjelder det klubber som har hatt åpne, uorganiserte/egenorganiserte tilbud over tid.

Et gjennomgående tema er foreldredeltakelse. NIF påpeker i samtale hvordan manglende foreldredeltakelse kan føre til utarming av frivilligheten. Det er imidlertid regionale forskjeller. På små steder (eksemplet som trekkes frem ligger utenfor virkefeltet for tilskuddsordningen), er det ikke i samme grad et problem. Der kan man bare gripe fatt i folk, sies det. Foreldreengasjementet kan være todelt, det omhandler både ressursaspektet (tilgang på frivillige) og det å skape trygghet i forhold til barnas deltakelse. Tiltak som i 2009-rapporten beskrives for å styrke foreldreengasjementet er: oppsøkende virksomhet, involvering av eldre søsken i stedet for foreldre, målrettet arbeid for å få foreldre inn i nøkkelfunksjoner (trenere/aktivitetsledere) og aktivitetstiltak overfor foreldre.

I sum kan det konstateres at det finnes et betydelig antall tiltak i forhold til alle de fem målgruppene som tilskuddsordningen omfatter. Måloppnåelse i betydning økt antall tiltak overfor de ulike målgruppene og utberedelse av tilskuddsordningen dokumenteres i rapportene. Hvordan måloppnåelsen er og varierer, vil vi komme tilbake til i beskrivelse av de ulike byene ut fra regionale rapporter og casestudier.

3 Aktivitetsprofiler og måloppnåelse

I dette kapitlet vil vi se nærmere på hva idrettsrådene/-kretsene i de ulike byene/kommunene som mottar tilskudd rapporterer om tilskuddsordningen. Grunnlaget for gjennomgangen er de årlige innrapporteringene til NIF. Hovedfokus vil bli lagt på (a) det komparative med hensyn til hvordan aktivitetsprofiler varierer, (b) satsning på ulike målgrupper, (c) vurderinger av måloppnåelse, og (d) hvordan forhold eventuelt har endret seg over tid. Med hensyn til det siste er hovedvekten lagt på 2009 og endringer siden 2006.

Vi har i gjennomgangen presentert oversiktstabeller av aktivitetsprofiler og måloppnåelsesvurderinger. Vekten er da lagt på å få frem hovedtrekk for hvert enkelt idrettsråd/idrettskrets. Disse tabellene er ikke satt opp på en måte som muliggjør kvantifiserbare sammenligninger mellom ulike byer/områder. Rapportene er for varierte og lite ensartet til å gi grunnlag for slike komparasjoner.

Som en inngang til gjennomgangen skal vi gjengi noen demografiske nøkkeltall⁴ for hver by/kommune: kommunens folketall, samt størrelsen på og sammensetningen av innvandrerbefolkning de respektive stedene. Vi har også tatt med de to byene utenfor ordningen som vi har undersøkt.

Kommuner	Folkemengde i alt	Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i prosent av folketallet		
		Alle	EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS
Oslo	586 860	27,3	7,3	20,0
4 akershuskommuner ⁵	80 737	12,0	3,7	7,5
Drammen	62 566	21,5	4,8	16,8
Fredrikstad	73 638	11,6	3,6	8,0
Sarpsborg	52 159	12,5	3,9	8,6
Kristiansand	81 295	13,3	3,8	9,4
Stavanger	123 850	16,4	7,2	9,2
Haugesund	34 049	11,5	5,4	6,1
Bergen	256 600	11,3	4,4	6,9
Trondheim	170 936	10,0	3,4	6,5
Tromsø	67 305	8,4	4,2	4,2
Skien	51 668	11,4	3,1	8,3
Sandnes	64 671	13,6	5,5	8,1

Tabell 4. Byer og byområder i tilskuddsordningen. Folkemengde og innvandrerbefolkning i prosent av folketall. 1. januar 2010.

⁴ Statistisk sentralbyrå (<http://www.ssb.no/innvbef/tab-2010-04-29-09.html>)

⁵ Samlete tall for Ullensaker, Sørum, Rælingen og Eidsvoll kommuner

3.1 Oslo

Oslo har det klart største budsjettet innenfor tilskuddsordningen. I 2009 var dette på drøye 4, 8 millioner NOK, samfinansiert mellom NIF (2, 8 mill.) og Oslo kommune (2, 0 mill.)

Det har vært en kontinuerlig økning i omfanget av tiltak siden oppstarten. I 2009 ga Oslo idrettskrets (OIK) midler til 80 tiltak i 52 idrettslag. (Det ble søkt om 103 tiltak i 58 idrettslag.) Man innvilget 4,8 millioner NOK av 10 millioner ansøkt. I 2006 ga OIK til sammenlikning støtte til 51 tiltak i 27 idrettslag, i 2007 til 55 tiltak i 28 idrettslag.

Selv om det finnes tilbud under tilskuddsordningen over hele Oslo, er aktivitetene konsentrert rundt bydelene med de høyeste minoritetsandelene, dvs. Søndre Nordstrand, Alna, Stovner og Gamle Oslo. OIK legger vekt på at arbeidet og aktivitetene skal gjennomføres i umiddelbar nærhet til boområdene.

Hovedtyngden av tiltak er på *lavterskeltilbud* – med lav terskel forstår vi både økonomiske (gratis) og sosiale aspekter (få barrierer, men også få forpliktelser). Eksempler er åpen hall, ferieaktivitet og også gratis idrettsskoler.

OIK kategoriserer selv tiltakene i fire hovedtyper: (1) *ferieaktivitet*, (2) *idrettsskole* (aktiviteter med pedagogisk opplegg over et gitt antall dager), (3) *fri aktivitet* (f.eks. åpen hall) og (4) *enkeltarrangement* (f.eks. turneringer). Av de tiltakene som OIK selv har kategorisert i rapporten⁶ er det klart flest tiltak innen idrettsskoler (18) og fri aktivitet (17).

	Ca. av alle tiltak	Beskrivelse /eksempler
Ferieaktivitet	10 %	Bordtennis i skoleferier, sommertrening i kampsport,
Idrettsskole	45 %	Fotballskole, innebandyskole, sandvolleyballskole, FFO, kickboksing for innvandrere
Fri aktivitet / åpen hall	40 %	Åpen hall, utlånssentral, åpen bane, badminton i åpen hall, fotball for alle, uorganisert idrett for barn, løkkeprosjekt, familiebadning, lavterskel kltring, lavterskel dansing
Enkeltarrangement	5 %	Fargerik fotball, barnas dag.

Tabell 5. Oslo. Aktiviteter i 2009

Til tabellen over har vi gjort en grovmasket kategorisering av også de tiltakene som har hatt kommunal tildeling, som OIK ikke selv har kategorisert. Andelene skissert i tabellen er følgelig kun antydningvis.

Vi finner et bredt tilfang av idrettsgrener representert med tiltak i Oslo: ishockey, innebandy, kampsport, fotball, håndball, ski, badminton, bordtennis, rugby, cricket, m.fl.

Av de fem definerte målgruppene fra KUD/NIF dominerer (3) *innvandrere generelt* (24 tiltak).⁷ Dernest følger (2) *inkludering av innvandrere* (13 tiltak) og (1) *innvandrere spesielt*

⁶ De har ikke kategorisert dem som har fått midler via kommunal bevilgning.

⁷ Det samme gjelder her, at tiltak med kommunal tildeling ikke er kategorisert.

(7 tiltak). Av arbeid rettet mot økonomisk støttetiltak (4) finner vi ingen som handler om dette spesifikt, men to tiltak der dette er med under rammen av andre målgrupper. Det samme gjelder foreldreengasjement (5), som ikke er skilt ut som egne tiltak, men hvor dette er del av andre tiltak.

Sammenlignet med andre er Oslo i sine rapporter relativt lite presise i beskrivelse av virkemidler for rekruttering og informasjonsarbeid. Samarbeid med skoler, SFO og kommuneadministrasjon (f.eks. barnevern) er ikke sterkt vektlagt i rapportene. Det nevnes heller ikke at man samarbeider med andre ikke-idrettslige aktører (f.eks. innvandrersorganisasjoner).

Så langt vi har registrert driver man lite med oppsøkende virksomhet overfor enkeltpersoner og deres familier. Vi skal diskutere dette mer inngående i 4.3, casestudien.

Målet i Oslo er at lavterskeltilbudene (idrettsskoler og åpen hall m.m.) skal fungere som rekrutteringsarena til idrettslagenes *ordinære aktivitet*. Det meldes om et økende behov for slike åpne tilbud.

Når det gjelder arbeid med *foreldreengasjement*, er dette som nevnt ikke utskilt som egne aktiviteter, men diskuteres mye i rapportene som en klar utfordring for osloidretten. Flere idrettslag jobber med det, da som del av andre tiltak (f.eks. åpen hall). Foreldrearbeid er et nytt terreng, skrives det, hvor man lærer underveis. (Noen klubber lykkes, heter det.) Det nevnes for øvrig at innen idretter som enkelte innvandrergupper kjenner til, da først og fremst cricket, er det ikke problemer med å rekruttere frivillige foreldre med innvandrerbakgrunn. Det nevnes også at det er vanskelig å spore opp foreldre fordi de åpne aktivitetene ikke innebærer registrering. På Furuset har de arbeidet med eldre søsken (altså «andregenerasjonen»), som synes å være et positivt initiativ. Og mens det andre steder beskrives som en utfordring med mangel på frivillig foreldreinnsats fra innvandreres side, nevnes det i Oslo at det er et problem med mangel på frivillige *i det hele tatt*. Dette skal vi også komme tilbake til i 4.3.

Mange av klubbene i de utsatte bomiljøene baserer etter hvert mye av sin drift på storbymidler og åpne aktiviteter. Det går også frem at en del tiltak legger press på frivilligheten, på grunn av behov for planlegging og administrasjon.

Endringene siden 2006 handler mer om omfang enn om fokus. Hovedtyngden på lavterskeltilbud ligger fast, men det har vært stor økning i *omfang*, målt både i antall tiltak og i antall involverte idrettslag. Hovedtyngden i Oslo har hele tiden ligget på lavterskeltilbud.

OIK melder om positiv utvikling og at aktivitetene stimulerer til fysisk aktivitet og foreldrene til deltakelse. Det skrives også at lavterskeltilbudene har ført til økt rekruttering til og understøtter idrettslagenes ordinære aktiviteter – altså høy måloppnåelse. Ut fra et samlet inntrykk av rapporter og casestudien, samt samtaler i oppstartsmøte for vårt prosjekt, der OIK deltok, må vi imidlertid reise spørsmål om rapportene fra Oslo er uttrykk for en i overkant optimistisk egenvurdering.

3.2 Akershus

Akershus skiller seg fra de øvrige innen tilskuddsordningen, gjennom at det er tale om en rekke relativt små tettstedskommuner snarere enn større eller mindre byer. I Akershus inngår idrettsrådene i Ullensaker, Eidsvold, Rælingen og Sørumsand kommuner. Samlet budsjett for tilskuddsordningen for disse fire kommunene er 620 000 NOK. Vi skal behandle disse fire hver for seg her. Gjennomgangen er i hovedsak basert på rapport fra 2009 (med noe informasjon fra 2008 og 2007).

Aktiviteten i Akershus synes å preges av sin lokale kontekst. Det er her ingen byområder med svært høy minoritetskonsentrasjon, à la særlig i Oslo eller Drammen. Derfor, selv om man rapporterer at foreldredeltakelsen blant innvandrere er lavere enn blant majoritetsbefolkningen, så meldes det ingen steder at frivilligheten er utfordret. Samlet etterlater rapportene det inntrykk at aktiviteten jevnt over er mer orientert mot å rekruttere *enkeltpersoner* – f.eks. i samarbeid med kommune (barnevern o.l.) – enn det som er tilfellet særlig i Oslo. (Dette er forfatternes samlede inntrykk.) Og flere av de fire idrettsrådene fremhever samarbeidet med det kommunale apparatet, særlig barnevern og forebyggende helse- og sosialtjeneste – gjennom samarbeid med disse får man en oversikt over hvem som har betalingsproblemer, og hvem som har behov for å aktiviseres gjennom idrett. I 2008-rapporten skrives det samlet om arbeidet i Akershus at samarbeid med forebyggende avdeling i kommunen er en suksessfaktor i arbeidet, og at god dialog med særlig barnevern har gjort det lettere å nå målgruppen. Samarbeid med skoler og skolefritidsordning omtales på samme måte.

Rapportene fra de fire kommunene avviker for mye fra hverandre i form til at vi har evnet å telle opp det nøyaktige antall tiltak og idrettslag. (Vi har derfor ikke funnet det fortjenstfullt å presentere en samlet oversikt over tiltakene i tabells form.) Vi ser likevel at antall involverte idrettslag i Akershus økte fra bare fire i 2006 til flere titalls i 2009.

Vi skal under gjøre rede for hver enkeltkommunes arbeid, basert på 2009-rapport.

Ullensaker idrettsråd

De viktigste aktivitetene som nevnes i Ullensaker i 2009 er svømmekurs for innvandrerjenter, fadderordning for barn/unge i samarbeid med forebyggende avdeling i kommunen (barnevern m.m.), fadderordning for innvandrerforeldre, gratis innebandy, cupen «Fargerik fotball» og gratis høst- og vinterferieaktiviteter (for alle).

Når det gjelder rekrutterings-/orienteringsstrategier understreker idrettsrådet at oppslag på utvalgte nærbutikker med mange innvandrere i kundekretsen er effektivt, særlig for tilbud om svømmetrening for innvandrerjenter. Dessuten er rekruttering fra Voksenopplæring virkningsfullt: Man når barn og unge med foreldre der, og man kan informere foreldre om hva frivillig arbeid er.

Det er særlig verdt å merke seg (i) *fadderordningen*, (ii) *voksenopplæringen* og (iii) *samarbeid med kommunal administrasjon*, særlig barnevernet, som tiltak og virkemidler som Ullensaker fremhever at er vellykkete og gir god oversikt over målgruppen. (i) Fadderordningen har som sitt «(...) hovedmål å integrere barn og unge med behov for 'ekstra støtte' inn i

organisert idrettsaktivitet». Den fokuserer særlig på de som har sosioøkonomiske utfordringer med deltakelse. Ordningen fremheves som betydningsfull. Den gir f.eks. innsikt i hvem i målgruppen som har sosioøkonomiske utfordringer og som dermed står i fare for frafall.

Ullensaker rapporterer at målsettingene gjennomgående er nådd.

Sørumsand idrettsråd

Sørumsand er det idrettsrådet med minst aktivitet og innsats av de fire kommunene i Akershus. I 2009 ble til sammen 25 000 NOK fordelt på 3 tiltak: Viktigste aktivitetene har vært *to turmarsjer* og ukentlig *gruppetrening* på treningssenter. Informasjon har gått til foreldrene via skolene og via voksenopplæringen.

Sørumsand skriver ikke noe om måloppnåelse i rapportene, og er vanskelig å vurdere.

Rælingen idrettsråd

Rælingen fremstår med både individrettete tiltak, kjønnsdelte tiltak, og lavterskeltilbud.

Blant tiltak som nevnes i Rælingen er egne fotballtreninger for innvandrerdøtre, dvs. at de er forbeholdt innvandrerdøtre. Disse treningene beskrives som populære og som et motiverende tiltak. De har vært ledet av en respektert innvandrerdøtre i kommunen (en rollemodell).

Et annet tiltak er at aktuelle barn og ungdom identifiseres i samarbeid med relevante kommunale organer. Barnevern og forebyggende helsetjenester foreslår relevante tiltak innen inkludering i idrettslag, til barn og ungdom som har behov for idrettsaktiviteter. Her har 20 barn og ungdom i kommunen blitt involvert.

Andre tiltak er fotballskole for barn i aldersgruppen 7–12 år, turneringen Fargerik Fotball, danseundervisning i SFO, samt et eget informasjonsmøte for målgruppen.

Rapporten teller i alt 11 tiltak i 2009, men det er noe usikkert hvor stort omfanget av arbeidet med tilskuddsordningen er. Man rapporterer gjennomgående at målsettingene er nådd, men dette er noe vanskelig å vurdere.

Eidsvold idrettsråd

Arbeidet skiller seg til dels fra de øvrige akershuskommunene, på to måter.

- (i) Ett av tiltakene handler om integrering av ungdom fra *flyktningmottak*. Gutter som ankommer mottaket bringes inn i et fotballag gutter 14–16. Disse blir medlem i idrettslaget, og er fast med på trening og kamper. Dette beskrives som «en solskinnshistorie fra dag en».
- (ii) Mye av den øvrige aktiviteten i Eidsvold er konsentrert noe mer rundt lavterskeltilbud enn ellers i Akershus. Det er for eksempel mer vekt på åpen hall-tiltak, og det som beskrives som «gratis tilbud». Det gis også noe reisestøtte til enkeltpersoner i forbindelse med cuper.

Ellers kan det nevnes at man har lagt relativt mye vekt på tiltak rettet mot innvandrerjenter, f.eks. med egne flerkulturelle basketlag og badminton. Flere av jentene som har deltatt i basket er i dag enten spillere eller selv trenere for yngre spillere.

Når det gjelder virkemidler – informasjons- og rekrutteringsstrategier – legges det vekt på samarbeid med et bredt tilfang av ikke-idrettslige aktører, slik som fritidshus, skole, bibliotek, kirke, moské, frivillige organisasjoner (inkl. innvandrerorganisasjoner), foreldreforeninger (både «norske» og «utenlandske»), samt med en flerkulturell ungdomsorganisasjon. Man vurderer også en fadderordning, à la Ullensakers.

Idrettsrådet er forsiktige i beskrivelse av måloppnåelse, og den er noe vanskelig å vurdere.

3.3 Drammen

Drammen er den byen i Norge som etter Oslo har høyest andel av befolkningen som er innvandrere eller har innvandrerbakgrunn. I 2009 fikk idretten 450 000 NOK i støtte fra tilskuddsordningen.

Storbyarbeidet startet i 2002, men byen har for øvrig lang erfaring med å utvikle fritidstilbud til flerkulturelle. Skolen og ulike etater har i mange år jobbet med dette i «innvandrerrette» bydeler. Ulike klubber kan vise til ulik grad av suksess i dette arbeidet. Carlsson og Haaland (2005) beskriver hvordan noen klubber får problemer med å gjennomføre ønskede tiltak. Mangel på tillitsvalgte og dugnadsinnsats fra minoritetsforeldre er viktige årsaker til dette. Andre klubber har lyktes bra, skriver de, blant annet innen kampsport og allidrett for barn.

I rapporten av 2006 vises det særlig til satsning i områdene Fjell, Galterud og Strømsø, alle områder med høy minoritetsandel. Tiltakene er åpne for de som vil og tilbys hovedsakelig i nærmiljøet. Alle tiltakene har få økonomiske barrierer, det er i hovedsak gratis å delta. Tiltakene er heller ikke spesielt utstyrskrevenne ettersom klubbene har gode utlånsordninger der det er påkrevd med spesielt utstyr. Idretter som det ble satset på var: kampsport, svømming, fotball, innebandy, håndball og allidrett. Enkelte tiltak, men ikke så mange, er forbeholdt jenter.

Tiltak	Lag	Informasjon, deltakelse/medlemmer i idrettslag
Jentetilbud	4	Ballspill (8-15 fra minoritet), basketball (0 til 6 deltakere og 70 % fra minoritet), kampsport (26 deltakere og 13 medl. i klubb), dans (ca. 15 jenter; 90 % flerkulturelle)
Faste treningstilbud for øvrig	4	Innebandy (13-20 deltakere, de fleste av minoritet), basketball (ca. 6 deltakere; 60 % flerkulturelle), kampsport (48 deltakere og 14 medl. i klubb), åpen sal (ca. 30 deltakere per dag), bandyskole (40 deltakere og 20 medl. i klubb)
Idrettsskole	3	Jenter (15-20 deltakere), gutter (10-15 deltakere); har som konsekvens meldt på 2 fotballag. Generelt tilbud: 4 grupper (10-12 stk. med overvekt minoritetsbarn). Sommerskole (250 deltakere).
Enkeltarrangement	2	Kick off jentefotball (40 stk, herav ca. 20 % minoritet, fargerik fotballturnering (350 elever)
Åpne ungdomskvelder	1	Foredrag om idretter og sportslige aktivitet (20 prosent flerkulturelle)
Kontingentfritak	1	Oppsøkende virksomhet, 42 medlemmer pga. fritak fra kontingent.
Foreldrerettet tilbud	1	Instruktørkurs kampsport (7 deltakere)

Tabell 6. Drammen. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009

I 2009 kan åtte idrettsklubber knyttes til tilskuddsordningen. Tilbudet har blitt utvidet over tid. De samme klubbene som i 2006 (unntatt én på grunn av flytting av anlegg og omorganisering) pluss noen til, har aktivitetstilbud. Tilbudet har *lavterskel*preg. Idretter er ballspill/åpen sal, innebandy, basketball, håndball, fotball, kampsport, allidrett og idrettsskole, dvs. det handler stort sett om de samme idrettene som tidligere. I rapporten beskrives 18 forskjellige aktivitetstilbud overfor jenter og gutter. Påfallende er en økning i antall tilbud rettet mot jentegrupper. Flere idretter, dans, kampsport, basketball og fotball, har tilbud spesielt rettet mot jenter.

Flere av klubbene driver sin virksomhet i samarbeid med skoler. En klubb kombinerer lekselesing og basketball på en ungdomsskole med mange flerkulturelle elever. En annen klubb engasjerer ungdom fra Utekontakt og sosialkontor med behov for aktivisering. En klubb har også kontakt med SFO.

Det gjennomføres en større fotballturnering, «Fargerik fotball», hvor elever fra tre skoler med mange innvandrere deltar. For øvrig er det stort sett små og mellomstore grupper som aktiviseres i de ulike klubbene. Noen av de som deltar i aktiviteter blir medlem i enkelte klubber.

Mangel på midler gjør at man i liten grad har kunne drive med foreldrerettede tiltak. Konsekvensen av dette har man høsten 2009 særlig merket gjennom få deltakere på jentesiden. En klubb søkte om fattigdomsmidler for å sette i gang tiltak, men fikk ikke.

Oppsummert, idrettslagene får med seg en del barn og unge med minoritetsbakgrunn i sine aktivitetstilbud. Vekt på lavterskeltilbud og det økte fokus over tid på jenter som egen målgruppe må bemerkes. Idrettsrådet er ikke særlig eksplisitt i sin vurdering av måloppnåelsen. Sett på bakgrunn av byens store innvandrerbefolkning, er det imidlertid et relativt moderat omfang av deltakelse/medlemskap som rapporteres. I de fleste tilfeller der tall blir oppgitt, handler det om små og mellomstore grupper av deltakere. Noen meldes på i lag til serier og som medlemmer enkeltvis. En klubb har fått med over 40 som følge av oppsøkende virksomhet og kontingentfritak. Det meldes fortsatt om utfordringer knyttet til kapasitet/ressurser.

3.4 Fredrikstad

Arbeidet med etniske minoriteter og idrett har pågått i Fredrikstad siden slutten av 1990-tallet. Da de kom med i tilskuddsordningen, fortsatte de langt på vei det arbeidet som allerede var påbegynt.

Økonomisk sett er arbeidet med inkludering i idrettslag i Fredrikstad en kombinasjon av kommunale midler (350 000 NOK), LAM-midler (390 000) og de statlige midlene fra KUD (390 000).

Det viktigste tiltaket i Fredrikstad, og som danner kjernen i deres modell, er det som kalles *hjelpetrener*. Selv om det også gis støtte til andre typer tiltak, så er det langt på vei tilstrekkelig å bruke ordet «hjelpetrener» for å oppsummere hvordan arbeidet er tenkt og organisert i Fredrikstad. En hjelpetrener er en individuell «støttekontakt» for barn og unge. Han/hun skal bidra til å skape trygge rammer for at skal kunne delta i organisert idrett. Tiltaket retter seg i særlig grad mot barn og unge med innvandrerbakgrunn, og hvordan disse kan innlemmes i lagsidrett, og hvordan man sikrer informasjon til foreldrene.

46 hjelpetrenerne i 15 klubber (per 2009) godtgjøres hver med 8000 NOK i året. Dertil har idrettsrådet en egen inkluderingskonsulent, og tre klubber har en egen inkluderingsansvarlig som lønnes med rundt det dobbelte. Rapportene fra 2005 viser at hjelpetrenerprosjektet også har hatt sterk forankring i bl.a. helseproblematikk (inaktive), barn og unge med atferdsproblemer, barnevernsproblematikk, i tillegg til innvandrerproblematikk.

Antall klubber		
Jenterettede tiltak	1	Aktivitetstilbud somaliske (15 mødre, 25 døtre)
Hjelpetreneriltak	16	46. Trenerne følger opp ca. 250 barn og unge med innvandrerbakgrunn
Nybegynnertiltak	25	Spesielt mot jenter i 6 klubber: bryting, fotball, ishockey; generelt tilbud til 300-500 hvorav ca. 20 % innvandrerbakgrunn)
Enkelttiltak	15-20	Barneidrettens dager: Ca. 2000 barn hvorav ca 30 % har innvandrerbakgrunn.

Tabell 7. Fredrikstad. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009

For alle disse har det vært en klar økning fra rapportene startet til 2009. Innvandrerforeldre er ikke skilt ut med egne tiltak i Fredrikstad, men tenkes øyensynlig å nås gjennom andre tiltak, særlig hjelpetreneriltaket.

Ellers er det et bredt tilfang av idrettsgrener som omfattes av tilskuddsordningen i Fredrikstad: kampsport, basket, turn, fotball, innebandy, tennis. Fra intervjuene (se kapittel 4) går det imidlertid klart frem at det er fotballen som dominerer i arbeidet.

Av annen aktivitet kommer gratis nybegynnertiltak i idrettslagene (10 gratis treninger), og også egne nybegynnertiltak spesielt mot innvandrerjenter, gratis barneidrettsdager og «fargerik fotball», samt egen fysisk aktivitet for somaliske mødre og døtre sammen (turn). Nybegynnertiltakene er en tilgrensende ordning til hjelpetreneriltaket, som rettes særlig mot barn og unge fra familier med betalingsvansker. Barn og unge kan gjennom dette tiltaket gis tilbud om 10 gratis treninger i oppstart.

Når Fredrikstad skal oppsummeres, holder det nesten med det ene ordet *hjelpetrener*, som er deres strategiske modell. Sammenliknet med særlig Oslo er det lite vekt på lavterskeltilbud (jf. kap. 4).

Måloppnåelse fremgår ikke klart av rapportene, men antall barn som nevnes i rapporter fremstår som relativt høyt. Våre intervjuer fra Fredrikstad tyder også på at man, gjennom særlig hjelpetreneriltaket, aktiviserer og beholder mange barn som ellers ikke hadde hatt en trygg plattform innen organisert idrett.

3.5 Sarpsborg

Sarpsborg kom med i tilskuddsordningen i 2007. Før den tid hadde man lenge sett utfordringene med inkludering av barn og ungdom med innvandrerbakgrunn i idretten. Men konkrete tiltak mot innvandrergrupper var ikke mulig før man kom med i tilskuddsordningen. I 2009 fikk byen 200 000 NOK fra tilskuddsordningen. Dette året ansatte idrettsrådet en idrettskonsulent, som har 30 % av et årsverk knyttet til arbeid med inkludering av innvandrere i idrettslag.

Det som særpreger Sarpsborg er at de har hatt mer samarbeid med *innvandrerorganisasjoner* (herunder KIM – Kontaktutvalget for innvandrere og myndigheter) enn andre idrettsråd. Siden oppstarten i 2007 har aktiviteter og tiltak i større grad enn i andre byer vært basert på innspill fra innvandrerorganisasjoner, KIM og innvandrerforum. KIM og innvandrerorganisasjoner brukes i tillegg til å spre informasjon om tiltak og arrangementer i innvandremiljøene.

Samarbeid med innvandrerorganisasjoner gjenspeiles i to av de totalt tre tiltakene som omtales i 2009-rapporten: (i) et nyoppstartet idrettslag ønsker å gi et volleyballtilbud for innvandrerjenter. Dette (i 2009) planlagte tiltaket kom i stand etter initiativ fra en kvinne i innvandremiljøet som er aktiv i byens innvandrerforum.⁸ Dernest (ii) finnes det et fotballag som hovedsakelig er til for innvandregutter, som var uorganiserte og ønsket å organisere seg i lag. Laget ble opprettet gjennom et innvandrerforum i byen.

Øvrige aktiviteter som omtales er lavterskeltilbud med idrettsdag der barn får prøve forskjellige idretter. Man har også bistått med å betale medlemskontingenter for utøvere med lav betalingsevne.

Antall klubber		
Oppstart idrettslag	2	Fotballag (innvandrerbasert ca. 30 personer med), volleyball – planlagt jentelag
Enkeltarrangement	1	Barnas allidrettsdag (snautt 1000 barn fra barneskolene, også med innvandrerbakgrunn)

Tabell 8. Sarpsborg. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009.

⁸ Det samme gjaldt i 2007-rapporten: Et svømmetiltak for innvandrerkvinner kom i stand etter forespørsel fra en innvandrerorganisasjon.

Vi har ikke notert at det har skjedd store endringer i arbeidet over tid. Omfanget er imidlertid relativt beskjedent både i 2007 og 2009. I 2008 vurderer man å etablere en hjelpetrener-/fadderordning (jf. Fredrikstad), uten at dette nevnes i 2009.

Rapporten skriver lite om måloppnåelse, og er således noe vanskelig å vurdere. Selv om arbeidet er av beskjedent omfang, er det samtidig på det rene at disse tilbudene ikke hadde eksistert uten tilskuddsordningen.

3.6 Kristiansand

Kristiansand kom med i storbyprosjektet i 2001, men hadde også før den tid prosjektaktivitet mot innvandregruppen. I 2009 fikk idrettsrådet i Kristiansand 450 000 NOK i tilskudd.

Idrettsrådet i Kristiansands satsning på aktivitetsutvikling og sosial integrasjon hadde ved innledning til den periode vi studerer, et bredere fokus enn innvandrere. Det rapporteres imidlertid om et tydelig innvandrerfokus med tilbud om lavterskelaktiviteter i 2006. Turn, dans og svømming var sentrale aktiviteter for innvandrerjenter. Nærmere 200 jenter ble rapportert å delta. De fleste tiltakene, unntatt svømmingen, inkluderte både minoritet og majoritet. Videre ga noen klubber åpen hall-tilbud, breakdans-tilbud og arrangerte barneidrettsskole i den mest innvandringsrike bydelen. Vel 100 unge med innvandrerbakgrunn, hvorav mange gutter, deltok i disse aktivitetene.

Tiltak	Antall lag	Informasjon, deltakelse/måloppnåelse
Tilbud jenter	3	Svømmekurs innvandrerjenter (30 deltakere), dansegrupper minoritet og majoritet (samlet 65 deltakere og medlemmer i idrettslag)
Generelt tilbud	1	Slam club: rekrutteringstiltak basket (80 deltakere og 20 medlemmer i idrettslag)
Åpen hall	2	Samlet nærmere 100 deltakere
Idrettsskole	1	50 deltakere som er medlem i idrettslag
Foreldrerettede tiltak	3	Svømmekurs, opplæring av trenere/ledere (5 stk), opplæring av instruktører/hjelpere (3 stk)
Økonomiske tiltak	11	Ca. 300 medlemskap i idrettslag

Tabell 9. Kristiansand. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009

Aktivitetsmønsteret tre år seinere, i 2009, inneholder til dels de samme aktiviteter i regi av de samme klubbene. Men også en rekke nye idretter og andre idrettslag har kommet med. Fotball, håndball, friidrett, kampsport, tennis, motorsport og roing var en del av aktivitetstilbudet. Tilbudet for å inkludere innvandrere omfattet dette året 13–14 aktivitetsområder fra 11 klubber.

Foruten idrettslagene, er kommunen (herunder kriminalforebyggende koordinator og voksenopplæringscenter), innvandrerorganisasjoner, somalisk radio og skoler nevnt som samarbeidspartnere.

Et spesielt trekk ved Kristiansand er en utstrakt bruk av økonomiske virkemidler. De aller fleste tilbudene tar i bruk slike virkemidler for å trekke med personer med lav betalingsevne. For noen tilbud skjer dette gjennom åpen hall og andre gratistilbud. Det

finnes videre en rekke idrettslag som identifiserer familier med lav betalingsevne og sikrer at barna likevel kan bli med i idrettslaget. Ikke minst nye klubber har kommet med i dette aktivitetstilbudet via denne tilnærmingen.

Den tilnærming som er valgt, med mye vekt på individrettede økonomiske tiltak gjør at innen hovedtyngden av aktivitetstilbudene er antall deltakere i aktiviteten lik antall medlemmer i idrettslaget. Med andre ord en høy grad av inkludering for de som trekkes med på aktivitet. I dette ligger også at de trekkes inn i ordinær idrett, slik som fotballag, ikke bare åpne aktiviteter. Måloppnåelse definert ved antall deltakere og inkludert som medlemmer i ulike idretter og klubber, synes på denne bakgrunn å ha blitt forholdsvis høy.

3.7 Stavanger

Storbyarbeid blant innvandrere har i Stavanger vært drevet siden 2001. I 2009 fikk idrettsrådet 450 000 NOK i tilskudd fra staten. I tillegg fikk man 465 000 NOK i kommunale tilskudd, og 300 000 av andre inntekter (LAM-midler, jfr. caseintervjuer). I sum ble således vel 1,2 millioner NOK satt av til idrettsrådets virksomhet på inkluderingsfeltet.

Arbeidet har et bredere målgruppefokus enn innvandrere. Idrettsrådet sier i sin 2005-rapport seg misfornøyd med den omlegging som har skjedd i tilskuddsordningen. Man ville beholde et bredere målgruppefokus. En opplevde at 2005 og til dels 2006 ble overgangsår med hensyn til virksomheten rettet mot innvandrere.

Et fåtalls klubber var i en tidlig fase hovedaktører i arbeidet blant innvandrere: Et idrettslag i en sentrumsnær bydel med relativt mange innvandrere, hadde drevet innvandrersarbeid i tre år før det offisielle storbyarbeidet startet opp. De har vært særlig aktive i å legge til rette for og inkludere innvandrere i idrettsmiljøet. I 2006 avholdt laget en rekke åpne lavterskelaktiviteter. Åpen hall-aktivitet en gang i uka samlet ca. 150 ungdommer. Videre ble det organisert aktiviteter i ferier for barn og unge, og arrangementer som turneringen Fargerik Fotball og «nightrumble». En annen klubb konsentrerte særlig sitt arbeid om enkeltindivider av barn og unge med sosiale problemer. Enkelte ble også håndplukket med hensyn til økonomisk støtte. Et tredje lag som drev aktivitet blant innvandrere dette året, var en pistolklubb.

I 2009 har dette arbeidet økt i omfang og bredde sammenlignet med tre år tidligere. Hele 16 forskjellige idrettslag drev med aktivitet som falt inn under målgruppene for tilskuddsordningen. I tillegg kommer 14 idrettslag som driver med aktivitet med sikte på å hjelpe barn og unge med atferdsproblemer, hvor både minoritet og majoritet inngår i målgruppen. Blant idretter som inngår er fotball, dans, friidrett, skyting, hockey og svømming.

Tiltak	Antall lag	Informasjon, deltakelse/måloppnåelse
Åpen hall	5	Sum alle: 370-380 deltakere
Faste tilbud	2	Faste tilbud svømming (ca. 200 minoritetsdeltakere), skyting (i snitt 25 personer begge kjønn, minoritet og majoritet)
Ferietilbud	1	Jul, påske, høstferie (60-70 stk. hver dag, hvorav flere innvandrere)
Oppfølging enkeltpersoner/hjelpetrener	4	Nærmere 30 med innvandrerbakgrunn
Økonomisk støtte	8	Vel 20 hvorav flesteparten med minoritetsbakgrunn
Medlemskap	12	Antall er i liten grad oppgitt

Tabell 10. Stavanger. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009

Aktivitetstilbudet knyttet til tilskuddsordningen består dels av individrettede tiltak for å få barn og unge med på idrett og fysisk aktivitet, dels aktiviteter av lavterskelkarakter, slik som flere åpen hall-tilbud. De fleste tilbudene retter seg både mot minoritet og majoritet, selv om det også finnes svømmetilbud som er delvis kjønnsdelt, og som er særskilt tilrettelagt for innvandrere. Av de nye klubbene som har kommet til, har et par lagt opp til åpen hall-tiltak, og flere har tiltak rettet mot enkeltindivider. En friidrettsklubb har, etter å ha blitt kontaktet av flyktningseseksjonen, inkludert et mindre antall eritreiske jenter som kom som «avhoppingsflyktninger» til regionen dette året. Flere andre klubber har gitt økonomisk støtte til enkeltpersoner for at de skal kunne delta. En av klubbene som kom med relativt tidlig, driver fortsatt med ungdommer med særskilte oppfølgingsbehov (både majoritet og minoritet), og rekruttert fra barneverninstitusjoner og flyktningsetaten.

Når det gjelder foreldreengasjement, er det ikke mange klubber som har jobbet bevisst med dette, selv om flere nødvendigvis blir involvert i problemstillingen. Foreldreengasjement er en stor utfordring, skriver idrettsrådet.

Måloppnåelsen i betydning antall deltakere dette siste året, har vært god på en del åpen hall-tiltak, større enkeltarrangementer og ferieklubber. Særlig gjelder det i den klubben som har vært mest aktiv på dette feltet, men også et par andre idrettslag har hatt relativt god oppslutning om åpen hall-tilbud. Også svømmetilbudet har vært godt besøkt. Ifølge idrettsrådet er utfordringen ikke å få innvandrere med på tiltak spesielt tilrettelagt for innvandrere, men å beholde de aktuelle gruppene videre gjennom medlemskap i idretten. Når det gjelder rekruttering i betydning medlemmer, har noen kommet med, men man har ikke kommet langt i så måte.

3.8 Haugesund

Haugesund har vært med i tilskuddsordningen siden 2008. Haugesund fikk 300 000 NOK i tilskuddsmidler i 2009.

Bakgrunnen er den såkalte «Vard-modellen», et systematisk arbeid for å inkludere innvandrere, asylsøkere og flyktninger som har pågått siden midtveis på 1990-tallet. Vard-modellen er selvsagt direkte knyttet til fotballklubben Vard. Modellen bærer preg av å være

et tett og helhetlig opplegg i forhold til familier, barn og unge med innvandrerbakgrunn. Gjennom invitasjoner til å bli med på treninger og aktivitet, og gjennom en rekke tilbud fargerik fotballturnering, innendørsfotball gjennom vinterhalvåret, en egen jentesatsning, trekkes barn og unge med i fotball. Vard-modellen har spesielt fokus på nyankomne. Samarbeidsflaten er bred. På en rekke måter og gjennom relasjoner med ulike aktører formidles informasjon og kunnskap om samfunnet med sikte på å integrere unge med familier i fotballklubben Vard. Skoler blir besøkt og samarbeides med. Det samarbeides spesielt med Haugaland mottak, NAV Haugesund, flyktningetjenesten, barnevernet og Breidablikk skole.

Antall tilbud		Beskrivelse tiltak
Enkelttiltak	3	Fargerik fotball turnering (200 deltakere), rekrutteringsdag (30 deltakere, hvorav 7 flyktningetjeneste og mottak), åpen skoledag mottaksskole (50 elever)
Fastetilbud	2	Jenteakademiet (75 hvorav 10 minoriteter), Vardakademiet (hvorav 70-90, hvorav 20 fra mottak)
Individrettede tilbud	3	Oppfølging på fotballtrening (28 spillere), økonomisk støtte (24 stk), samarbeid med barnevernet,
Foreldrerelaterte tiltak	6	Introduksjonsprogram, foreldremøter, samarbeid Haugaland mottak, aktivitetsgruppe, utdanning fotballdommer, åpen hall (herrefotball)

Tabell 11. Haugesund. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009.

Aktivitetstilbudene er rettet mot målgrupper og arenaer der minoritet og majoritet møtes og deltar. Det gis ikke aktivitetstilbud hvor innvandrergrupper er alene. Oppfølging av barn skjer også på individnivå. Barn blir fulgt på trening første gang, og gjennom året holdes en tett dialog med trenere og lagledere med sikte på oppfølging av integreringsprosessen. Oppfølging av familier skjer gjennom deltakelse på foreldremøter, informasjonstiltak, møter med offentlige institusjoner med oppfølgingsansvar. Foreldre inviteres også til å være delaktige på treninger. Åpen hall, herrefotball, er igangsatt i 2009, mange har også med sine barn på treningene. I tilknytning til mottak arrangeres en egen aktivitetsgruppe for kvinner med aktiviteter som håndarbeid, bakedag, påskeverksted, turgrupper og norskundervisning. Flere av disse har barn som er aktive i fotballklubben, og tiltaket bidrar til å skape trygghet omkring fotballaget som arena og gi læring om norsk kultur og norske tradisjoner. Også økonomiske virkemidler blir tatt i bruk gjennom gratis aktivitetstilbud og tilrettelegging for å redusere barrierene for økonomisk deltakelse. Aktive som har problemer med å betale medlemskontingent, får økonomisk støtte.

Måloppnåelse kan dels knyttes til deltakelse på store arrangementer som fargerik fotballturnering med deltakelse av 200 barn (både majoritet og minoritet). Men først og fremst oppfatter vi måloppnåelsen som de mindre og middels store grupper av minoriteter som gjennom relasjons- og familiebaserte tiltak trekkes inn i klubbens virksomhet. For eksempel i 2009 ble 28 spillere fulgt på trening, hvorav 18 er aktive i klubben, og 24 aktive spillere fikk økonomisk støtte. Det meldes det samme år om tre enkeltindivider som får oppfølging i samarbeid med barnevernet.

3.9 Bergen

Rapportene fra Idrettsrådet i Bergen (IRB) er fylldige og diskuterende, og vitner om høy grad av erfaringsbasert refleksjon i inkluderingsarbeidet. Etter Oslo er Bergen også den byen som har mest storbymidler fra KUD (1.4 mill. NOK i 2009).

I overgangen til ny utforming av tilskuddsordningen er idrettsrådet relativt kritisk til NIF/KUDs vekt på kun *frivillighet*. Man fremhever klart det synspunkt at inkluderingsarbeidet trenger ekstra innsats og ressurser for å lykkes, altså utover den frivillige innsatsen. Videre mener man at arbeidet fordrer koordinering med offentlige instanser.

I sitt arbeid med inkludering av barn og unge med innvandrerbakgrunn har IRB hatt et nært samarbeid med idrettsetaten i Bergen kommune, både i den gamle tilskuddsordningen og i den nye. For eksempel stilte Bergen kommune på et tidspunkt sin integreringskonsulent til disposisjon for å koordinere arbeidet i idrettslagene. Fra rapportene kan det se ut til at ordningen fungerer i forlengelsen av Bergen kommunes nærmiljømidler (som var 3,3 mill NOK i 2007). Det fremgår også av rapporten fra 2009 at de involverte idrettslagene i Bergen samarbeider med en rekke instanser og organisasjoner, slik som skoler, asylmottak, innvandrerorganisasjoner, helsestasjoner, Redd Barna, kommunen via introduksjonsprogrammet, m.fl.

Hovedinntrykket fra 2009-rapporten er også at man vektlegger direkte oppsøkende virksomhet overfor barn og ungdom og deres familier. Idrettslagene reiser blant annet på hjemmebesøk. Dette nevnes gjentatte ganger. Samtidig kombineres den individuelle oppfølgingen med en rekke lavterskeltilbud, slik som åpen hall, aktivitetsdager (som gjerne gjennomføres i samarbeid med skoler).

Det har vært en klar økning i antall tiltak fra 2007 (dette tallfestes ikke i 2006-rapporten) til 2009, fra henholdsvis 29 til 102 tiltak. Økningen er tydelig i alle kategoriene/målgruppene, men har særlig vært markant i tiltak rettet mot foreldregenerasjonen. Foreldreengasjement nevnes flere år, men har blitt særlig tydelig i prioriteringene de senere år. Her nevnes imidlertid også klare utfordringer i arbeidet.

IRB legger altså relativt stor vekt på å engasjere innvandrerforeldre, og skriver om store utfordringer. Et samarbeid med innvandrerorganisasjoner har også vokst frem de senere årene, sammen med et fokus på oppsøkende virksomhet og personlig kontakt, som fremheves som helt nødvendig særlig vis-à-vis foreldre. Det nevnes også at idrettslagene reiser på hjemmebesøk til familiene. Videre er «jungeltelegrafene» nevnt (som virkemiddel). Det fokuseres ellers på å kontakte asylmottakene i området. Videre har jenter vært prioritert. I 2006 melder man om stor suksess overfor denne gruppen, samtidig som det hevdes at det er en vanskelig gruppe å nå, og at dette krever aktiv rekruttering. Og man retter blikket mot kvinner, eller mer presist *modre*. Videre fokuserer man på bl.a. åpen hall og svømming, og sistnevnte i kjønnssegregert variant. Man gir kontingentsstøtte (her meldes det om en markant økning i søknader fra idrettslagene). Aktivitet rett etter skoletid vurderes som *nødvendig* for at barn og unge med innvandrerbakgrunn skal kunne delta. Og ellers er altså IRBs tette samarbeid med kommunen verdt å fremheve. Man har bl.a. knyttet

til seg en sivilarbeider fra volds- og konfliktforebyggende tjeneste, som oppsøker særlig nyankomne unge (på en sentrumsskole med høy minoritetsandel).

Det er et *bredt* spekter av aktiviteter innen tilskuddsordningen i Bergen. En god del tiltak er av lavterskelkarakter (åpen hall m.m.), men mye er også sentrert rundt direkte oppfølging av enkeltindivider (dette nevnes i rapporter gjennom flere år). Sammenliknet med andre byer er det et forholdsvis sterkt fokus på innvandrerforeldre i Bergen.

De fleste tiltakene i 2009 ligger i kategori 3 (innvandrere generelt): 46 tiltak. Aktiviteter her er bl.a. breakdans, fotballturneringer, volleyball, fotball for asylanter, åpen hall osv.

Deretter følger kategori 4 (betalingsevne) med 22 tiltak. Aktiviteter er skibuss, treningskontingent i treningssenter, reise og kontingentstøtte, åpen hall. Det er lavterskeltilbud som dominerer vis-à-vis betalingsevne. Her nevnes det også at det er relativt mange etnisk norske her. Virkemidlene er til dels skjulte, og handler et stykke på vei om treneres/laglederens *kjennskap* til enkeltpersoner/barn som lever i familier med svak økonomi.

Innen kategori 5 (foreldre) er det også mye aktivitet med 16 tiltak. Fokuset her har økt tydelig fra foregående år. Det er et bredt spekter av tiltak rettet mot foreldregenerasjonen, med bl.a. svømmekurs, aerobic, fotballturnering. IRB mener at arbeidet mot foreldrene lykkes. En del idrettslag har også klart å engasjere innvandrerforeldre, men mest de som snakker relativt godt norsk. Det nevnes likevel at arbeidet mot foreldrene krever *kontinuerlig* oppfølging av medlemmer, både for å øke foreldreinnsatsen og for å forhindre frafall blant barn og unge (og særlig jenter). Foreldre oppsøkes direkte, gjennom foreldremøter i skolen, m.m. Det fremheves at foreldre representerer en stor utfordring for arbeidet.

Mot kategoriene 1 og 2 (jenter) er det til sammen 18 tiltak i Bergen. Her dominerer svømming, yoga, breakdans, åpen hall m.m. Tabellen under gir en samlet oversikt over tiltak i Bergen i 2009, samt hvordan IRB rapporterer måloppnåelse.

Tiltak	Antall tiltak	Antall lag	Info	Rapportert måloppnåelse
Innvandrerjenter spesielt	8	6	Direkte oppfølging/hjemmebesøk; diverse idrettsgrener. Varierte virkemidler (inkl. innv.org og hjemmebesøk)	Bl.a. flere medlemmer i fotball/håndball.
Inkludering av innvandrerjenter	10	6	Bredt tilfang av aktiviteter. Svømmekurs, selvforsvarskurs, gratis aerobic, åpen hall m.m. Samarbeid mellom skole, IL og org	Rapporterer om nye medlemmer
Inkludering av innvandrere generelt	46	15 (+)	Varierte aktiviteter og idrettsgrener. Bl.a. breakdans, fotballturneringer, ski, Samarbeid med skoler, asylmottak, innv.org., introduksjonsprogr.	Rapporterer om nye medlemmer
Økonomiske tiltak	22	18	Bl.a. reise- og kontingentstøtte, utstyr. En del «skjulte» tilfeller. Åpen hall her.	Rapporterer om god måloppnåelse
Engasjere innvandrerforeldre	16	7	Bl.a. oppsøkende virksomhet for å rekruttere innv. foreldre til ILs nøkkelfunksjoner. (foreldremøter m.m.)	Utfordrende arbeid

Tabell 12. Bergen. Aktiviteter og måloppnåelse

Jevnt over rapporterer IRB i 2009 om god måloppnåelse. De skriver at idrettslagene har fått flere medlemmer og at det har blitt stadig flere tiltak. Det fremheves imidlertid at arbeidet vis-à-vis innvandrereforeldre er forbundet med klare utfordringer.

3.10 Trondheim

Trondheim har deltatt i storbyarbeidet siden ordningen ble etablert på 1990-tallet. I 2009 fikk man 600 000 NOK i tilskuddsmidler. I tillegg ga kommunen et tilskudd på 145 000 NOK.

Sør-Trøndelag Idrettskrets/Trondheim Idrettsråd melder i sin 2006-rapport at de nye retningslinjene fra departementet er greie. De har kunnet ha kontinuitet i aktiviteten, og med ett unntak støttet veldrevne tiltak med en historie.

I 2006 ble det organisert sommeraktivitet for innvandrerjenter i fiske, bowling, svømming, frisbee, badminton, stavgang og kajakk. Idrettskrets/Idrettsråd tok selv ansvar for aktivitetene som var spredt over hele byen. En profilert innvandrerkvinn som leder bidro til stor oppslutning, 200 jenter deltok. For øvrig nevnes tre idrettsklubber som driver virksomhet for innvandrere generelt i de deler av byen som hadde tette innvandrerbefolkning. Fargerik fotball, fiskeaktiviteter for hele familien, hjelp til tolketjenester på foreldremøter og hjelp til barn med lav betalingsevne, er nevnt i rapporten.

	Klubber	Deltakere i alt	Medlems-skap	Info
Tilbud mot innvandrerjenter spesielt	4	155	17	Klatring, fiske, fotballgruppe, lederopplæring, sikringskurs
Inkluderingsstilbud jenter (innvandrerbakgrunn og etnisk norske)	2	1220	90	Svømming, fiske, fotball, håndballskole, fargerik håndball
Inkluderingsstilbud gutter og jenter (innvandrerbakgrunn og etnisk norske)	8	710	38	Håndball, fotball, kampsport (åpen hall)
Økonomiske tilbud	4	650	63	Innebandy (åpen hall), lavterskel fotball, åpen dag
Foreldrerettede tiltak	4		35	Fotball

Tabell 13. Trondheim. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009

I 2009 kan det konstateres at Trondheim har utviklet en god bredde i sitt aktivitetstilbud når det gjelder antall klubber involvert og sett i relasjon til de fem målgruppene definert i tilskuddsordningen. I 2009 får i alt 14 klubber støtte, hvorav to drives av innvandrere. Over tid kan det se ut til at fokus på jentetiltak rettet mot bare innvandrerjenter har økt. I 2007 fikk én klubb støtte til særskilte tiltak for innvandrerjenter; i 2009 gjaldt dette for fire klubber. Dette siste året fikk videre fire idrettslag støtte til tiltak for jenter hvor både minoritet og majoritet deltar, mens åtte klubber har tiltak rettet mot barn og unge generelt og hvor innvandrere deltar. De idretter som er representert i 2009 er klatring, casting, fotball, håndball, svømming, volleyball, kickboksing, innebandy og bedriftsidrett. Støtte til

gratistilbud omfatter blant annet åpen hall innebandy og lavterskel fotball. Det skrives i rapporten at flere driver etter åpen hall-prinsipp enn på lenge. Fire klubber fikk støtte for å jobbe med kontakt med innvandrerforeldre.

Kompetansetiltak er gjennomført ulike år. Håndballskole, fotballskole, basketskole, bokseskole, idrettsskole og dommerkurs nevnes. En fotballklubb har hatt et flerårig ledertreningsopplegg for innvandrerjenter med fem jenter involvert.

En rekke forskjellige aktører og virkemidler involveres i informasjonsarbeid og som kanaler for å nå innvandrergruppene. Blant støttespillere i 2008/2009 kan nevnes skole, kommune, menighet, SFO, internett, mottak, NAV og «jungeltelegraf».

Måloppnåelsen synes å være relativt bra når det gjelder deltakelse, ifølge 2009-tall. Det rapporteres om at mange nås gjennom de ulike aktivitetstilbudene, fra små grupper til hundretalls. Summert for alle aktiviteter har mellom 2500 og 3000 personer deltatt. Det skal imidlertid understrekes at med unntak for tiltak som bare er rettet mot kategorien innvandrerjenter, omfatter tallene både minoriteter og majoritetsnorske. På enkelte områder har små eller større grupper blitt medlemmer i lagene. Det gjelder blant annet fotball, håndball og innebandy. Som tallene med tydelighet viser, er antallet medlemmer langt lavere enn antall deltakere. Det er forholdsvis mer krevende å få barn og unge med som varige medlemmer i en klubb, enn å engasjere dem i tiltak av kortere varighet.

Aktiviteten er ikke uten utfordringer. Ifølge meldingen for 2008 har klubbene meldt at stadig flere ikke betaler kontingent, treningsavgift og utlegg i forbindelse med cuper og reiser. Men dette skjer uavhengig av etnisk bakgrunn. Det pekes på motsetningen mellom økte krav til kvalitetsheving på mange områder (trenere, anlegg, kompetanse etc.), mens færre tar frivillig ansvar og færre betaler for seg.

Engasjering av innvandrerforeldre er også i Trondheim arbeidskrevende og vanskelig å lykkes med. «Her er bare én ting garantert virkningsfullt – personlig oppfølging – samtaler samtaler samtaler», heter det i rapporter. Mye handler om personlige samtaler, hjemmebesøk, bruk av tolker og brosjyrer. Med varierende hell, skrives det. En fotballklubb har hatt noe suksess ved å la egne fremmedkulturelle tillitsvalgte ivareta kontakten med sine grupper. Det reduserer språk og kulturbarrierer. Tillitsbyggende tiltak mellom idrett og innvandrerforeldre er å arrangere egne treninger med foreldre til stede, samt bruk av bare kvinnelige instruktører.

3.11 Tromsø

Storbyarbeidet i Tromsø har pågått siden 2002. I denne perioden har 18 av 120 klubber i byen deltatt i dette arbeidet. Tromsø kommune er sentral samarbeidspartner. Idrettsrådet har i løpet av perioden kommet inn i en mer sentral rolle som koordinerende instans. Voksenopplæringa i Tromsø kommune, utekontakten, flyktningsseksjonen, Bymisjonen er nevnt som medspillere. I 2009 fikk Tromsø 450 000 NOK fra tilskuddsordningen. I tillegg fikk en kommunale/fylkeskommunale og andre statlige tilskudd på til sammen ca. 810 000 NOK. Total ramme var på nær 1,3 mill. NOK.

I 2006 meldes det om 28 forskjellige prosjekter i regi av 18 klubber. Det tilbys lavterskeltilbud i alle bydeler i Tromsø. Av tilpasninger som har skjedd etter at nye retningslinjer er etablert, nevnes: Økt deltakelse blant innvandrerjenter og satsning på å fange opp barn med lav betalingssevne. Mye handler om åpne tilbud: åpen hall svømmeopplæring for alle, klatring for alle, etc.

Tiltak	Antall lag	Informasjon, deltakelse/måloppnåelse
Åpen hall/faste tilbud	6	Anslagsvis rundt 150 samlet sett
Enkelttiltak/kortvarige tiltak	9	Hip hop (15 innvandrerjenter), orientering, klatring (40-50 innvandrere), friidrett (majoritet og minoritet), fargerik fotball (150 stk), bordtennis, kampsport, street-basket, svømming
Idrettsskole	1	
Andre tilbud	3	Idrett mot rus, klatring ungdom i risikosone
Økonomisk støtte	7	Økonomiske tilskudd til enkeltpersoner nevnes i en klubb, men antagelig mest gratis/subsidierte tilbud
Familietiltak	2	Svømmetilbud, bowling, åpen hall

Tabell 14. Tromsø. Aktiviteter og måloppnåelse, 2009

Nærmere 40 forskjellige aktiviteter ble i 2009 tilbudt i regi av 18 forskjellige idrettslag, som over hele perioden har vært med i dette arbeidet. En rekke idretter er nå representert: basket, fotball, klatring, svømming, friidrett, bowling m.fl. Tilbudet har en klar lavterskelprofil med mange åpen hall-aktiviteter og andre typer åpne arrangementer. De fleste er regulære tiltak som går over tid. Flest tiltak, over halvparten, har innretning mot den generelle målgruppa der barn og unge med innvandrerbakgrunn deltar sammen med barn og unge med majoritetsbakgrunn. Men det er og tiltak mot innvandrere spesielt. Innvandrerjenter som egen målgruppe, dels alene, dels i sammen med majoritetsnorske jenter har også fått tilbud i noen klubber, slik som innen svømming og klatring.

Måloppnåelse i betydning antall som deltar i ulike arrangementer er vesentlig, men varierer naturlig nok med typen aktivitet. For eksempel kan fargerik svømming, et skjermet tilbud for kvinner med barn, vise til 450 besøk og åpne, regulære tilbud kan ha fra 15 til 50 deltakere.

En del aktivitetstilbud er gratis. For eksempel bowling, som er en dyr idrett, tiltrekker seg folk på grunn av økonomisk støtte. Syv klubber – innen områder som kampsport, svømming og fotball – kan vise til at en del innvandrere har blitt medlemmer. En klubb med 7–8 nye medlemmer, oppgir at 4–5 spillere beholdes i klubben gjennom økonomiske støttetiltak.

Når det gjelder engasjering av innvandrerforeldre, oppleves dette i de fleste klubber som en utfordring. Tromsø har ingen direkte tiltak rettet mot denne målgruppa, men idrettslagene møter likevel denne utfordringen når barn med innvandrerbakgrunn blir med. Både språk og forståelse av den norske frivillighetskulturen oppfattes som et problem. Det handler om alt fra «å vite hvordan lage vafler, til hvordan betale kontingent i klubben». Et annet problem består i å nå ut med informasjon til foreldre som ikke behersker norsk. Interesseorganisasjoner, oversettelser, jungeltelegraf er virkemidler som benyttes.

3.12 Oppsummering på tvers av byer

Gjennomgangen i dette kapitlet viser et betydelig mangfold av tilbud når det gjelder målgrupper, idrettsgrener og organisering. Som angitt i forrige kapittel, tabell 3, er alle målgrupper representert. I de fleste byer/steder er generelle, dvs. tilbud som verken er innvandrerspesifikke eller kjønnssegregerte, mest utbredt. Samtidig finnes det også alle steder tiltak for jenter spesielt. Tiltak som er forbeholdt innvandrerjenter alene finnes også, men disse er færre i antall.

Økonomiske tiltak rapporteres det om fra alle byer/områder, men disse er til dels av ulik karakter. Lavterskel/gratis aktivitetstilbud er utbredt, f.eks. gjennom åpen hall, utleie av utstyr, osv. I varierende grad anvendes imidlertid individrettet støtte til medlemskontingent eller deltakerutgifter. Foreldre som målgruppe er mye omtalt som stor utfordring. Alt i alt er det likevel i beskjeden grad at det satses spesielt på dette. Et unntak er Bergen, hvor det er en hel del tiltak spesifikt rettet mot foreldre. Fredrikstads hjelpetrenerordning og Haugesund med Vard-modellen er også eksempler hvor arbeidet i sin helhet inkluderer mye kontakt med foreldre. Når det gjelder å rekruttere foreldre som frivillige, er hovedinntrykket at man de aller fleste steder har langt igjen før man lykkes.

Aktivitetsmønsteret gjenspeiler til dels generelle trekk. Når det gjelder idretter er – ikke uventet – særlig fotball, men også andre lagspill som innebandy, ishockey, håndball mv., utbredt. Men også individuelle idretter er representert: både tradisjonelle som kampsport, skyting, roing og fridrett, og nyere som breakdans og aerobic. Svømmeopplæringstilbud er en gjenganger når det gjelder tilbud spesielt for innvandrerjenter. Typiske norske, «hvite» idretter, som ski og orientering, finnes det også eksempler på, men ikke mange.

Et karakteristisk trekk ved aktivitetstilbudet de fleste byer/steder er de mange tiltak i form av åpne/frie tilbud – det vil si tilbud av typen åpen hall/åpen bane – og endags- eller kortvarige arrangementer slik som turneringen «fargerik fotball». En del satsing skjer også i form av introduksjon til idrett, gjennom idrettsskoler og sommerskoler, hvor gjerne mange idretter inngår, eller ved opplæring i særvidretter, som bandyskole. Åpne tilbud og opplæring/introduksjon til idrett som gjerne er mindre stramt organisert og konkurransepreget, er således et påfallende trekk ved mange aktiviteter knyttet til denne tilskuddsordningen. Det finnes også eksempler på at minoriteter trekkes inn i idrettslagenes ordinære tilbud, blant annet gjennom faste treninger i bestemte idretter eller gjennom deltakelse på lag i aldersbestemte klasser. Til dels skjer dette også gjennom individrettede tiltak, for eksempel gjennom såkalte hjelpetreneriltak o.l., hvor den enkelte får ikke-idrettslig støtte til å delta, eller ved direkte økonomisk støtte til medlems-/deltakeravgifter.

La oss også si noe om samarbeid med ikke-idrettslige aktører, dvs. i hvilken grad idrettsrådene og idrettslagene samarbeider med offentlige etater og/eller ikke-idrettslig foreningsliv. Når det gjelder offentlige virksomheter, er samfinansiering med kommunene vanlig alle steder. Men angående direkte samarbeid med offentlige etater i det daglige arbeidet, fremviser rapportene et broket bilde. Det er her vanskelig å identifisere noe entydig mønster mellom byene beskrevet over. Slikt samarbeid er, i varierende grad, vanlig alle steder. Vi ser likevel en tendens til at de mer individuelt baserte oppfølgingstiltakene, nær sagt av nødvendighet, innebærer en mer systematisk kontakt med det offentlige. Blant andre er skoler, barnevern og sosialtjeneste hyppig nevnte instanser. Vi kan også kort

nevne samarbeid med innvandrersorganisasjoner og/eller minoritetsreligiøse foreninger. Mye av problematikken som ligger til grunn for hele tilskuddsordningen er spørsmålet om *frivillighet* (jf. foreldredeltakelse). Innvandrersorganisasjoner og minoritetsreligiøse foreninger er antakelig de to mest sentrale frivillighetsarenaene for mange innvandrere. Ut fra et slikt perspektiv er det slående at samarbeid med slike former for sammenslutninger, for eksempel for rekruttering av medlemmer, informasjon om tilbud og innhenting av synspunkter om behov, nevnes såpass sjeldent som det gjør. Sarpsborg er slik sett et unntak.

Det mest påfallende trekk ved aktiviteten tilknyttet tilskuddsordningen er, når alt kommer til alt, omfanget av frie/åpne og idrettslig relativt mindre strukturerte tilbud. Måloppnåelse i form av antall deltakere (minoriteter i et mindre antall segregerte tilbud, og både minoritet og majoritet i de fleste blandede tilbud) er særskilt betydningsfull her. I mye mindre grad enn deltakelse i frie/åpne aktiviteter, meldes det om mange nye medlemmer av innvandrerbakgrunn i idrettslag. Langt på vei er det det siste som kan betraktes som en indikator på deltakelse i den ordinære idretten. I den grad dette skjer er det gjerne knyttet til de individrettede tiltakene. Problemet er ikke å få barn og unge med på aktiviteter, men å få dem med i idrettens kjerneområde, slik dette tradisjonelt har vært forstått.

Det er også et annet punkt hvor måloppnåelsen, forstått som involvering i idrett, kan sies å være markant. Det gjelder utbredelse av ordningen målt i antall tiltak som tilbys og antall idrettslag som involveres. Det har, som tidligere beskrevet, vært et sterkt økende antall tiltak over tid for de fleste byer/steders vedkommende. Det har også i de fleste områder vært en betydelig økning i antall idrettslag som engasjerer seg i tiltak.

Et interessant trekk som gjennomgangen foran viser, er variasjoner i byene/stedenes profil. Vi har definert fire forskjellige kategorier som vi ut fra skjønnsmessige vurderinger har plassert byene i.

1. *Masseprofil* med vekt på frie/åpne tilbud omfatter særlig byer som Oslo og Drammen hvor innvandrerbefolkningen er stor og innvandrerandelen høy. Men også byer som Tromsø og Trondheim kan plasseres i denne kategorien. Hovedvekten ligger på tilbud av engangs/kort varighet og med relativt uformell/lite konkurranse- og prestasjonsorientert karakter, hvor gjerne mange deltar.
2. *Individprofil* med særskilt vekt på å få enkeltpersoner med inn i organisert idrett gjennom etablering av et støtte-/miljøtiltak rundt dem og/eller ved økonomiske støttetiltak. Fredrikstad med sin hjelpetrenerordning er det klareste eksemplet på en by i denne kategorien. Akershus har som nevnt også mye individretting i sitt tilbud. Vi har også valgt å plassere Kristiansand her, ut fra deres satsning på å involvere enkeltpersoner gjennom økonomisk støtte.
3. *Kombinasjonsprofil* i betydning en blanding av masse- og individrettede tiltak, har vi tatt med som en egen kategori. Bergen og Stavanger er plassert i denne kategorien ettersom de både har relativt mye åpne tilbud, samtidig som de satser til dels tungt på individuelle oppfølgingstiltak. Under tvil har vi også plassert Haugesund med sin Vard-modell i denne kategorien. Den tette integreringen av individ, familie, klubb og grenseflaten mot offentlige aktører i innvandrerfeltet, kunne fra en side sett

berettiget plassering i en egen modell. På den annen side, har klubben aktiviteter både rettet mot individet og de mange.

4. *Innvandrerbehovsmodell.* Sarpsborg har vi plassert i en egen kategori ut fra denne byens vekt på at innvandrere selv skal definere tilbud/tiltak. Omfanget av aktivitet er imidlertid foreløpig lite, og det er usikkert hvilken betydning en slik modell vil få på sikt.

For øvrig er det vanskelig å sette byene/stedene opp imot hverandre når det gjelder vurdering av *måloppnåelse*. Til det er profilene og dermed strategiene for forskjellige, og rapporteringen for varierende og for uensartet.

4 Casestudier

I dette kapitlet går vi mer dyptpløyende inn i noen utvalgte byer, som vi har brukt som caser. Gjennomgangen er basert på intervjuer med idrettsråd/-krets, samt tre idrettslag i hver by som har vært sentrale i arbeidet. Vi har studert tre byer som har vært del av ordningen, og to byer som ikke har vært del av den. Byene innenfor ordningen ble valgt ut på bakgrunn av at de har ulikt folketall, og forskjellig størrelse på innvandrerbefolkningen. Byer utenfor ble valgt for å samsvare med noen av byene innenfor. Det er ikke minst den siste dimensjonen, minoritetsandel, som har vist seg å være betydningsfull. Gjennom casestudier har vi anledning til å gå relativt inngående inn på denne dimensjonen. Det er således et sentralt spørsmål i dette kapitlet, hva høy kontra lav minoritetsandel har å si for arbeidet med og utfordringene for inkludering i idrettslag, og hvordan dette kan sies å legge premisser for hvordan man *kan* arbeide. Vi skal se at byene har en del felles utfordringer, knyttet bl.a. til økonomi og foreldreengasjement, men at spørsmålet om foreldreengasjement får en særlig tyngde i Oslo.

Hver av byene – Fredrikstad, Stavanger, Oslo, Skien og Sandnes – er skrevet ut for seg, i en «bottom-up»-tilnærming.

Uten at det var planlagt slik i prosjektutformingen, så utgjør de tre byene som er med i ordningen hver for seg de mest karakteristiske utgavene av de tre hovedprofilene nevnt i 3.13 – Oslo med masseprofil, Fredrikstad med individprofil, Stavanger med kombinasjonsprofil. De kan slik sies å være typiske for arbeidet med inkludering i idrettslag.

Casegjennomgangen underbygger og utdyper tendenser fra kapittel 3. Samlete funn for kapittel 3 og 4 drøftes i kapittel 5. Vi går suksessivt gjennom de tre byene innenfor og de to utenfor.

4.1 Fredrikstad

Av Fredrikstads mer enn 73 000 innbyggere, er 11,6 prosent innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre. 8,6 prosent har bakgrunn fra land utenfor EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand (ssb.no⁹). Som i andre byer er det tendenser til etnisk bokonsentrasjon i spesifikke deler av byen, særlig i sentrumsområder og i enkelte drabantbyer.

Arbeidet med etniske minoriteter og idrett har pågått i Fredrikstad siden slutten av 1990-tallet. Da de kom med i tilskuddsordningen, fortsatte de langt på vei det arbeidet som var påbegynt.

Økonomisk sett er arbeidet med inkludering i idrettslag er i Fredrikstad, som tidligere nevnt, en kombinasjon av kommunale midler, LAM-midler og midler fra

⁹ <http://www.ssb.no/innvbef/tab-2010-04-29-09.html>

tilskuddsordningen. Representanten for Fredrikstad «rangerer» disse midlene i den rekkefølgen, i den forstand at man står friere til hvordan man vil disponere de kommunale midlene. Han mener derfor at disse er viktigere for idrettens eget inkluderingsarbeid.

Det viktigste tiltaket i Fredrikstad, og som danner kjernen i deres «modell», er det som kalles *hjelpetrenerne*. Selv om det også gis støtte til andre typer tiltak, så er det langt på vei tilstrekkelig å bruke ordet «hjelpetrener» for å oppsummere hvordan arbeidet er tenkt og organisert i Fredrikstad. Hjelpetrenerordningen er det strategisk viktige grepet man har tatt. Vi skal derfor i hovedsak gjøre rede for denne (se under).

Vi skal først bare kort nevne de andre tiltakene i Fredrikstad. Ett tiltak er turneringen «fargerik fotball», som arrangeres av noen av klubbene som er mest sentrale i inkluderingsarbeidet. Ifølge idrettsrådet har turneringen stor oppslutning. Dertil har et idrettslag et eget særskilt parti med turntrening for somaliske mødre og deres barn. Bakgrunnen for sistnevnte tiltak, som på tidspunktet for vår datainnsamling kun hadde eksistert i 1/2 år, var at en somalisk kvinnegruppe tok kontakt med idrettsrådet for å forhøre seg om det fantes et aktivitetstilbud som kunne passe for dem. Tilbudet er både kjønnssegregert (kun kvinner) og etnisk segregert (kun somaliske). Mødrene har grovmotorisk trening i den ene enden av en gymsal, og barna allsidig idrettslek i den andre. Målet er på sikt at barna skal komme over på de ordinære småbarnspartiene. Informasjon om tilbudet spres nå etter hvert gjennom sosiale nettverk innen det somaliske miljøet. Vi spurte representanten for idrettslaget om de så noen dilemmaer knyttet til etnisk segregasjon og/eller kjønnssegregasjon. Den problemstillingen ble avvist. Informanten trakk fram at alternativet er at disse kvinnene ikke er i aktivitet overhodet, da det fremheves at det er et stort skritt for mange somaliske kvinner, bare å komme seg ut av hjemmet og til trening.

Et annet tiltak er *nybegynnertiltaket*, der særlig innvandrerdøtre, men også barn og unge generelt, får tilbud om 10 gratis introduksjonstreninger. Dette tiltaket skjer også i samkjøring med LAM-midler.

Ikke overraskende er *fotball* den klart viktigste idrettsgrenen i dette arbeidet i Fredrikstad. Dette har delvis sin bakgrunn i Fredrikstads historie som «fotballby». Idrettens tradisjonelt sosiale forankring vis-à-vis Fredrikstads industriarbeiderklasse synes også å ha betydning for arbeidet. Ifølge idrettsrådet har fotballklubbene i Fredrikstad alltid hatt sosial forankring i de forskjellige lokalsamfunnene. Klubbene søkte tradisjonelt å fange inn de enkelte barn og ungdom som av sosiale og/eller økonomiske årsaker «falt utenfor». Delvis av slike historiske årsaker er fotballen en viktig plattform i det idrettslige inkluderingsarbeid i Fredrikstad.

Videre går det fram at man, ut fra tenkning rundt integrering, fokuserer mer på *gutter* enn på jenter. Grunnen til det, er at idrettsrådet mener at den generelle integreringsproblematikken på mange måter er viktigere for gutter enn for jenter: Minoritetsjenter er (ofte over-)beskyttet gjennom familien, men sosialiseres til «det norske» gjennom skole og utdanningssystemet, og lykkes der. Minoritetsgutter sendes på sin side mer ut i verden på egenhånd, og trenger en arena for å møte «det norske», en arena som idretten her søker å tilby.

Hjelpetrenerne finnes det til sammen ca. 50 av, i 20 av Fredrikstads idrettslag (per 2010). Disse kan antydes å følge opp mellom 250 og 300 barn og unge.¹⁰ Oppunder halvparten av hjelpetrenerne tilhører idrettslag i de boligområdene i byen hvor minoritetsandelen er høyest.

Selv om hjelpetrenerordningen både startet med og fremdeles har en hovedtyngde i innvandrersproblematikk, så er den ikke forbeholdt unge med innvandrerbakgrunn. Det finnes også hjelpetrenerne for barn og unge med ADHD, for barn fra vanskeligstilte eller fattige hjem, for barn med cerebral parese, osv. Det gis uttrykk for at man prøver å arbeide helhetlig vis-à-vis alle barrierer for at barn og unge skal kunne delta i idretten, enten disse barrierene er av språklig, sosial, kulturell eller økonomisk art. Av den grunn er idrettsrådet også kritiske til KUDs relativt snevert prioriterte målgrupper i tilskuddsordningen, og mener at muligheten for lokal tilpasning er vesentlig for å kunne ha en helhetlig tilnærming.

Hjelpetreneren er å forstå som en «støttekontakt» for barn og unge som trenger ekstra oppfølging for å kunne delta i idretten. Hjelpetreneren skal sikre trygghet for barn og unge med innvandrerbakgrunn, inn i treningsgruppene. Det vektlegges at man skal sørge for nødvendig informasjon til de involverte barn og unge, og ikke minst deres foreldre. Selv om hjelpetreneren ikke deltar aktivt på selve treningsaktiviteten, så brukes betegnelsen «hjelpetrener» for å signalisere tilhørigheten til klubben. Hjelpetreneren er til stede på treninger. Målet med ordningen er å skape trygghet for barn og unge og for deres familier. Hjelpetreneren bistår også med språklig bistand, samt med å hjelpe «urolige» unge spillere til å forstå reglene for trening. Han/hun kan ringes til av den unge og familien når de har spørsmål, f.eks. om treningstider og tidspunkter for oppmøte til kamper, og han/hun ringer ofte selv hjem til familien med beskjeder og for generell oppfølging. Forskjellige idrettslag velger litt ulike modeller for hjelpetrenerne. I noen klubber rekrutterer man utelukkende hjelpetrenerne fra foreldregruppen rundt det enkelte lag, mens andre klubber også bruker unge juniorutøvere. Hver hjelpetrener mottar et årlig honorar, eller kompensasjon, på mellom 8000 og 10 000 NOK. Det fremheves som nødvendig med honorar, i den forstand at i den grad dette arbeidet ble utført uten midler til den enkelte, så ville det i tilfelle vært langt mer tilfeldig. I tre klubber har man også ansatt en egen inkluderingsansvarlig, som lønnes med 15–20 000 i året fra idrettsrådet. Inkluderingsansvarlig koordinerer arbeidet med hjelpetrenerne. Blant annet lager vedkommende en oversikt over hvem blant lagenes barn og unge som synes å trenge ekstra bistand. Deretter rekrutterer vedkommende hjelpetrenerne ut fra det identifiserte behovet. I flere klubber går hjelpetrenerne også aktivt på hjemmebesøk til den enkelte familie, noe man trekker frem som svært verdifullt, og langt på vei virkningsfullt.

Hjelpetrenerordningen er mest utbredt i de boligområdene hvor minoritetsandelen er høyest, særlig i nærheten av Fredrikstad sentrum. Alle de tre klubbene med egen inkluderingsansvarlig ligger i slike områder. Vi kjenner ikke til at det er produsert statistikk over befolknings sammensetning på bydels- eller krets nivå for Fredrikstad, og kjenner heller

¹⁰ Dette er vårt anslag for 2010. Rapporten fra 2009 viser til at 46 hjelpetrenerne da fulgte opp ca. 250 barn og unge.

ikke andelen minoritetsspråklige i skolen. Ut fra hva informanter beretter, kan det antydes at det som i Fredrikstad regnes som et «innvandrerrett» boligområde, vil ha en minoritetsandel på ca. 20 prosent. Skolene her har antydningssvis 1/3 minoritetsspråklige elever.

Idrettsrådet legger også vekt på at det i idrettens inkluderingsarbeid er viktig med samspill med skolen, og at det ideelle er at barn og unge følges opp av skole og idrettslag i samspill. Her går det også frem at flere som er involvert i arbeidet i de mest «innvandrerrette» boligområdene, er lærere i lokale skoler. Flere av klubbene forsøker også aktivt å rekruttere lærere i de lokale skolene som hjelpetrenerere.

Så langt vi har fått på det rene, konsentrerer man seg enn så lenge mest om barn og unge som allerede er i klubben, mer enn å identifisere barn og unge som står utenfor (selv om dette også forekommer, ved at skoler tar kontakt med idrettsrådet). Tiltaket er også forankret i det enkelte nærmiljø, både gjennom samarbeid med skole og gjennom at hjelpetrenerne i stor grad rekrutteres fra foreldregruppen rundt det enkelte lag.

Også i Fredrikstad nevnes foreldreproblematikken som en av de største utfordringene for barn og unge med innvandrerbakgrunn. Utfordringer er, som andre steder, knyttet til frivillig arbeid – dugnad, verv som lagleder, trener eller i styret. Dette er imidlertid langt fra en så presserende utfordring som i Oslo (jf. senere). Ingen nevner faren for at frivilligheten kan forvitte som følge av en høy andel minoritetsfamilier i et idrettslags nærområde. Fredrikstad har ingen egne tiltak som går direkte på innvandrerforeldre, men foreldre nås langt på vei via hjelpetreneriltaket, og kontakten med familie og foreldre er viktig i flere av klubbenes hjelpetrenerarbeid. Vi intervjuet to idrettslag (fotballklubber) som er sentrale i hjelpetreneriltaket. Begge disse fortalte inngående om arbeidet vis-à-vis foreldre, og ga uttrykk for at denne problematikken er et hovedtema i diskusjonen i arbeidet. I disse klubbene forsøker man, så langt det er mulig, å gå på hjemmebesøk til hver familie som har barn som får hjelpetrener. På sikt er målet, sier noen, at minoritetsforeldre også skal bli aktive i lagenes frivillige arbeid, som trenere, lagledere, på dugnader, og også som hjelpetrenerere selv. Foreldredeltakelse blant minoriteter er altså et delmål for flere klubber, men samtidig et mål som det oppleves vanskelig å nå. (Som andre steder bunner minoritetsforeldres manglende deltakelse i tunge strukturer.) Flere peker imidlertid på at det er viktigere å arbeide med *ungdom* med minoritetsbakgrunn i så måte, at man griper aktivt tak i «andregenerasjonen», for å gi disse læring til frivillighet.

Slik sett kan vi samlet si at Fredrikstads hovedarbeid med inkludering i idrettslag (hjelpetreneriltaket) er utpreget *individuell basert*, og den mest individuelt orienterte ordningen vi har kommet over i prosjektet. Det er det enkelte barn og den enkelte ungdom man gir en sosial oppfølging. I tråd med dette har Fredrikstad ingen utpreget lavterskeltak à la «åpen hall». Idrettsrådet ga uttrykk for den mening at slike tiltak ikke har effekt på deltakelse i ordinær aktivitet. Hovedtyngden av arbeidet er rettet mot at barn og unge og deres familier innlemmes *enkeltvis* i idrettslagenes ordinære aktivitet, i den regulære organisasjonen.

Våre informanter gir uttrykk for at de lykkes i dette arbeidet, at det er viktig. Det gis blant annet uttrykk for at særlig hjelpetreneriltaket kan ha ført til at det er mindre uro og

gjengdannelser i Fredrikstad enn det ellers ville vært. Man opplever at tiltakene er med og skaper aksept i idrettslagene for at også idretten har et ansvar i inkluderingsarbeidet. Idrettsrådet gir også uttrykk for at man lykkes i å skape en sosial arena der særlig minoritets*gutter* kan bistås i å inkluderes fullt ut i norske samfunnet. Det nevnes også i rapportene at erfaringene med dette tiltaket er positive. Det har også vært en klar vekst i antall personer som har engasjert seg som hjelpetrenerne, fra 20 personer i 9 klubber i 2005 til ca. 50 personer i klubber i 2010.

4.2 Stavanger

Stavanger har nær 124 000 innbyggere. En relativt høy andel av befolkningen (16, 4 prosent) er innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre. Pga. petroleumsindustrien, er imidlertid mange Stavangers innvandrere «elitemigranter» fra vestlige land. 9, 2 prosent av befolkningen har bakgrunn fra land utenfor EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand (ssb.no). Det er særlig Storhaug bydel som er kjent som «innvandrerområdet» i Stavanger. Her er 22, 1 prosent av befolkningen innvandrere eller har innvandrerbakgrunn.¹¹

Hvordan inkluderes innvandrere i idrett i Stavanger?

Stavangeridretten har drevet med integreringsarbeid over mer enn en tiårsperiode. Det begynte med at kommunen sendte en forespørsel til en klubb i den mest innvandrerfette bydelen. Etter hvert kom storbymidlene inn som finansieringskilde, og ble en viktig kilde til utvikling av dette arbeidet.

Inkluderingsarbeidet i stavangeridretten drives i dag under overskriften «*Idrett +*». Hovedmålsettingen med «*Idrett +*» er å «*gi barn og unge med ekstra behov for støtte/hjelp, et reelt tilbud om idrettslig aktivitet*». Pluss-begrepet viser til at dette er noe man gjør *i tillegg til* primæroppgaven. Det understrekes at dette er en samfunnsoppgave som idretten påtar seg, og som egentlig er andres (samfunnets) ansvar. Og derfor, fortelles det fra idrettsrådets side, er det påkrevd med økonomisk støtte, fordi «*integrering koster penger*». Idrettsrådet er av den oppfatning av hvis man ikke fikk støtte fra myndighetene til dette arbeidet, kunne det ikke vært drevet, det vil si det kunne ikke vært jobbet med på en systematisk og planmessig måte. Men på den annen side, er det også slik, sies det, at det alltid vil bli gjort mye godt inkluderingsarbeid, «*skjult*» i idrettslagene, arbeid som ikke dokumenteres. Målgruppene i «*Idrett +*» følger slik sett med inn i det aktivitetsmessige dragsug som idretten skaper. Lokalidretten er med på dette, også fordi det er noe man ønsker og er motivert for å gjøre. Finansieringen av «*Idrett +*» er uttrykk for dette samspillet mellom offentlig oppgave og idrettens egenmotivasjon. Den statlige tilskuddsordningen og kommunen bidrar med ca. en tredjedel hver. Den siste tredjedelen av et samlet beløp på ca. 1, 5 mill. NOK, er det idretten selv som bevilger, gjennom bruk av lokale aktivitetsmidler (LAM-midler).

¹¹ http://statistikk.stavanger.kommune.no/befolkning_15s.html

«Idrett +» omfatter fem definerte målgrupper:

1. Inaktive barn og ungdom (6–19 år)
2. Barn og ungdom (6–19 år) med problematferd
3. Innvandrere
4. Psykisk utviklingshemmede som har behov for ekstra oppfølging innenfor idrettslag (gjelder også voksne)
5. Personer med betalingsvansker/økonomiske barrierer for å delta i idrettsaktiviteter

Målgruppene er definert bredere enn de som er omfattet av tilskuddsordningen «Inkludering i idrettslag», og som begrenser seg til kategoriene innvandrere (minoriteter) og gruppen med betalingsproblemer. Også andre grupper er med i «Idrett +». Eksempler som kommer frem i våre intervjuer med idrettslag, er personer som strever med sosial isolasjon, atferdsproblemer (ADHD) eller som er overvektige. Det understrekes fra idrettens side at man ønsker å jobbe med en bredere målgruppe. Ved omlegging av tilskuddsordningen i 2005 kritiserte Stavanger idrettsråd den innsnevring av målgruppene som da ble foretatt, og man mener fortsatt at målgruppedefinisjonen er for smal. Man binder seg for mye, sies det. Ulike idrettslag har ulike kulturer, og det kan være en tilfeldighet om et lag jobber med funksjonshemmede eller innvandrere, sies det. Et annet moment som idrettslagene forteller om, er at de utsatte gruppene, enten det handler om økonomi eller sosiale atferdsproblemer, gjerne omfatter både unge med minoritets- og majoritetsbakgrunn. At man kan jobbe med brede målgrupper, til tross for tilskuddsordningens smalere definisjon, begrunnes og «rettferdiggjøres» videre i at aktiviteten er finansiert også gjennom andre kilder enn tilskuddsordningen. Og hvis man ikke hadde en så bred målgruppeforståelse i «Idrett +», hevdes det, ville man ikke fått kommunale midler eller fått idretten med på å bruke penger fra LAM-ordningen. Slik sett er det interessant å observere at av 30 idrettslag som engasjerte seg i «Idrett +» i 2009, hadde kun 16 lag et engasjement innenfor tilskuddsordningens målgruppe.

Idrettsrådet er koordinator og støttespiller for «Idrett +». De definerer rammer for aktiviteten, fordeler midler og er støttespiller for lagene. Men det er naturligvis lagene selv som bestemmer hva de vil være med på og vil gjøre. Av kriteriene som er satt opp fremgår det at tiltakene som hovedregel ikke skal være knyttet opp mot medlemskapet. De skal komme som tillegg til idrettslagets ordinære aktivitet. Hensikten er å stimulere til at flest mulig kommer i aktivitet. Tiltak skal særlig rettes mot de som ikke er aktive fra før. De skal rettes mot grupper/personer som faller utenfor, og/eller har spesielle behov.

En bakgrunnsfaktor for at man utviklet «Idrett +» som systematisk satsning, er at idrettsrådet ønsker å engasjere idrettslag i alle deler av byen. Til å begynne med var det utvalgte klubber som med støtte fra Idrettsrådet engasjerte seg i inkluderingsarbeid. Idrettsrådet har valgt å tildele «Idrett +»-midler gjennom etablering av en meny av tilbud som det kan søkes om støtte til, med definerte priser/støttebeløp. «Menyen» er som følger:

- Åpen hall

- Idrett & Utfordring (støtte til navngitte personer med særskilte støttebehov)
- Enkeltarrangement rettet mot en eller flere målgrupper (f.eks. familiedag eller fargerik fotball)
- Ferieklubber (ikke fotballskoler)
- Miljøtrener (inspirert av Fredrikstads modell) for å støtte opp om enkeltindivider som trenger bistand for å komme inn i og fungere i klubben.
- Idrettens fritidsordning
- Tiltak rettet mot innvandrere (spesielt for jenter, slik som svømming)
- Tiltak for psykisk utviklingshemmede
- Økonomiske støttetiltak til personer med betalingsvansker
- Oppstartstøtte til klubber som vil påta seg større oppgaver innen «Idrett +»
- Åpen søknad for tiltak som faller innenfor målgruppene. Det kan gjelde både enkeltungdommer, grupper og innvandrerrettede tiltak

På denne måten fikk man etter hvert med seg mange klubber, også av de som i utgangspunktet var noe skeptiske til å jobbe med dette. (De var skeptiske blant annet fordi at de ikke hadde ansatte som kunne påta seg oppgaver.) Men når oppgaven ble definert som avgrenset – gjennom en meny av muligheter – så mange klubber muligheten for å engasjere seg. På den annen side har en utbredning og spredning av tiltak ført til at de lagene som først kom med og som har satset på ansattressurser i koordinering og aktiviseringstiltak, får mindre ressurser til dette. Dette har blitt en konsekvens av at mange flere lag får midler av en økonomisk pott som bare i mindre grad økes.

I «Idrett +» ligger det som oversikten over viser, både individ- og grupperettede tiltak. Ordningen har en vektlegging mot det å bistå enkeltmennesker, samtidig som også massetiltak er inkludert. Fem klubber har åpen hall-tilbud.

Ett lag som har jobbet lenge med minoriteter og innvandrere i en innvandrertett bydel, har erfaringer fra tiltak både rettet mot den enkelte og større grupper. Klubben driver med fotball, håndball, innebandy og badminton. I åpen hall-tilbudet hver fredag deltar anslagsvis 150 personer. Første del av kvelden er reservert barn fra 3./4. til 7. klasse, og andre del for ungdom. Både majoritetsnorske og barn og unge med minoritetsbakgrunn deltar. Mens etnisk norske er i flertall blant de yngste, er innvandrerungdom i flertall siste del av kvelden. Mange innvandrerjenter deltar, da klubben har bygget opp mye tillit blant foreldrene. Det er etter informantens mening litt for få etnisk norske ungdommer som deltar, noe vedkommende tror delvis kan tilskrives at minoritetsungdom er mer tilbakeholdne med alkohol, og derfor nettopp søker steder med trygge rammer. Vedkommende har også arbeidet en god del med enkeltpersoner, både av minoritets- og majoritetsbakgrunn. Det pekes på at arbeidet med enkeltpersoner er tids- og ressurskrevende, og av den grunn må begrenses. Mange ungdom sliter i brytningen mellom to kulturer, påpekes det. Også andre

tiltak tilbys, slik som «fargerik fotball»-turnering om sommeren, og aktivitetstilbud i ferier hvor mange innvandrerbarn kommer, særlig jul og påske.

Bydelen som klubben ligger i har lenge vært forholdsvis innvandrerpreget. Det største innvandremiljøet er tyrkisk. Bydelen hevdes å være som en smeltedigel og fungerer bra på det flerkulturelle plan. Ifølge vår informant er imøtekommenheten for det flerkulturelle større her enn i bydeler hvor det er først i de seinere årene at man har møtt disse utfordringene i særlig omfang. Til en viss grad har bydelen over tid skiftet karakter, ved at deler av det pakistanske miljøet har flyttet ut, mens det i stedet har kommet til flere med østeuropeisk bakgrunn. Klubben rekrutterer deltakere og medlemmer i en fordeling som i stor grad reflekterer befolkningsmønsteret. Deltakelse på fotballagene i aldersbestemte klasser er ikke så ulikt det som følger av befolkningsmønsteret, i enkelte lag er det også relativt sett flere med innvandrerbakgrunn. Det påpekes også at man har observert at ungdommer blir i klubben om de kommer inn som barn.

En kombinasjon av tiltak for større grupper, oppfølgende arbeid mot barn og unge enkeltvis og tillitsbyggende arbeid mot foreldrene, synes ifølge vår informant å være det som fungerer. Åpen hall fremstår som en arena hvor alle deltar på like fot, og hvor det foregår samhandling på tvers mellom ulike grupperinger. Barn og ungdom kjører konseptet selv, mens ressurs-/støttepersoner følger med om noen sliter. Samarbeid med skolene i bydelen er et viktig element når det gjelder å få med ungene i de idrettsaktiviteter som tilbys. I oppstarten av skoleåret deltar en på foreldremøter og formidler informasjon om tilbudet i klubben til førsteklasingene. Resultatet blir at så mange som 50–60 barn kan komme med. Så begynner man å se etter om det er noen som skiller seg ut eller ikke kommer med, for å følge opp i forhold til disse. Klubben gir også i det stille økonomisk bistand til personer fra familier med dårlig råd. Det gjelder like mye for etnisk norske familier.

Utfordringene klubben står overfor handler både om frivillige og ansattressurser. Som idrettslag flest har de problemer knyttet til frivillig innsats. Mange fra innvandrerfamilier kommer og ser kamper og kjører barna. Mange minoritetsungdommer dømmer kamper, og får honorar for dette. Men det har vært vanskeligere å få innvandrere og minoriteter til å ta ansvar ut over det. Klubben har en del utfordringer når det gjelder å få tak i nok trenere og lagledere. «Det kan være en og annen far». Klubben har en innvandrer som lagleder, og innvandrergruppen har tidligere vært representert på trenernivå. Det akutte problemet i klubben er imidlertid å opprettholde en rimelig størrelse på ansattressursen som jobber med disse tingene, ettersom tilskuddet fra Idrettsrådet har blitt mindre. Selv om klubben har en rimelig god økonomi, prioriteres den sportslige satsningen på A-laget – som har avansert i divisjonene – fremfor arbeidet med flerkulturell inkludering. Problemene med å mobilisere foreldre til frivillig arbeid, har likevel langt mer komplekse årsakssammenhenger enn at det kan knyttes til minoritetsandel alene. Ved siden av innvandrerproblematikken, var informanten vår opptatt av at det er utfordringer forbundet med fattige familier med majoritetsbakgrunn, men også med velstående familier som i en travel hverdag ønsker å betale seg ut av dugnadsforpliktelser. Dertil kom at området har vært preget av utskifting, både på individuelt nivå og i forhold til befolkningsgrupper.

Det største særskilt innvandreroorienterte tiltaket er et svømmetilbud for personer med innvandrerbakgrunn, det vil si tilbudet er i prinsippet også åpent for etnisk norske – «for å signalisere at dette er et integreringstilbud». Hver sesong deltar 120–150 personer. I rekrutteringen til dette tilbudet har man samarbeidet med et par innvandrerorganisasjoner. Samarbeidet mellom svømmeklubben og organisasjonene har imidlertid ikke vært uten utfordringer fordi interessene har vært ulike. Innvandrerorganisasjonene har hatt som formål å lære jentene å svømme, men slik idrettsrådet hadde opplevd dette, syntes det snarere å være fundert i et ønske om at jentene kan få fritak i skolen, begrunnet i kleskode og liknende. Idrettslagene har interesser i å få innvandrerjentene med videre, integrert i idretten, noe som ifølge idrettsrådet ikke i samme grad har vært innvandrerorganisasjonens mål. (Vi må bemerke at vi ikke har ikke innhentet informasjon om hvordan dette ble opplevd fra innvandrerorganisasjonens side.) Ting begynner imidlertid å utvikle seg til det bedre. Foreldrene ser at barna har det bra. Det meldes likevel ikke om store integreringsresultater. I 2009-rapporten meldes det at to personer har blitt ordinært medlem. Det viktige med dette tilbudet er videre at det er billig, men ikke kostnadsfritt for den enkelte. Det skal ikke være helt gratis, påpekes det, da man mener det er viktig å formidle at ting koster penger – som en form for «samfunnsopplæring».

En annen klubb som driver individuell idrett, har valgt å satse på skolen som samarbeidspartner. Ved å informere gjennom en skole som har relativt mange elever med minoritetsbakgrunn, samt overfor foreldrene, formidles det kunnskap om og søkes det å skape interesse for idretten. Unge av begge kjønn rekrutteres inn for å prøve. Motivasjonen da en startet opp for noen år tilbake var både idealisme og mål om styrket rekruttering. Både etnisk norske og minoriteter prøver seg i klubben – og noen blir. I dette årlige tiltaket, som er gratis for deltakerne (selv om deltakelsen egentlig har en kostnad), kan det være 120–130 som kommer med innledningsvis. Mange faller imidlertid fra etter hvert, mens mellom 30 og 40 personer ser ut til å bli med fast. Noe under halvparten kan være av minoritetsbakgrunn, av dem fem–seks jenter. Det er ikke så veldig mange som blir værende i klubben som idrettsutøvere med et høyt idrettslig nivå. En del, også av minoritetsbakgrunn, kommer tilbake etter noen år og vil ta opp igjen idretten, og blir medlemmer på vanlig måte. Dette tiltaket drives av engasjerte pensjonister, hvorav én med bakgrunn fra skolen.

En klubb som har jobbet i flere år med inkluderings spørsmål, har som et særskilt fokus i «Idrett +»-sammenheng å få inaktive enkeltpersoner med på aktiviteter. I denne virksomheten har klubben ikke spesielt minoriteter som målgruppe. Likevel kommer også minoriteter med, da fordelingen av inaktivitet i stor grad gjenspeiler befolknings-sammensetningen. Det siste halvannet år har laget også hatt et åpen hall-tilbud for ungdom. Siste halvår har ca. 40 ungdommer deltatt. Dette er både etnisk norsk ungdom og ungdom med minoritetsbakgrunn. Noen er idrettsaktive fra før, og noen har ikke vært aktive. Klubben forsøkte også å utvikle kontakt med et nærliggende asylmottak. Erfaringene var ikke så gode mht. kommunikasjonslinjer mot mottaket, og tiltaket falt i fisk. Noe bra kom imidlertid ut av det ved at to personer fra mottaket nå er med på juniorlaget. Hvert år kommer det ca. 40 nye gutter med i lave aldersgrupper i den ordinære idrettsaktiviteten. I snitt er 2–3 av minoritetsbakgrunn. Egentlig deltar relativt få minoritetspersoner, mener vår informant, og han undres på om det kan skyldes at terskelen blir for høy når det er så få

med fra før. Nærliggende områder med større innvandrerbefolkning, og som anvender denne klubbens lagsmodell, har langt flere. Klubben mener selv at man har en god modell ved at man når barna kommer med som små (gjørne femåringer) skal ha med minst en voksen leder per femte spiller. I tillegg kommer oppmann og hovedtrener. Bare fem å ha ansvar for, gjør det enkelt for foreldre å kunne følge opp. Klubben opplever det ganske greit å få med foreldre. Når barna er fem år, kan de ikke godt si at de ikke har kompetanse, og etter som belastningen ikke blir så stor, greier klubben gjerne å holde også på foreldrene til tidlig ungdomsalder. Når det gjelder manglende deltakelse blant barn og unge med minoritetsbakgrunn, trekker de frem foreldreproblematikk som vesentlig. Det er vanskelig å få med minoritetspersoner som trenere, men de få som finnes fungerer vel så godt som andre, sies det.

Fire spillere av ulike nasjonalitetsbakgrunn bodde i en nærliggende bydel. De var med fra de var små. Foreldrene hadde ikke forhold til tid og forpliktelser, og det var vanskelig å få til tilfredsstillende oppmøte på treninger. For å sikre at de kom, var det en som hentet dem i bil. Etter hvert som de ble større – 15 år – valgte man å slutte med henting i bil, og kjøpte rett og slett en sykkel til hver enkelt av dem. Ungdommene skrev også under på en holdningskampanje (uten formelle sanksjoner) om respekt for hverandre, trenere og treninger. I dag er ungdommene blitt 18 år og er fortsatt aktive, som spillere på klubbens juniorlag.

Som oppsummering vil vi trekke frem at Stavanger idrettsråd i sin strategi «Idrett +» legger vekt på oppfølging av enkeltpersoner, på at det finnes personer i lagene som får ansvar å følge opp de med spesielle støttebehov, og på at det brukes relativt mye ressurser på dette. Dette handler om forebyggende arbeid, sies det, og det kan være vanskelig å dokumentere hva man oppnår. Måloppnåelsen mener man særlig er «de gode historiene» (jf. eksemplet i boksen over). Vår vurdering av måloppnåelsen er knyttet til flere forhold. For det første til at det etter hvert har blitt en god del idrettsklubber som engasjerer seg i oppfølging og aktiviteter overfor grupperinger hvor barn og unge med minoritetsbakgrunn inngår. Minoriteter deltar både i lavterskel, åpen hall-aktiviteter og blir med i ordinære idrettslagsaktiviteter. For det andre, og det mest interessante med Stavangers modell er ikke bare fokuset på enkeltindivider, men det som skjer i praksis gjennom koblingen mellom den oppfølging disse får og de permanente idrettsarenaer hvor minoriteter kan delta. Slik sett er det snarere tale om en kombinasjonsmodell mellom individuell oppfølging og felles tilbud, enn om en rendyrket individualisert modell.

4.3 Oslo

I Oslo har mer enn hver fjerde innbygger innvandrerbakgrunn. Hver femte innbygger har bakgrunn fra et «ikke-vestlig» land. I flere av de østlige bydelene er andelen personer som er innvandrere eller som har innvandrerbakgrunn oversteget 40 prosent, og flere skoler i indre og ytre øst har svært høye andeler minoritetsspråklige elever (noen over 90 prosent). I sitt etniske og kulturelle mangfold skiller Oslo seg klart ut fra øvrige norske byer, med Drammen som et unntak.

Idrettens vilkår i Oslo har dannet mye av bakgrunnen for storbymidlene i både sin gamle form før 2005 og for omdefinering av målgruppene i ordningens nåværende form. Den høye andelen etniske minoriteter i mange boligområder særlig øst i byen er helt vesentlig for å forstå hvilke utfordringer idretten og frivilligheten står overfor, men også for å forstå hvordan arbeidet med inkludering i idrettslag innrettes.

Oslo idrettskrets og mange av byens idrettslag har lang erfaring i arbeidet med problematikkene knyttet til minoritet og idrett. Arbeidet har pågått siden starten av 1990-tallet, også under den gamle storbyidrettsordningen. (Situasjonen i Oslo var den gang også mye av bakgrunnen for at storbyidrettsprogrammet så dagens lys.)

Casegjennomgangen her er basert på intervjuer med Oslo idrettskrets (OIK) og med tre sentrale idrettslag i en «innvandrerrett» drabantby i Oslo. Vi har dertil basert oss på de skriftlige rapportene fra OIK til NIF.

OIK har som en av sine målsettinger, at idretten skal bli mer differensiert og inkluderende, hvilket må forstås som at den skal ta inn over seg det etniske og kulturelle mangfoldet som preger Oslo generelt, og de østlige bydeler spesielt. Selv om det finnes idrettstilbud under storbyaktivitet mange steder i byen, konsentreres innsatsen mot de bydelene som har de høyeste minoritetsandeler, slik som Alna, Stovner, Søndre Nordstrand og Gamle Oslo.

OIK har 1 ½ stilling avsatt til storbyarbeidet, dvs. som jobber med tilskuddsordningen inkludering i idrettslag. De har også en ½ stilling som arbeider med en tilgrensende ordning gjennom Oslo kommune, kalt «idrett og utfordring», som retter seg mot spesielt vanskeligstilt ungdom, som står i fare for å utvikle antisosialt handlingsmønster.

Gjennom tilskuddsordningen inkludering i idrettslag ga OIK i 2009 støtte til 80 tiltak i 52 idrettslag, og mottok søknader om 103 tiltak i 58 idrettslag. Man ga støtte til 4, 8 millioner NOK av 10 millioner ansøkt. Målt i antall tiltak og involverte idrettslag har det vært en klar økning siden omleggingen av ordningen i 2005.

Et bredt tilfang av idrettsgrener omfattes av ordningen i Oslo. Blant dem finner vi ishockey, basketball, fotball, kampsport, ski, håndball, badminton og cricket. Av disse er det særlig kampsport, basketball og fotball som rekrutterer mange barn og unge med innvandrerbakgrunn. Til sammenlikning beskrives håndball og skiidrett som nesten helt «hvite» idretter.

Det går tydelig frem av både intervjuer og rapporter at det i Oslo er *lavterskeltilbud* som dominerer arbeidet. Dette er gratis tilbud i nærmiljøet, med hovedvekt på åpen hall-tiltak og ferieaktivitet. Målet er at disse tilbudene skal øke rekrutteringen til idrettslagenes ordinære aktivitet.

Sammenliknet med mange andre byer (ikke minst de to andre casebyene Fredrikstad og Stavanger), fremstår ordningen i Oslo som *lite individrettet*. Oslo er kroneksemplet på det vi i kapittel 3 kalte *masseprofil*. Man satser i størst grad på tiltak som retter seg mot «massene». Særlig er alle åpen hall-tiltakene, samt idrettsskoler i feriene (som ikke krever medlemskap) uttrykk for dette. Sammenliknet med både Fredrikstad og Stavanger har man i begrenset grad drevet «oppsøkende virksomhet» overfor den enkelte unge eller hans/hennes familie, eller hatt rene «introduksjonsordninger» inn i klubbene for den enkelte unge. Sammenliknet

med nettopp Fredrikstad er imidlertid fokuset på innvandre*jenter* vesentlig sterkere i Oslo (vi så at Fredrikstad har valgt å vektlegge særlig gutter). Av de fem definerte målgruppene fra KUD/NIF dominerer *innvandrere generelt* (med 24 tiltak), og deretter *innvandrejenter* (13 tiltak).

De tre idrettslagene vi intervjuet driver forskjellig aktivitet, knyttet til forskjellige idrettsgrener. Ett lag har gratis utlån av utstyr knyttet til vinter- og sommeridrett, som står åpent tilgjengelig hver dag. Turneringen «fargerik fotball» nevnes av flere, men de to andre intervjuete lagene fokuserer mest på allaktivitetstilbud eller åpen hall, der aktivitetstilbudet til barn og unge er fotball, håndball og dans. En av klubbene driver også med svømmeopplæring for innvandrermodre og deres barn.

Det går frem at storbymidlene – altså midlene gjennom denne tilskuddsordningen – etter hvert er blitt svært viktig for mange av byens idrettslag. Både OIK og intervjuete idrettslag gir uttrykk for at mange idrettslag i Oslo er blitt nær avhengige av midlene. Samtidig ser det også ut til at det derved oppstår en idrettslig «sidestruktur» flere steder: Det vil si at storbyidrett til dels eksisterer på siden av det ordinære idrettstilbud i nærmiljøene. Langt på vei betyr dette at den ikke kan sies å understøtte den ordinære aktiviteten i form av økte medlemstall, men at det oppstår to idrettsstrukturer i en del nærmiljøer: (i) storbyidrett og (ii) ordinær aktivitet.

Et nytt satsningsområde fra og med 2011 er at man har valgt ut seks *fokusklubber*. Idrettskretsen skal følge disse i arbeidet gjennom ett år. Og de får tilbud om utviklingsarbeid og seminarer for erfaringsutveksling med de andre klubbene. Disse seks klubbene ligger alle i byområder med høye minoritetsandeler. Bakgrunnen er en erfaring av at det enkelte steder har vokst frem «sideorganisasjoner» med storbyidrett som slik vi tolker ikke ser ut til å være i god «kontakt» med idrettslagenes ordinære virksomhet. Idrettskretsen vedgår at de vet lite om rekruttering fra lavterskel til ordinær idrett. Etter deres erfaring vet heller ikke idrettslagene selv mye om denne overgangen. Et stykke på vei ser dette også ut til å handle om en brytning mellom konkurranseidretten og lavterskeltilbudene.

Vi skal spandere noe plass på de *hovedutfordringer* som trekkes frem i Oslo, da dette er vesentlig for å forstå både byens egenartete situasjon på idrettsfeltet, samt den modell de har valgt for arbeidet med storbysatsning. Disse trekkes frem av både OIK og de tre idrettslagene. De knytter seg til to forhold. (i) Det ene er å engasjere *jenter med innvandrerbakgrunn*, som man har rettet et spesifikt fokus mot i OIK. (Her skiller de seg altså fra Fredrikstad, som ønsker å vektlegge et særlig fokus på gutter.) Uten at man har konkrete tall å støtte seg på, fremheves det at jenter med innvandrerbakgrunn uteblir, også fra lavterskeltilbudene. Dette knyttes blant annet opp til foreldrekontroll i mange minoritetsmiljøer, at jenter får sosiale forpliktelser i familien relativt tidlig, som bidrar til å holde dem borte fra idretten. (ii) Men det som fremheves som det mest sentrale problemet som den organiserte idretten står overfor i Oslos mest multietniske boligområder, knytter seg til det *frivillige arbeidet*, altså *foreldreinnsatsen*. Idrettslagene opplever klare utfordringer med å få gjennomført dugnader, til å engasjere foreldre som kan kjøre til kamper og å få foreldre til å påta seg verv i styrer og som trenere, lagledere og oppmenn. Mens man i både Stavanger og Fredrikstad har utfordringer med å mobilisere *innvandrerforeldre* til frivillig idrettslig innsats, har man flere steder i Oslo problemer med å mobilisere foreldre

overhodet. Vi ser klart at det som Carlsson og Haaland (2006: 66) beskriver i Drammen, og som de antyder at vil kunne skje i Oslo, er et ikke usannsynlig scenario flere steder i Oslo: Idrettslag står i fare for å forvitte fordi tilgangen på frivillige faller bort.

Problemet knytter seg til at innvandrerforeldre i liten grad deltar i den frivillige innsatsen som idretten baserer seg på. Årsakene som trekkes frem av våre informanter i OIK og i idrettslagene korresponderer med dem vi selv lanserte i kapittel 1: Det handler om kombinasjoner av flere forhold. *Sosial klasse* virker på den måten at mange familier har svak økonomi og lav betalingsevne, og dermed ikke råd til medlemsavgift. Av samme grunn har mange foreldre to jobber (og ofte en av jobbene på kveldstid), slik at de rett og slett ikke har tid til frivillig arbeid. *Sosial organisering* virker på den måten at mange familier har mange barn, og dermed mindre anledning til å følge opp hvert enkelt barn i like stor grad som foreldre i en tobarnsfamilie (jf. det majoritetsnorske familiemønster). Endelig virker *kulturell bakgrunn* på den måten at mange ikke har kjennskap til hvordan norsk idrettsliv baseres på frivillighet. Mange informanter peker særlig på den siste. Samlet ser det ut til at disse elementene virker slik at tilgangen på frivillige synker, med økende minoritetsandel. Og mens manglende foreldreengasjement hos innvandrere og etniske minoriteter er en problematikk som trekkes frem mange steder i landet, så er denne utfordringen særlig presserende i områder med høy minoritetsandel. Og der mange idrettslag rundt i landet trekker frem utfordringen med å få innvandrerforeldre til å delta i idrettslagene, får dette flere steder i Oslo altså den konsekvens at man strever med å mønstre nok foreldre til å drive idrettslagene *overhodet*. Årsaken er numerisk: Når minoritetsandelen stiger, blir det enkelt sagt færre foreldre som deltar i idrettslagene. Dette innebærer at dersom idrettslagene skal bestå, så må den samme innsatsen gjøres av færre personer. Både OIK og de tre idrettslagene peker på at dette har som konsekvens at flere majoritetsnorske foreldre også trekker seg unna det frivillige arbeidet. Dette problemet gjør seg gjeldende både når det gjelder loddsalg, kjøring til og fra kamper, styreverv, og trener-, lagleder-/oppmann-oppgaver. Lederen for et stort idrettslag som har vært sentral i storbyarbeidet i bydelen ga uttrykk for pessimisme på vegne av idrettslaget:

(I: Hva betyr det for idrettslaget at dette er et flerkulturelt område?) Vi ser jo, at spesielt innenfor styreverv, så er det mye utskiftning. Og endringene den siste tiden har ikke vært positive. For utviklingen har vært at de norske som bidro veldig mye, de har også begynt å bli borte. For hvis du er med på et fotballag, hvor det er 16 spillere som skal til og fra kamp, og man er avhengig av kjøring, og det i stor grad bare er de etnisk norske som kjører, så blir de lei, og plutselig står man der uten noen. Vi vet jo at noen idrettslag har vært truet med å legge ned (pga. dette), og hvis vi ikke klarer å snu en trend, så kan det fort være det som skjer (...) Så vi har mangel på foreldre generelt, til å dekke primæroppgavene i klubben. (...) Det er foreldreinnsats som er kjerneproblemet vårt.

Alle de tre idrettslagene trakk frem foreldreinnsats som en hovedutfordring, dvs. at frivilligheten undermineres av at den må baseres på stadig færre. Så langt våre data rekker ser det også ut til at hvor *stort* dette problemet er, følger minoritetsandelen. De tre idrettslagene vi intervjuet, ligger i boligområder der andelen minoritetspråklige elever i skolene varierer mellom rundt 50 og drøye 70 prosent. Idrettslaget som ble sitert over ligger i et område av sistnevnte type. Her ble problemet med truet frivillighet uttrykt klart sterkere enn i de andre to idrettslagene, selv om manglende foreldreinnsats (overhodet) var

kjerneproblemet i alle de tre idrettslagene. Uavhengig av hverandre snakket representantene for de to andre idrettslagene om «frustrerte etnisk norske foreldre» og om «frustrasjon hos etnisk norske, de føler de blir brukt opp litt», på samme måte som informanten sitert over. Carlsson og Haaland 2006: 61–62) skriver at flere idrettslag i særlig i Groruddalen i Oslo kan ha nådd et «tippepunkt» i disse prosessene, som kan forstås som at man har overskredet en «frivillighetens terskelverdi». Carlsson og Haaland antyder et «kritisk skjæringspunkt rundt 65–70 prosent minoritetsandel» (ibid.: 91). Selv om slike allmenne vippepunkter er vanskelige å identifisere – vi skal heller ikke gjøre det – fordi de vil avhenge av lokal kontekst (se her Vassenden 2007, for en gjennomgang av vippepunktsteorien til Thomas Schelling (Schelling 1978)), så tror vi Carlsson og Haaland er inne på noe helt sentralt. For ingen av de idrettslag eller idrettsråd som vi intervjuet andre steder enn Oslo snakket om at frivilligheten *som sådan* kommer under press, kun om at man strever med å engasjere innvandrerforeldre. Det at flerkulturaliteten underminerer frivilligheten er i vårt materiale utelukkende et fenomen en del steder i hovedstaden.¹² Og det handler altså om flerkulturalitetens *volum*. Fenomenet synes ikke å inntreffe før man når en viss mengde, hvor vanskelig det enn er å identifisere det nøyaktige vippepunktet eller terskelverdien.

Det er vanskelig å avdekke årsaksmekanismer, men interessant nok korresponderer denne volumproblematikken med hvilken modell man i idrettslagene og i OIK har for storbyarbeidet. Vi nevnte tidligere at få idrettslag i Oslo driver omfattende aktivt oppsøkende arbeid rettet mot barn og ungdom enkeltvis, i alle fall ikke i det omfang som man finner i for eksempel hjelpetreneriltaket i Fredrikstad. Det er rimelig å tro at også dette har med volum å gjøre. Hvis man skulle tenkt Fredrikstads hjelpetrenerne i Oslos mest «innvandrerrette» boligområder, så ville det, satt på spissen, sett slik ut: «Poolen» av potensielle hjelpetrenerne (først og fremst majoritetsnorske foreldre) er vesentlig mindre. Behovet for hjelpetrenerne (fattige barn og/eller minoritetsbarn) er langt større. For eksempel vis-à-vis foreldreproblematikken sa en av de intervjuete idrettslederne at «det er vanskelig å kommunisere med (innvandrer-)foreldre, for da må noen fra foreldregruppen eller lagledergruppen rundt og snakke med de enkelte». Man kan selvsagt ikke entydig sette likhetstegn mellom etnisk bakgrunn og engasjement i idretten. Men med ytterligere en spissformulering: Når flyttemønstrene i Oslo er slik de er, og befolkningsutviklingen i disse områdene er slik den er (etnisk utskiftning), så må et synkende antall engasjerte foreldre dra rundt og besøke et økende antall ikke-engasjerte foreldre, hvis en individbasert modell skal ha gjennomslag i disse delene av Oslo.

Enkelte av idrettslagene vi intervjuet ga uttrykk for at de trenger en person ansatt i fulltids stilling for å jobbe med inkluderingsproblematikk. Frivillighet er ikke alene tilstrekkelig for å opprettholde et godt idrettstilbud i områdene der disse klubbene har tilhold, sies det.

Subsidiering av medlemsavgifter har vært diskutert, men dette gjøres ikke i Oslo. Særlig de idrettslagene med mange minoritetsbarn/-unge har problemer med å få inn avgifter.

¹² Som vi har sett hos Carlsson og Haaland (2006) har dette også kjennetegnet idrettslag i Drammen.

Idrettskretsen er opptatt av at dette handler om læring av frivillighet, og at man derfor heller oppfordrer idrettslagene til å redusere avgiften. I den grad medlemsavgifter betales eller delsubsidieres for enkeltpersoner i Oslo, så skjer det i regi av idrettslagene selv. Ingen av de tre idrettslagene vi intervjuet har gjort dette på systematisk vis, men kunne nevne eksempler på at man «så mellom fingrene» med at enkeltpersoner unnlot å betale.

Det synes også å være en tendens i en del av de «innvandrertette» områdene i Oslo (som vi så i Fredrikstad), at man heller enn å arbeide tungt mot foreldregenerasjonen, retter oppmerksomheten mot unge med minoritetsbakgrunn, den såkalte «*andregenerasjonen*», i håp om at disse skal rekrutteres til trenerposisjoner, som lagledere og generelt som frivillige. Her kan nevnes at den ene klubben vi intervjuet, aktivt søker å rekruttere trenere med minoritetsbakgrunn, særlig gutter som spiller på juniorlaget (fotball). Disse betales 30 000 NOK i året. Klubben tenker seg at disse kan fungere som bindeledd inn i minoritetsmiljøene. Et tilgrensende tiltak er et eget jenteforum i regi av OIK, hvor 12–15 jenter, inklusive jenter med innvandrerbakgrunn, utdannes som idrettsledere. Her er det knyttet forhåpninger om at unge minoritetsnormmenn – «andregenerasjonen» – vil ha en særegen kompetanse i dette arbeidet, vis-à-vis både egen foreldregenerasjon og majoritetsnormmenn. OIK ser for seg at unge med dobbel kulturbakgrunn vil være en ressurs i arbeidet.

Sammenliknet med Fredrikstad, og dels Stavanger, er Oslos modell for arbeidet innen tilskuddsordningen altså klart mer «masseorientert». Mer individuelt tilpassete tiltak finnes innen den tilgrensende kommunale ordningen «idrett og utfordring», men da rettet mot svært vanskeligstilt ungdom. Man har også et annet prosjekt i idrettskretsen, utenfor KUD-midlene, som kalles «treningskontakter», som er unge personer med sosialt engasjement, som ofte er underveis i et sosialfaglig utdanningsløp. OIK har imidlertid ikke knyttet dette opp mot storbyarbeidet (KUD-tilskuddet), da man har fortolket retningslinjene slik at de ikke gir rom for slike individrettede tiltak. Enkelte av de intervjuete representantene for idrettslag stiller seg også spørsmål om hva som er nytten av lavterskeltilbud i idretten: En idrettsleder pekte på det forhold at åpen hall og tilsvarende tilbud ikke skaper læring til hva idrett er for noe, og det skaper heller ikke lagtilhørighet. Mangel på forpliktelser og tilhørighet kan ifølge denne personen føre til at ungdom kanskje ikke fortsetter med idrett i ungdomstiden, samt innebærer det ikke «læring til idrett».

Gitt befolkningsendringene i særlig drabantbyområdene i Oslo, så er det vanskelig å vurdere måloppnåelse. Man må langt på vei ta i bruk en kontrafaktisk tenkemåte, og snarere stille spørsmålet hvordan situasjonen i idrettslagene hadde vært hvis storbymidlene *ikke* fantes. Når vi har sett at OIK trekker frem at flere av hovedstadens idrettslag er blitt avhengige av tilskuddet, må vi si at tilskuddsordningen i høy grad bidrar til å skape idrettstilbud til grupper av barn og unge som ellers ikke hadde hatt stort idrettstilbud. Dette gir også idrettslagene uttrykk for. Imidlertid synes verken idrettskretsen eller de enkelte idrettslagene å være av den oppfatning av «storbyidrett», det vil i hovedsak si lavterskeltilbudene, rekrutterer mange til idrettslagenes ordinære aktivitet. Man er usikker på i hvilken grad dette skjer. På den andre siden fyller for eksempel «åpen hall»-tiltakene (og den ene klubbens åpne tilgang til utstyr) viktige sosiale og forebyggende funksjoner i de aktuelle nærmiljøene. Både i intervjuer og i rapporter går det frem at hærverk klart

reduseres de helgene det er åpen hall i den lokale gymsalen. Særlig ungdom flyttes på denne måten vekk fra gatehjørnet og senteret og inn i idrettshallen, altså under oppsyn av voksne. Likevel gir flere av de intervjuete idrettslagsrepresentantene uttrykk for ambivalens i sitt syn på lavterskeltilbudene. Flere sier at lavterskeltilbud har dilemmaer:

Idrett blir mer til og fra, for mye hobby og for lite forpliktelse (...), det blir til at det ikke skaper læring til hva idrett er for noe, og det skaper heller ikke lagtilhørighet, og dermed også til at ungene kanskje ikke fortsetter i ungdomstiden. Det blir ikke forpliktelser.

Denne informanten er inne på noen klare dilemmaer for Oslo-idretten.

4.4 «Utenforbyene» Skien og Sandnes

4.4.1 Skien

Skien har nær 52 000 innbyggere. 11, 4 prosent av befolkningen er innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre. 8, 3 prosent har bakgrunn fra land utenfor EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand (ssb.no). Det er også i Skien tendenser til etnisk bokonsentrasjon og segregasjon. Innvandrere og personer med innvandrerbakgrunn bor særlig i bydeler med blokkbebyggelse og relativt billige boliger. Storparten befinner seg i Gulset, en drabantby med ca. 10–12 000 innbyggere. En del innvandrere er det også nær sentrum og i bydelen Klyve. Som vanlig er i drabantbyer med høy minoritetsandel, er det mange forskjellige nasjonaliteter representert (jf. Vassenden 2007).

Idrettsrådet i Skien har ikke inkludering oppe som egen sak. Dette har, som vi skal se at også gjelder for Sandnes, sammenheng med måten dette rådet fungerer på. Uten fast ansatte har man verken ressurser eller kapasitet. Noe gjøres imidlertid ettersom kommunen har en viss aktivitet, og idrettsrådet involveres gjennom innspill fra kommunen.

Før noen år siden forsøkte man å lage en flerspråklig folder om dugnadsarbeid, men dette fungerte ifølge dem vi intervjuet ikke særlig bra. Når det gjelder økonomi, har kommunen egne midler for familier som er økonomisk utsatt. Det er opprettet en egen ordning, en såkalt «kontingentkasse», hvor idrettslag kan søke om støtte på vegne av egne utøvere. Dette handler om støtte til kontingent og utstyr. Et idrettslag slet med at medlemmer ikke betalte inn kontingent. Hvis barna og unge ikke er registrert som medlemmer, blir de heller ikke forsikret. Da påtar klubbene seg et stort ansvar. Midlene fra kommunen utgjør imidlertid ikke en stor pott, og blir raskt spist opp. Idrettsrådet har tatt opp overfor klubber at det kan få alvorlige konsekvenser om ikke alle er forsikret. Dette er gjerne greit med de etnisk norske, men verre for innvandrere som har språkutfordringer. Her er det en informasjonsutfordring, påpekes det.

Kommunen samarbeider med 14 idrettslag om en idrettsskole, hvor deltakerne er inntil 6–7 forskjellige idretter i løpet av et år. To kampsportidrettslag er hovedansvarlige. I disse er det en del innvandrere som er medlemmer. Idrettsskolen har 120 plasser for barn i alderen 6–12 år. Den er etterspurt og har venteliste. Opptaksprinsippet er «førstemann til mølla». I dette opplegget deltar også innvandrerbarn, men man kjenner ikke antallet. Informasjon sendes ut via skolene, legges ut på nettet og distribueres på andre måter. Barnevernet kan også henvende seg direkte og få plasser.

En skigruppe i det mest «innvandrerrette» boligområdet kjøpte også utstyr til skolen, ut fra den hensikt at alle skulle kunne delta. Idrettsrådet støttet her med lokale aktivitetsmidler. Også kommunen har utstyrsutlån. Videre har kommunen et åpent hall-tilbud i Gjerpenhallen. Dette er etter skoletid og mest for ungdomskoleelever. Det er særlig gutter som kommer. To nye haller er også under oppsetting og man håper å få åpen hall-tilbud også i disse. Det pågår videre samtaler med idrettskretsen for å etablere en idrettsskole i SFO-tiden.

Det går frem av intervjuene at barn og unge med innvandrerbakgrunn deltar i blant annet bordtennis, innebandy og forskjellige kampsporter. Generelt er imidlertid fotball en idrett hvor det er lett å trekke til seg minoriteter. Idrettsrådet kan fortelle at det år om annet dukker opp egne idrettslag av innvandrere, bestående av enkeltnasjonaliteter. Idrettsrådet er skeptisk til dette. Det fremheves at disse lagene ikke har anlegg, må søke på treningstider, og dertil ofte er nedlagt etter kort tid. For tiden har man kontakt med ett slikt idrettslag. En større guttegjeng ønsker å spille fotball. Men aldersgruppen er veldig spredt. Idrettsrådet er skeptisk til dette. «Integrering i lagene er det ideelle», sier man. Vi forstår dette utsagnet slik at «integrering» her betyr at det er flere etniske grupper representert (ikke bare én), men innen rammen av det majoritetsbaserte, samt at «lagene» betyr dagens eksisterende idrettslag.

Vi har snakket med tre klubber som alle drev med fotball overfor barn og unge. Dette var én sentralt beliggende klubb, ett lag i den mest «innvandrerrette» bydelen, samt ett lag i et eldre, etablert strøk hvor det bor færre familier med innvandrerbakgrunn.

Den sentralt beliggende klubben har et A-lag på høyt nivå. Klubben driver imidlertid også aktivt innen breddefotball. Den har en avdeling for gutter med 12 lag og 170 spillere. Man har lag i aldersbestemte klasser, samt et eget juniorlag for breddefotball som kommer i tillegg til elite-juniorlaget. Det er minoritetspråklige spillere på alle lag. Informanten anslår at 10–20 prosent av spillerne har innvandrerbakgrunn. Flest kommer fra sentrum, men noen også fra drabantbyen Gulset. Det er mye somaliske som kommer, men også andre. Barna rekrutteres hovedsakelig via skolen som informasjonskanal. Vår informant jobber i skolen. Ifølge denne er minoritetsandelen på skolen 20 prosent.

Hovedutfordringer som nevnes er knyttet til økonomi, foreldredeltakelse og dugnadsinnsats. Hva gjelder økonomi, er man en ivrig bruker av kommunens kontingentkasse. For å utløse støtte fra denne, må man sette navn på den personen man søker på vegne av. Lagleder må ha tillatelse fra foreldrene for å søke. Kontingenten er differensiert etter alder. Hver person kan få inntil 2000 NOK fra kassa. Yngre klasser kan få støtte til både medlemskontingent og fotballscho. Når denne kassa er tom, har praksis vært at barn og unge likevel får være med – med andre ord overses kontingentkravet, og dette gjelder også for etnisk norske. Kontingenten utgjør imidlertid en liten del av inntektene til idrettslaget. Det er også nødvendig for idrettslagets økonomi at man gjennomfører dugnader. Hovedinntekten på dugnadssiden er kiosksalg knyttet til A-lagets kamper, men her opplever man at en del foreldre kort fortalt ikke stiller opp. Dette problemet er klart mest merkbart blant minoritetsforeldrene. Det påpekes at det har vært endringer over tid, til det bedre, «men dette er en seig materie», slik vår informant formulerte det.

Det som er vanskelig er å få innvandrereforeldre med på dugnad, og det viser seg også vanskelig å få dem til å kjøre barna til og fra kamper. Og jo flere minoritetsspråklige det er på et lag, jo vanskeligere ser dugnadsbiten ut til å være. Man lager et formelt skriv til alle, hvor man formulerer tydelige forventninger. Laglederne har ansvar for å følge opp de enkelte familiene, og noen er flinkere til dette enn andre: «Det er viktig at lagleder ikke gir seg», sa vår informant. For noen innvandrere er det ressursmessige utgangspunktet svakt. Vår informant antyder også at når det gjelder de foreldrene man av erfaring vet ikke vil stille opp, så har det ikke noen hensikt å føre folk opp på dugnadslista. «Det blir bare frustrasjon ut av det». Men ingen barn bortvises fordi om foreldrene ikke deltar på dugnad. Man lar barna være med likevel. Samtidig vektlegges betydningen av å stille krav i forkant, purre og følge opp, å være tydelige på forventninger. Det er det eneste som fungerer, sier vår informant.

Idrettslaget i den «innvandrertette» bydelen har ca. 1000 medlemmer, hvorav rundt 600 i fotballgruppa. I fotballgruppa har anslagsvis 150, eller omlag en tredjedel, minoritetsbakgrunn. På skolen i området har omtrent halvparten innvandrerbakgrunn. Fotball er lavterskel og slik sett en idrettsgren som passer godt for barn og unge med innvandrerbakgrunn, sies det. Det finnes enkelte minoritetsbarn fra ressurssterke familier som deltar i håndball og turn, men disse er unntakene, sier vår informant.

Utfordringene til klubben handler mye om ressurser, forteller representanten som vi intervjuet. Klubben har en stram økonomi med investeringsprosjekter, blant annet nytt klubbhus. «Økonomi er en viktig del av integreringen», er et samlende utsagn fra dette intervjuet. Informanten forteller om situasjonen blant en del av sine medlemmer, en situasjon som særlig ser ut til å gjøre seg gjeldende blant minoritetsfamilier.

Det er store betalingsproblemer. Det er nesten håpløst. Mange slutter. Vi kan ikke granske hjerter og nyrer. (Vi) vet ikke hvem som kan betale og hvem som bare gjør prioriteringer. En god del kommer og deltar – helt til regninga kommer – og så slutter de.

Laget benytter seg også av kommunens kontingentkasse. Men man kunne sikkert ha brukt den bedre, sies. Det er opp til laglederne selv ettersom dette krever en del arbeid. Foreldre må kontaktes og skjema fylles ut. Det krever kort fortalt mye ressurser å kreve inn penger. Da må man besøke folk hjemme, noe mange kvier seg for. Og det varierer hvor flinke laglederne er til å følge opp dette. «Vi har prinsipielt sagt at søknad først skal sendes før noen blir avvist», fortalte personen vi intervjuet. I praksis varierer det hvordan dette gjøres på ulike lag. «Det er fattige nordmenn også, men det er vanskeligere å gå til nordmenn med spørsmål om kontingentkasse». Informanten utdypet ikke utsagnet, men det ligger nær å anta at han her antyder at det hos majoritetsnordmenn er mer skam forbundet med fattigdom og/eller denne type «almisser», enn hva tilfellet er i en del innvandremiljøer.

Klubben har et innvandrerfokus, men ikke særskilte tiltak. Vår informant mener at det ikke er veien å gå. Eksempelvis mener han at «fargerik fotball»-turneringen mest er et «stunt». Det som er viktig er å følge gutter opp med lagene sine. «Det er da integrering skjer». Og klubben kan også vise til mange vellykkede eksempler hvor spillerne beholdes i lagene. I tillegg kommer det at mange personer med minoritetsbakgrunn kommer og bruker banene (som klubbene eier) utenom formelle treningssider. Dette er et lavterskeltilbud som ifølge informanten har vært bedre benyttet av minoriteter enn av etnisk norske.

Det som trekkes frem som et bra tiltak har vært å få innvandrerungdom (16–18 år) inn som trenere. Med forbilder strømmer minoriteter på, ble det sagt. Videre tar idrettslaget sikte på at det skal jobbes med å få foreldre med på tiltak. Selv om informanten påpeker at etnisk norske foreldre er «nesten like ille», i den forstand at også de i beskjeden grad deltar i dugnadsarbeid. En rimelig antakelse er at dette vil ha delvis med den generelle sosioøkonomiske posisjonen til beboere i området å gjøre. Men selv om dette altså er et generelt problem i området, så fremheves det at det er noen ekstra utfordringer forbundet med innvandrerforeldre: For å få disse med er det å utvikle personlig kontakt avgjørende. Klarer man det, er erfaringen at disse foreldrene kan komme like ofte som andre. År for år har man større fokus på innvandrer-/minoritetsproblematikk. Det er positivt for klubben med mange innvandrere, sies det, blant annet fordi majoritet og minoritet møtes og blir bedre kjent. Men hovedutfordringen er nok ressurser og tid. «Noen av oss jobber ½ stilling – ubetalt».

Den tredje klubben vi besøkte hadde, med langt færre minoritetspersoner med på lagene, annerledes erfaringer. Klubben er en allianseidrettsklubb med ca. tusen medlemmer hvorav omtrent halvparten deltok i fotball. Klubben har ca. 30 forskjellige lag fra 6-årsalderen, A-lag og helt opp til old boys. Både gutter og jenter er med, men det er mye færre jenter (ca. 100 stykker). Flerkulturelle er representert blant jentene, men det er relativt færre muslimske jenter. Vår informant fant ca. 10 prosent «fremmede navn» på listene. Noen lag har ingen og noen flere med innvandrerbakgrunn. Et par av laglederne er «ikke-norske». Vedkommende ga ikke uttrykk for at det er spesielle idrettslige utfordringer forbundet med minoriteter, og mente at dugnad er et gjennomgående problem, uavhengig av etnisk bakgrunn. Foreldrene til de yngre ungene stiller opp, mens det blir verre jo eldre ungene blir. Økonomi er også et problem for noen, og dersom de ikke betaler blir de ikke forsikra. Klubben har purra og har diskutert å utelukke de som ikke betaler fra konkurranse, men ikke fra trening. Men disse problemene gjelder også etnisk norske. På generelt grunnlag modererer likevel informanten sitt syn på hvor problemfritt det er med flerkulturelle idrettslag. Informanten påpeker at den relative andelen spillere som har minoritetsbakgrunn har betydning her. «Det er lettere å tilpasse en og to spillere til å bli norske, enn å få et helt fotballag til å få norsk syn på det», sier han.

Oppsummert fremstår Skien som en by der det også gjøres en del for minoriteter i regi av idretten. I liten grad er det imidlertid en overordnet tenkning og et samlet grep på dette. Idrettsrådet er drevet på frivillig basis og kan i begrenset grad gå inn i tematikken. Kommunen gjør litt gjennom sin kontingentkasse som i hvert fall kommer noen til gode. Det er for så vidt et eksempel på at kommunen i samarbeid med idretten har implementert et virkemiddel som faller klart innenfor tilskuddsordningens målområde, selv om byen ikke er med i denne. For øvrig kan det konstateres at problemstillinger rundt økonomi, foreldredeltakelse og dugnad følger typiske linjer. At det er til dels betydelige problemer i forhold til minoriteters deltakelse, men at problemene i første rekke manifesterer seg i de byområder og idrettslag hvor innvandrerne utgjør en relativt høy andel. Idrettslaget med bare 10 prosent personer med innvandrerbakgrunn, oppga ikke å ha store problemer knyttet til minoriteter spesielt. Dette danner for øvrig en klar parallell til våre observasjoner i Oslo, der utfordringene med foreldredeltakelse ble større med økende andel minoritetsfamilier i området.

4.4.2 Sandnes

Av Sandnes' nesten 65 000 innbyggere er 13, 6 prosent innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre. 8, 1 prosent har bakgrunn fra land utenfor EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand (ssb.no).

Idrettsrådet Sandnes har ikke noen særskilt strategi for å inkludere barn og unge med innvandrerbakgrunn. Det har sammenheng med måten Idrettsrådet fungerer på, at man ikke er aktive med egne tiltak overfor klubbene. Rådet fungerer som en koordineringsinstans mellom lagene og kommunen. Man har videre ansvar for fordeling av tid i haller og på baner.

Idrettsrådet har ikke ressurser til å drive med særskilte tiltak overfor lagene. Idrettsrådet drives gjennom frivillig innsats, og man har ingen ansatte. Rådet får en million NOK av kommunen som deles ut til lagene, og av den potten må man også bruke til egen administrasjon. Situasjonen er imidlertid den at disse midlene minker i omfang, samtidig som byen vokser. Videre mottar man lokale aktivitetsmidler til fordeling på lagene, og de har økt noe i omfang. Det meste av disse midlene, 85 prosent, fordeles mellom lagene etter en matematisk utregning. Resten er prosjektmidler som går til idrettsskoler og andre tiltak.

Det er idrettslagene selv som er i kontakt med minoriteter og som kommer tett på problemstillingene. I idrettsrådet snakkes det også om slike ting, men man har ikke spesielle kontakter og kompetanse som klubbene kan kontakte om de kommer borti aktuelle utfordringer. Det burde man nok hatt, sies det. Antagelig er det slik at mange av byens idrettslag har erfaringer med barn og unge med minoritetsbakgrunn. I hvert fall var det slik for de tre lagene som vi snakket med.

Ett av idrettslagene driver i et relativt innvandretett område. Innvandrerandelen kan variere mellom skoleklasser. I én 2.-klasse, fortalte vår informant, er innvandrerandelen 40 prosent. Dette er en blanding av ulike innvandrergrupper, blant annet vietnamesiske og østeuropeiske. Klubben, som er relativt stor, driver med fotball, innebandy, håndball, basket og idrettsskole. Hovedtyngden er barn som er med på lag i aldersbestemte klasser, men det er også et A-lag i fotball og noen voksne.

Vår informant har vært leder for laget i fem år og er leder for idrettsskolen. Hennes egne barn deltar også i idrettslaget. Hun har vært med i en tiårsperiode. Hun understreker at det ikke gjøres noe spesielt for å få med barn og unge med minoritetsbakgrunn. Man har f.eks. ikke åpen hall-tiltak. Det er ikke gjort vesentlige endringer i tilbudet for å overkomme barrierer som barn og unge med innvandrerbakgrunn kan møte. De som er med, deltar i den ordinære aktiviteten. Og etter informantens erfaringer er det en god del barn og unge med minoritetsbakgrunn som er medlemmer og utøvere. Man finner noen i hver aldersgruppe. Det kan gjerne være 2–3 med minoritetsbakgrunn med på hvert lag. Tilnærmingen i idrettslaget synes å være en form for «fargeblindhet»: Man tar i mot alle på en inkluderende måte, uten å problematisere verken flerkulturalitet eller innvandrings-tematikk. Men i den samme fargeblindheten ligger det også at man heller ikke gjør aktive bestrebelser på å rekruttere minoriteter eller tilrettelegge spesielt for dem. I «fargeblindheten» ligger det at «alle behandles likt», både hva gjelder tilbud og forventninger.

«Ungene tenker ikke på dette engang», sa informanten (jf. fargeblindheten), og fortsatte med at innvandrerbarn «er med som medlemmer på lik linje med andre». Hun har inntrykk av at det kommer flere med minoritetsbakgrunn blant de yngste barna enn blant de eldre. Ungene får informasjon om når aktiviteten begynner gjennom utdeling av lapper på skolene og i barnehagene. Oppsøkende virksomhet spesielt mot innvandrere, har man ikke tid til. Det har også vært noen fra Dale, som er et stort asylmottak i kommunen. Klubben tar i mot dem, selv om det kan være vansker med språk, navn/alder og uregelmessighet.

Helt problemfri er situasjonen likevel ikke. Og utfordringene er langt på vei de samme som andre steder i landet, da det særlig er tematikken foreldre og foreldredeltakelse som byr på utfordringer. Ikke alle foreldre er like flinke til å engasjere seg. Informantens inntrykk er at det er forskjeller mellom nasjonaliteter. Vietnamesiske foreldre engasjerer seg, østeuropeiske i mindre grad. I de yngste aldersgruppene er minoritetsforeldrene flinkere til å komme, har hun registrert. Videre er minoritetsforeldre i liten grad med som trenere, men hun har vært mer opptatt av kjøring til kamper. Hun har sagt til andre i klubben at de må få foreldrene med, at foreldrene må kjøre ungene selv. «Hvis vi begynner å ta ungene med, da vil de aldri kjøre ungene sine, og da ser vi dem aldri». Hun viser til egen erfaring med i mange år å kjøre fire unger med innvandrerbakgrunn sammen med egen sønn, og hun så aldri foreldrene. Hun forteller videre om to kvinner som kontaktet henne, og som syntes det var vanskelig i begynnelsen. Hun trodde kanskje at språkproblemer var en årsak, men etter personlige samtaler har forholdene bedret seg, og nå kjører de. Hovedstrategien er altså å behandle minoriteter i størst mulig utstrekning likt med andre.

Et annet lag, som driver med fotball, har A-lag på forholdsvis høyt nivå og har 40 lag i aldersbestemte klasser. De erfarer at det i økende grad kommer barn og unge med minoritetsbakgrunn. På hvert lag er det gjerne én til to personer. Det er stor spredning i nasjonaliteter. Klubben har en strategi hvor man jobber for å få flest mulig med i breddefotball inntil de er 16 år. Lagene prøver man å sette mest mulig opp som område- og skoleklassebaserte. Det gir lav terskel for å komme med. Nylig ringte kommunen for å få inn en gutt fra Tsjetsjenia. «Vi sjekker da årstrinnet og snakker med lagleder», fortalte vår informant. De vil prøve å få opp både gutten og foreldrene for å snakke med dem. «Laglederne er flinke, de har lært seg dette etter hvert».

Det er mye mer krevende å jobbe med minoriteter. Treningshverdagen fungerer rimelig bra, ungene er flinke til å integrere hverandre, men det er krevende å jobbe med minoriteter. Språk, foreldre og informasjon er utfordringer. Kjøring er et problem. Siden minoritetsforeldre ikke stiller opp, må andre organiseres for å gjøre den jobben.

Klubben har ikke egne opplegg rettet mot foreldrene. Dette handler om begrensninger som følger av frivillighet – manglende tid og ressurser. En har videre diskutert om man skulle ha med asylmottaket å gjøre. Men igjen, det handler om begrenset kapasitet, og man har valgt å la det være.

Klubben har hatt problemer med å få inn medlemskontingenter og betaling. Dette gjelder ikke bare for minoriteter, men er et problem også blant etnisk norske. I høst satte man foten ned, satte opp lister og krevde betaling. Resultatet var at idrettslaget aldri har hatt så høy innbetaling. For de med dårlig økonomi har man etablert avbetalingsordninger. «De

siste vi ønsker å ramme er ungene». Man har forsøkt å finne løsninger, og har så langt ikke behøvd å kaste noen ut.

En tredje klubb driver med friidrett. Det er en del flerkulturelle med som følge av naturlig vekst. Klubben kan fortelle om et betydelig engasjement overfor enkeltpersoner. Informanten mener at det er lettere å rekruttere minoriteter til lagidretter. De individuelle idrettene krever mye, også økonomisk, i hvert fall om man skal bli god. Klubben har integrert to utøvere som begge kom fra det lokale asylmottaket. Den ene ble de kontaktet om gjennom en oppringing. Den andres potensial observerte de ved selvsyn, i det han sprang fra mottaket til sentrum for å gå på norskkurs. Asylsøkere har imidlertid lite økonomisk midler, og det har kostet mye ressurser og arbeid å beholde dem i klubben. Noe har klubben sørget for, men det meste av støtten kommer via en privatperson i klubben, som har engasjert seg direkte. Informanten har også besøkt asylmottaket og invitert folk til å delta. Man har altså forsøkt å åpne klubben for beboerne på mottaket, uten at det har kommet noe samarbeid ut av dette.

Om Sandnes kan vi oppsummert si at idrettens engasjement overfor barn og unge med minoritetsbakgrunn dels skjer som en del av det ordinære lagsarbeidet, dels som følge av tilfeldigheter og ad hoc initiativ. Det kommer en del barn og unge med minoritetsbakgrunn til lagene, men inntrykket er at de er tallmessig underrepresentert. De krevende utfordringene knytter seg ikke minst til mangelfull foreldreinnsats, men i noen tilfeller også økonomi. I stor grad synes det som om lagene håndterer utfordringene etter hvert som de kommer og gjerne lærer av sine erfaringer. Det skorter ikke på velvilje, men ting gjøres ikke på noen systematisk og planmessig måte. At det ikke jobbes systematisk med denne problematikken i Sandnes, har foruten knapphet på ressurser, nok også dels sin bakgrunn i manglende koordinerende initiativ ovenfra.

I rapportens neste og siste kapittel vil tendenser fra de fem casebyene beskrives samlet, opp mot aktivitetsprofilene fra kapittel 3.

5 Oppsummering og drøfting

I dette siste kapitlet vil vi sammenfatte gjennomgangen og gjøre vurderinger av hvilke utfordringer man står overfor på dette feltet fremover. Kapitlet er organisert som følger. Først gir vi en oppsummering av hovedfunn i gjennomgangen, basert på kapitlene 3 og 4. Denne oppsummeringen skal gi svar på hovedproblemstillingen om måloppnåelse (jf. 1.2). Deretter gis en oppsummerende drøfting som er relatert til delproblemstilling om iverksetting. Vi skal underveis også analytisk drøfte en del utfordringer som idrettsbevegelsen står overfor vis-à-vis inkludering. Endelig diskuterer vi implikasjoner som vår gjennomgang kan sies å gi for tilskuddsordningen.

5.1 Oppsummering: omlegging, aktiviteter, måloppnåelse

Statlig støtte til integrering og inkluderingstiltak i storby, tidligere kalt storbymidler, har eksistert som tilskuddsordning siden tidlig på 1990-tallet. Etter en evaluering (Carlsson og Haaland, 2004) ble tilskuddsordningen besluttet lagt om.

Hovedintensjonen med omleggingen var å gjøre tilskuddet mer målrettet. Inntil da hadde tilskuddsordningen operert med brede målgrupper: både minoriteter og inaktive med sosiale integreringsvansker. Selv om aktiviteter knyttet til idrett og fysisk aktivitet stod sentralt, omfattet tiltakene, ut fra NIFs og KUDs vurdering,¹³ også et bredere spekter av tiltak av mer sosial art, også drevet i nært samvirke med kommuner og offentlige instanser. Tilskuddsordningen fikk ved omleggingen en tydeligere idrettspolitisk karakter. Den endret også navn til «Inkludering i idrettslag». Målsetting for tilskuddsordningen ble nå «å inkludere nye grupper inn i lagenes ordinære aktivitetstilbud, gjennom å motvirke økonomiske og kulturelle barrierer som kan være til hinder for å delta i organisert idrettsaktivitet». Videre ble målgruppen begrenset til å omfatte i hovedsak barn og unge med minoritetsbakgrunn. Særskilt var en opptatt av jentenes inkludering, etter som de er mindre aktive i organisert idrett. Det ble også presisert at tilskuddet skulle være rettet mot å skape aktivitet. Det skulle helst ikke brukes til lønn. Endelig er vekten forutsatt å ligge på innsats i områder der det bor mange innvandrere eller personer med innvandrerbakgrunn.

Relativt raskt ble det gjort en del justeringer av rammene for tilskuddsordningen. Støtte til barn og unge fra familier med betalingsvansker ble også tatt inn i ordningen, og på dette punktet skulle den også omfatte etnisk norske familier. Etter hvert ble også tiltak rettet mot innvandrereforeldre gjort tilskuddsberettiget, noe som også var en del av tilskuddsordningen før omleggingen. Logikken var at begge forhold, økonomisk støtte og engasjerte foreldre, kunne bidra til å senke barrierer for deltakelse. Blant annet ble det fra NIFs side spilt inn betydningen av et helhetsperspektiv med vekt på foreldrenes rolle for integrering av innvandrerjenter.

13 Basert på uttalelser i prosjektets oppstartsmøte (KUD, NIF, Oslo idrettskrets og IRIS). Det står også i nærværende retningslinjer at tiltak av kun sosial art ikke er støtteberettiget.

De økonomiske rammene for tilskudd ble noe redusert (6,5 MNOK i 2005) i forhold til hva de var før omleggingen (9 MNOK), for så igjen å øke noe. For årene 2007–2009 har rammen ligget stabilt på 8 MNOK. Midlene har vært fordelt til idrettsråd/-kretser i en rekke byer: Oslo, Drammen, Fredrikstad, Sarpsborg, Kristiansand, Stavanger, Haugesund, Bergen, Trondheim og Tromsø, samt til fire kommuner under Akershus idrettskrets. To av byene, Sarpsborg og Haugesund, ble tatt inn i tilskuddsordningen etter at omleggingen var gjennomført. Som opplistingen viser har ikke alle større norske byer med innvandrerbefolkning av noen størrelse, kommet inn under tilskuddsordningen. To av dem, Sandnes og Skien, har vi også sett på i denne gjennomgangen, for å få innsikt i hva som foregår overfor tilsvarende målgrupper i byer *uten* tilskudd fra staten.

Beløpene som gis til ulike byer/områder holdes på et relativt stabilt og gradvis økende nivå. For mange byers vedkommende har støtte fra andre aktører, i hovedsak kommunen, bidratt til å øke rammen vesentlig. I et par byer, Stavanger og Fredrikstad har idrettsrådet også supplert med lokale aktivitetsmidler. Samlet sett beløp den økonomiske rammen knyttet til tilskuddsordningen seg til over 15,5 MNOK i 2009. Det skal imidlertid understrekes at samfinansiering med kommunene var tilfellet også før omleggingen i 2005. Foruten å øke det økonomiske handlingsrommet, kan det se ut til at denne økonomiske addisjonaliteten har bidratt til å gi ekstra fleksibilitet når det gjelder virkemiddelbruk (lønnsmidler) og definisjon av målgruppen (bredere enn barn og unge med innvandrerbakgrunn og fra familier med betalingsvansker).

Gjennomgang av rapporter fra NIF og de ulike idrettsrådene/-kretsene gir et innblikk i varierende aktivitetsmønstre og profiler ulike byer/steder, og gir et visst grunnlag for vurderinger av måloppnåelse. Mange idrettsgrener er representert. Tilbudet reflekterer til dels det generelle aktivitetsmønsteret i idrettslagene. Mange tilbud er således innen lagspill, særlig fotball, men også andre som innebandy og håndball. Også individuelle idretter av tradisjonell karakter – slik som kampsport, fridrett, svømming, skyting – og ikke så tradisjonell eller utbredt karakter – f.eks. breakdans og aerobic – er representert. Tiltak innen typiske «norske» idretter, som ski og orientering, finnes også, men ikke så mange. Et vesentlig skille som vi har registrert, går mellom lavterskeltilbud på den ene siden, og ordinær idrettslagsaktivitet på den annen. Lavterskeltilbud er åpen hall, idrettskoler av ulike slag, turneringer som «fargerik fotball», svømmeopplæring etc. Lavterskel må forstås i betydning lave økonomiske krav og sosiale barrierer og få idrettslige (trening, konkurranse og prestasjoner) eller andre forpliktelser. Ordinær idrettslagaktivitet omfatter trening og konkurranser slik dette gjerne drives i klubber på ulike nivåer. Når det gjelder barn og unge i lagidretter, handler det gjerne om deltakelse på lag i aldersbestemte klasser.

På et aggregert plan fremstår måloppnåelsen som betydelig. Antall og bredde i tilbudet har økt markant over tid. NIF har operasjonalisert målgruppene i fem tiltakskategorier: (i) Tilbud til innvandrerjenter spesielt; (ii) tilbud til jenter med innvandrerbakgrunn og etnisk norske; (iii) generelle inkluderingstilbud hvor både jenter og gutter, både minoriteter og majoritet, deltar; (iv) økonomiske tilbud med vekt på familier med svak økonomi; (v) tiltak rettet mot innvandrerforeldre, motivert ut fra deres betydning for deltakelse, rekruttering og frivillig støtte. Klart mest utbredt er generelle inkluderingstilbud. Det finnes også en god del kjønnsdelte tiltak, hvorav flest rettet mot jenter generelt og et lavere antall rettet bare mot jenter/kvinner med minoritetsbakgrunn. Økonomiske og foreldrerettede tiltak finnes det også en del av. Det har videre vært en betydelig økning, cirka en dobling, i antall tiltak

over tid. Det har vært økning i alle kategorier. Tiltak rettet mot foreldre nevnes, men ofte i sammenheng med tiltak overfor andre målgrupper. Hovedinntrykket som kommuniseres er at sistnevnte er et vanskelig, men viktig område, hvor mye mer burde ha vært gjort. Det har over tid samlet sett og i de fleste byer også vært en vesentlig økning i antall idrettslag som har involvert seg. Antallet lag økte fra anslagsvis 100 i 2006 til vel 200 tre år senere. Summen av økningen i antall tiltak og i antall lag som engasjerer seg har bidratt til å øke bredden i tilbudet. Dette er en klar indikator på at omlegging av tilskuddsordningen har bidratt til å øke oppmerksomhet om og tilbud knyttet til inkludering i idrettslag

Måloppnåelse uttrykt i antall personer som inkluderes i idrett, synes *tallmessig* mest knyttet til lavterskeltilbudene. Det er særlig i åpne/frie tilbud at relativt store grupper av barn og unge deltar. På den annen side kan man diskutere i hvilken grad slike tilbud er en del av idrettens ordinære tilbud. Det synes til dels som om disse lavterskeltilbudene ofte antar en særegen karakter, organisatorisk på siden av den ordinære idretten. Tallene som oppgis tyder på at denne type tilbud og arrangementer i mindre grad bidrar til at barn og unge med minoritetsbakgrunn blir medlemmer i idrettslag. Deltakelse i ordinære idrettslagstilbud som også kommer til uttrykk i medlemskap i klubben, rapporteres det også om, men i vesentlig mindre grad. Til dels kan det at barn og unge med minoritetsbakgrunn blir medlem i idrettslag knyttes til individuell oppfølging, blant annet ved at særskilte personer er dedikert til å støtte miljømessig opp om deres deltakelse og/eller gjennom økonomisk støtte til medlems- og deltakerutgifter.

Kanskje den viktigste måloppnåelsen vi kan peke på, er det enkle forhold at *en større del av idretten nå engasjerer seg i problematikk knyttet til inkludering og integrering*. Tilskuddet har utløst og opprettholder et økende tilbud og et engasjement i idrettslagene overfor barn og unge med minoritetsbakgrunn og fra familier med betalingsproblemer. De største tallene finner man i deltakelse knyttet til åpne/frie tilbud. Imidlertid er det et tankekors at økningen synes å være langt mindre i ordinær idrettslagsvirksomhet.

Som en del av gjennomgangen har vi også sett på to byer *utenfor* tilskuddsordningen, Sandnes og Skien. Sammenlikning av disse to med byene som er innenfor tilskuddsordningen gjør oss et stykke på vei i stand til å vurdere tilskuddsordningens måloppnåelse. Konklusjonen er enkel (og understøtter funnet om at ordningen har ført til et økende engasjement rundt inkluderingsproblematikk): Tilskuddsordningen har fungert positivt for idrettslagenes og idrettsrådenes/-kretsens inkluderingsarbeid.

Også i Skien og Sandnes finnes det tiltak rettet mot minoriteter i regi av idrettslag, og flere idrettslag gjør mye godt arbeid vis-à-vis minoritetsbarn og -ungdom. Men sammenliknet med byene innenfor tilskuddsordningen – og her drar vi også veksler på analysene i kapittel 3 – så fremtrer dette arbeidet som sterkt avhengig av enkeltpersoners innsats, av «aldsjeler». Det arbeidet som følger av deres initiativ skjer i stor grad ad hoc, og er i mindre grad preget av en helhetlig og systematisk tenkning. Idrettslagene tar opp utfordringene hvis og når minoritetspersoner dukker opp, og særlig i «innvandrer-tette» bydeler: kort fortalt fordi det er mange minoritetsfamilier. Man støter også her på problemer knyttet til økonomi og foreldredeltakelse, som er kjent fra byene innenfor tilskuddsordningen. Men som regel handler arbeidet altså ikke om gjennomtenkte, målrettede tiltak. Snarere dreier det seg om at man så langt råd er, forsøker å håndtere minoritetspersoner innenfor ordinære rammer og rutiner, eller ved at enkeltpersoner med godvilje engasjerer seg, kanskje på privat basis

og til dels ut over det man med rimelighet kan forvente. Et unntak av typen tiltak finner man i Skien hvor idrettslagene kan søke om midler fra en kommunal kontingentkasse for at personer fra familier med dårlig råd også skal få delta. Sammenliknet med byene som er med i ordningen har man heller ingen koordinerende instans man kan vende seg til for rådgivning eller kompetanse (idrettsråd/-krets), og man har heller ikke de samme læringsmulighetene på tvers av idrettslag. Arbeidet er heller ikke koordinert slik det er i byer innenfor ordningen.

I byer som er med i ordningen er det også en observert tendens at ordningen over tid brer seg til flere og flere idrettslag som oppretter flere og flere tiltak. Omfanget av spesifikt inkluderingsarbeid i byer utenfor ordningen kan derfor antas å være mindre enn i byer innenfor.

I de tre casebyene innenfor ordningen har vi dertil ofte møtt en *gjennomtenkt* tilnærming til inkluderingsproblematikk, både hos idrettsråd/-krets og i idrettslagene. For eksempel har vi sett at flere informanter gir gode analyser, noen ganger bent frem samfunnsvitenskapelige analyser, av *hvorfor* minoritetsforeldre i beskjeden grad deltar i frivillig idrettsarbeid. Dette møtte vi sjeldnere både i idrettsråd og idrettslag i de to byene utenfor ordningen (om enn det finnes unntak). Det er selvsagt vanskelig å konkludere entydig om årsaksforhold mellom bevisstgjøring og en tilskuddsordning – vi vet f.eks. at flere av «innenforbyene» har jobbet med problematikken lenge før tilskuddsordningen fikk sin nåværende form eller før de kom med i ordningen. Likevel finner vi det sannsynlig at tilskuddsordningen har bidratt til generell bevisstgjøring om inkluderingsproblematikk i frivillig organisert idrett.¹⁴

Ut fra slike betraktninger kan vi si at tilskuddsordningen fremstår vellykket, fordi både omfanget av og bevisstheten om idrettslagenes arbeid med inkludering ser ut til å øke.

I gjennomgangen har vi videre avdekket klare forskjeller i idrettsrådenes/-kretsenes strategier og profiler for virksomhet knyttet til tilskuddsordningen. Vi har identifisert fire forskjellige tilnærminger: (i) *Masseprofilen* har vekt på frie/åpne tilbud og omfatter særlig byer som Oslo og Drammen. Men også Tromsø og Trondheim har vi plassert i denne kategorien. Hovedvekten ligger på spesifikke tiltak hvor mange deltar, men uten at så mange går inn i idrettens ordinære virksomhet. (ii) *Individprofilen* har vekt på å få enkeltpersoner med inn i idrettens ordinære tilbud gjennom etablering av støtte-/miljøtiltak rundt dem og/eller ved økonomiske støttetiltak. Fredrikstad med sin hjelpetrenerordning er det tydeligste eksemplet her, men også Akershus og Kristiansand har vi plassert i denne kategorien. (iii) *Kombinasjonsprofilen* har en blanding av masse- og individrettede tiltak. Bergen, Stavanger og Haugesund er plassert i denne kategorien ettersom de både har relativt mye åpne tilbud samtidig som de satser på individuelle oppfølgingstiltak. (iv) *Innvandrerbehovsmodellen* er en egen kategori. Hovedpoenget er at innvandremiljøer selv definerer aktuelle tilbud/tiltak. I denne har vi plassert Sarpsborg. Omfanget av tilbud er imidlertid lite, og det er usikkert hvilken betydning en slik modell vil få på sikt.

¹⁴ Enkelte informanter fra idrettslag og idrettsråd/-kretser innenfor ordningen sier også at dette er én av konsekvensene av arbeidet med tilskuddsordningen.

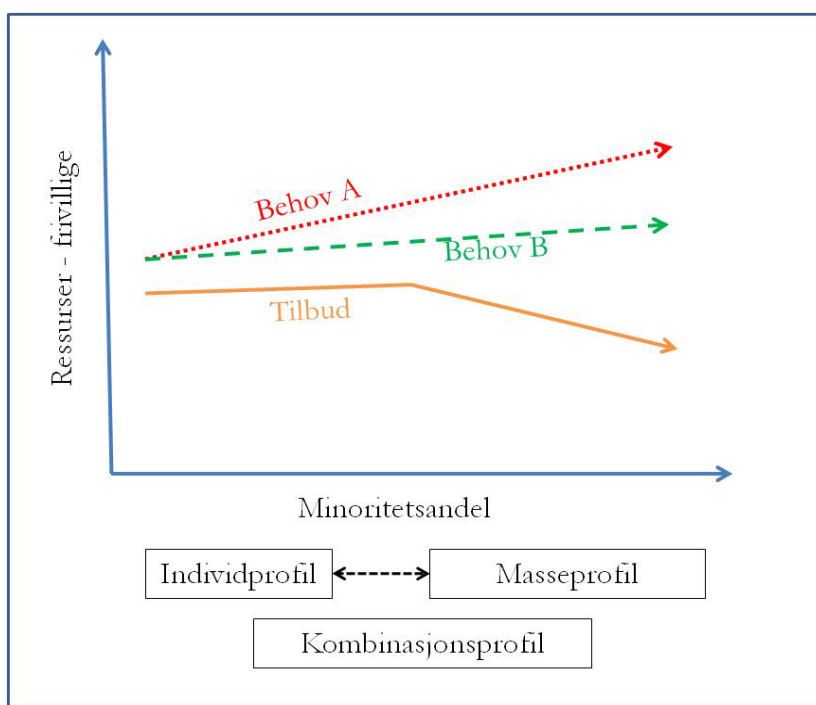
Et stykke på vei kan det se ut til at disse profilene kan ha å gjøre med en annen helt sentral dimensjon som har kommet til syne i vårt materiale. Både rapporter fra idrettsråd/-kretser til NIF og våre intervjuer til casestudier viser at ulike *minoritetsandeler* i nærmiljøene har stor betydning for idrettslagenes arbeid. Ikke minst gjelder dette for tilgangen av frivillige foreldre. Her går det klart frem at jo høyere minoritetsandelen er, jo vanskeligere er det for idrettslagene å mobilisere nok foreldre til det nødvendige frivillige arbeidet som idrettstilbudet hviler på, enten det gjelder kjøring til kamper, verv som styrer, trener eller lagleder eller dugnadsinnsats. Av sammenkjedete årsaker – økonomiske (jobber mye), sosiale (mange barn) og kulturelle (kan mangle forståelse) – er det flere blant innvandrerforeldre enn blant andre foreldre som ikke bidrar i frivillig arbeid. Slik går det en helt klar linje fra at idrettslag i boligområder hvor anslagsvis 1 av 10 barn har innvandrerbakgrunn ikke opplever noen problemer med dette i det hele tatt, til den pessimismen som uttrykkes av enkelte idrettslag i områder av Oslo hvor mer enn 7 av 10 barn i området har innvandrerbakgrunn. På sistnevnte steder ser det ut til at frivilligheten står i fare for å forvitte (jf. Carlsson og Haaland 2004; 2006). Mens man de aller fleste stedene vi har lest rapporter fra og/eller gjort intervjuer, beretter om utfordringene med å mobilisere innvandrerforeldre til frivillig innsats, snakker man sistnevnte steder om problemene med å mobilisere foreldre overhodet. Kort fortalt: Det blir færre som må gjøre arbeidet for flere. Problemet forsterkes så igjen av at de foreldre som gjør arbeidet (oftest majoritetsnorske foreldre) da kan oppleve arbeidsoppgavene som for store, samt også frustreres eller irriteres over andre foreldre som ikke stiller opp, med det resultat at de til slutt trekker seg unna selv (jf. Carlsson og Haaland 2006).

Vi tror ikke det lar seg gjøre å identifisere et allment vippepunkt (jf. Schelling 1978; Vassenden 2007) for når de sistnevnte problemene inntreffer, men i vårt materiale er det kun et hovedstadsfenomen at flerkulturaliteten kan sies å true frivilligheten som sådan. (Det mest markante eksemplet generelt er imidlertid da idrettslaget Drafn i Drammen nær falt sammen på grunn av disse prosessene; se Carlsson og Haaland 2006). Dette handler som nevnt i casestudien om Oslo, om flerkulturalitetens volum. Hvor vanskelig det enn er å identifisere det nøyaktige vippepunktet eller terskelverdien, så synes ikke dette fenomenet å inntreffe før man når en viss mengde. Og i vårt materiale fra Oslo er det også variasjoner mellom de intervjuete idrettslagene – alle de tre idrettslagene peker på dette problemet, men det er klart sterkest i den klubben hvor minoritetsandelen i nærmiljøet er høyest (rundt 7 av 10 barn i lokale skoler).

Vi så i kapittel 3 at de mest karakteristiske eksemplene på *masseprofil* i arbeidet finner man i de to byene innen ordningen som har størst innvandrerbefolkning (Oslo og Drammen). Motsatt finner vi de mest utpregete *individprofilene* i byer med innvandrerbefolkning av relativt moderate størrelser (særlig Fredrikstad). Det samme gjelder *kombinasjonsprofiler* (Bergen, Stavanger). Nå vil valg av profil i dette arbeidet henge sammen med mange forhold, både historikk (hva man har tradisjoner for og erfaring med å gjøre – «stivhengighet»), enkeltpersoners innsats og idrettslagenes egne ønsker. Men det ligger nær å anta, og data gir også indikasjoner i den retning, at minoritetsandel og størrelse på innvandrerbefolkning vil legge føringer for hvilken profil en by legger seg på. Vi antyder i kapittel 4 f.eks. at Fredrikstads hjelpetrenermodell ville støtt på større utfordringer i Oslo, fordi «poolen» av potensielle hjelpetrenerne (frivillige foreldre) er mindre, samtidig som behovet (antallet barn og unge med innvandrerbakgrunn) er større.

Relatert til det siste, er det ytterligere et aspekt ved numerisk kontekst som vi så langt ikke har diskutert inngående, men som kan sies å forsterke utfordringer knyttet til høy minoritetsandel. La oss sette som premiss at målet med tilskuddsordningen er at alle barn og ungdom skal være like aktive i idrett, uavhengig av etnisk bakgrunn, kjønn og økonomi. Gitt det forhold at barn og ungdom med innvandrerbakgrunn er mindre aktive i den organiserte idretten enn andre, så vil en økende minoritetsandel føre til at *behovet* for ekstra tilbud og innsats gjennom idrettslagene stiger, dersom man skal kunne nå målsettingen. Idretten baserer seg generelt på frivillige ressurser, og barne- og ungdomsidretten spesielt på foreldreinnsats. Når andelen foreldre som ikke er aktive i frivillig innsats – hva enten det skyldes innvandrerspesifikke eller andre årsaker – stiger, så synker altså muligheten som et idrettslag har for å drive det tilbud som behøves, og som altså etterspørres i økende grad.

Dette er teoretisk og idealisert modelltenkning, som bygger på tendenser i våre data. Det er en stilisert fremstilling av de utfordringer som den organiserte idretten kan stå overfor i særlig «innvandrertette» områder. Selv om disse tendensene ikke med nødvendighet vil la seg gjenfinne i alle nærmiljøer med høy minoritetsandel, så skjerper en slik tenkning bevisstheten om at problemstillingene i arbeidet med inkludering i idrettslaget vil være helt forskjellige ulike steder, både mellom og innad i byer. Figuren under representerer et forsøk på skjematisk fremstilling av disse prosessene, og av det gapet som kan oppstå mellom behov for idrettslig tilbud og de ressurser som skal til for å kunne gi dette tilbudet.

Figur 2. Ressurs- og frivillighetsproblemet

Figurens horisontale akse angir minoritetsandelen i et nærmiljø, den vertikale akse angir ressurstilgangen (frivillighet). Dertil har figuren tre linjer. Den gule linjen representerer tilbudet av frivillige ressurser (først og fremst foreldre). Etterspørsel har to linjer som bygger på ulike sett av premisser: Den grønne («Behov B») representerer behov for frivillige ressurser (først og fremst antall barn), uten at man tar hensyn til statlige mål om

likt aktivitetsnivå uavhengig av etnisitet, kjønn og klasse. Den røde («Behov A») er behovet for frivillige ressurser dersom man setter som premiss at målet er lik deltakelse.

Vi har lagt tilbudskurven under behovskurven(e). Årsaken er at idrettslag flest alltid har et underskudd på frivillighet. Situasjonen på venstre side av figuren, dvs. relativt lav minoritetsandel, kan langt på vei beskrives som at man søker å aktivisere de som pga. sosiale, kulturelle eller økonomiske grunner p.t. ikke er aktive innen idretten. Utfordringen er her knyttet til å engasjere barn og unge (og deres familier) enkeltvis. Idrettsstrukturen er imidlertid langt på vei den samme som den alltid har vært, og man klarer å la tilbudet tilnærmet følge etterspørselen. Situasjonen på høyre side av figuren (høy minoritetsandel) er en annen: Her svikter tilbudet av frivillige fordi det er få aktive foreldre, og fordi de få må bære frivillighetsforpliktelsene for de mange. Hvis man har som mål at alle barn skal være aktive i idretten, så stiger altså etterspørselen sterkt, i form av at det nå (statistisk sett) er flere barn som kan trenge en ekstra oppfølging (barn av innvandrere). På sikt er en slik situasjon neppe bærekraftig, og det må avklares hvorvidt en frivillighetsmodell er tilstrekkelig (jf. idrettslagene her som påpeker behovet for lønnet personell).

Linjen med «Behov A» beskriver situasjonen under målsettingen at deltakelsen skal være lik for alle, og minoritetsandelen stiger. Da er det alt flere som det trengs et særlig tilbud for (i form av oppfølging o.l.). Når dette skal fylles av et synkende antall aktive foreldre, blir gapet mellom tilbud og etterspørsel særlig stort. Ved «Behov B» godtar man at ulike grupper har ulik deltakelse. Likevel vil etterspørselen etter idrett mest sannsynlig stige, også fordi minoritetsfamilier gjennomgående har flere barn, slik at med en økning i antall minoritetsfamilier i et område (antall personer), følger en enda større økning i antall minoritetsbarn.¹⁵ Følgelig vil behovet stige med økende minoritetsandel i et boligområde, samtidig som antall aktive foreldre per barn, antas å synke.

La det også være sagt at denne stiliserte modellen også vil kunne brukes til å forklare tilsvarende prosesser i boligområder hvor andre store grupper lokalt systematisk står utenfor organisert idrett. For eksempel er det rimelig å anta at tilsvarende sosiale prosesser kan spille seg ut i områder med høy fattigdomskonsentrasjon, men lav minoritetsandel. Antakelig vil den også få mindre gyldighet i fremtidige multietniske boligområder hvor personer fra andregenerasjonen blir mer fremtredende enn førstegenerasjonen i foreldregruppen (se under). Modellen bør slik forstås som at horisontal akse angir andel familier i nærmiljø som har systematiske barrierer for deltakelse i idrett – sosiale, kulturelle og/eller økonomiske.

Vi tenker også at denne modellen kan stå som innspill til fremtidig forskning – hvor holdbar er en slik modell, og hvor generelle og uavvendelige er de prosessene den stiliserer? Hvor går eventuelt «vippepunktet»? I den anledning vil vi også peke på et par områder som vi mener at bør studeres nærmere, i fremtidige forskningsprosjekter.

Det vil for det første være behov for en undersøkelse av *innvanderforeldres* opplevelse av organisert idrett for barn og unge. Vi har for det meste vært nødt til å lene oss på hva –

¹⁵ F.eks. er skolesegregasjonen i Oslo gjennomgående høyere enn boligsegregasjonen, nettopp av denne grunn (jf. Blom 2002).

hovedsakelig – majoritetsnorske idrettsledere opplever er utfordringen for minoritetsforeldre. Vi mener som nevnt at våre informanter lanserer gode analyser her. Men det vil også kunne finnes mekanismer i idrettslagene som kan ekskludere minoritetsforeldre. Disse kan være knyttet til bl.a. sosiale nettverk (hvem kjenner hvem?), taus kunnskap (hvordan gjør man det her?), mangelfull informasjon til de som ikke kjenner idrettslagssystemet fra før, osv. Man vet lite om hvordan innvandrerforeldre opplever norsk lagsidrett. Når målet er å øke deres engasjement i idretten, så er det nødvendig med mer inngående studier av deres opplevelse av idretten. Hva holder dem tilbake, ved siden av økonomiske overveielser? Hva har egentlig kulturell bakgrunn og manglende kjennskap til norsk frivillighet å si? Hvilken betydning har «konkurrerende minoritetsbasert frivillighet» som minoritetsreligiøse foreninger og innvandrerorganisasjoner? Videre: Opplevs norsk lagsidrett som en arena hvor man inviteres inn? Hvis ja, hvorfor er deltakelsen likevel lav? Hvis nei, hva kan og bør eventuelt endres i idrettsstrukturen? Vi finner altså at det er behov for mer kunnskap om *mikronivået* i de prosessene som vi (og Carlsson og Haaland 2006) har beskrevet, og det trengs særlig forskning om *minoritetsforeldre*. Her vil vi også løfte frem nytten av komparative perspektiver. En større forskningsinnsats kunne avdekket hvilke av særegenhetene ved den norske idrettsbevegelsen som skaper utfordringer for nykommere og vanskeligstilte. Hva er dens komparative fortrinn og bakdeler når det gjelder å integrere og sosialisere minoriteter og innvandrere, sammenliknet med f.eks. det engelske systemet, der frivillighet spiller en annen rolle vis-à-vis det offentlige, også i idrettspolitikken (jf. Bergsgard m.fl. 2007)?

Hva gjelder minoritetsforeldre, så skal også fremheves at vi av demografiske årsaker meget vel kan stå overfor endringer i positiv retning i årene som kommer. Bakgrunnen for tilskuddsordningen og problembeskrivelsene rundt den, knytter seg i stor grad til foreldre som *selv* har innvandret, altså den såkalte «førstegenerasjonen». Mange av deres barn, «andregenerasjonen», er nå i utdanningssystemet og på vei inn i arbeidslivet. Disse vil gjøre seg gjeldende som foreldre til barn og ungdom i langt større grad enn det som hittil har preget den norske innvandrerbefolkningen. Mange etterkommere av innvandrere gjennomlever en oppadgående sosial mobilitet. De vil derfor få økonomi, fritid og antakelig også familiemønstre (færre barn per familie) som vil gjøre at familie, arbeid og frivillig innsats lettere lar seg forene enn det som var mulig for deres foreldre. Dertil kommer det at foreldre fra andregenerasjonen ikke vil ha de språklige barrierene for deltakelse, og i langt mindre grad mangle kjennskapen til norsk idrett – de vil svært ofte ha vært aktive barn-/ungdomsutøvere selv. Vi finner at det i dette feltet bør knytte seg stor interesse til den kommende veksten i foreldreskap blant andregenerasjonen. Disse demografiske endringene gir også grunn til optimisme som på sikt vil kunne forenkle det idrettslige arbeidet med inkludering. Dette er et utviklingstrekk som vi ikke har kunnet gå inn på i dette arbeidet, men vi finner at også dette er et tema som bør studeres nærmere.

5.2 Iverksetting av tilskuddsordningen

Omlegging av tilskuddsordningen har også et *iverksettingsaspekt*. Tilskuddsordningen er statlig. Beløp, retningslinjer og endringer i disse vedtas av myndighetene ved Kulturdepartementet. Dette skjer i dialog med og som svar på søknad fra NIF. Midlene fordeles av NIF til det regionale/lokale forvaltningsnivå, idrettsråd og -kretser, som videreformidler penger til idrettslagene lokalt. Endringer i tilskuddsordningen

kommuniseres fra NIF til idrettsrådene/-kretsene. Det er de sistnevnte som, i samspill med lagene, tilpasser seg retningslinjene og implementerer bruken av midlene.

Hvordan fungerer så tilskuddsordningen ut fra et iverksettingsperspektiv? Opedal og Bergsgard (2009) drøfter implementering av statlige tilskuddsordninger til lokalidretten. Deres teoretisk-faglige utgangspunkt er såkalt *implementeringsteori*. Et hovedtema i denne er hvorvidt offentlig politikk realiseres i tråd med intensjonene. De viser til tidlige, sentrale teoribidrag som fremhever «top-down» effektiv iverksetting og begrensninger for denne, knyttet til henholdsvis antallet beslutningsnivåer som saker (for eksempel bevilgninger) må passere (Pressman og Wildavsky 1973), og graden av endring og konflikt (Van Meter og Van Horn 1975). De viser videre til nyere bidrag (Elmore 1980; Hjern og Porter, 1981 og Lipsky 1980), blant annet med vekt på «bottom-up»-iverksetting, og betydningen av lokal kontekst og hvordan lokale beslutningstakere tar imot den offentlige politikken.

Som beskrevet foran var det en del misnøye på idrettsråds/-kretsnivå i forbindelse med at tilskuddsordningen ble lagt om i 2005. Etter hvert synes det som om man har tilpasset seg nyordningen relativt greit, om enn uenigheten med prioritering av målgrupper består enkelte steder. Antagelig skyldes den relative tilfredshet at flere har hatt tilgang på midler også fra andre kilder (som kommunen), og at man derfor har hatt mulighet for å videreføre tidligere praksiser, som f.eks. å gi tilbud også til andre målgrupper med utfordringer for deltakelse, ikke utelukkende innvandrere. Generelt tyder imidlertid lokale variasjoner i aktivitetsmønster og de beskrivelser og vurderinger som fremkommer i rapporter og intervjuer, på at det innenfor rammene av tilskuddsordningen har vært betydelige muligheter for tilpasninger til lokal kontekst. Økning i antall idrettslag og dermed også antall arenaer/steder for inkludering, kan også betraktes som indikator på at det skjer lokale tilpasninger. Blant de som kan ha mest grunn til misnøye, er idrettslag på grunnplanet som fordi penger ble fordelt på flere lag uten at rammene for tilskuddsordningen har økt tilsvarende, har fått mindre ressurser. Eksempel på dette er et idrettslag som har drevet lenge med integreringsarbeid, og som har basert seg mye på tilskuddsfinansiert lønna personell, og som etter reduksjoner i tilskudd nå står overfor betydelige utfordringer med hensyn til å opprettholde aktivitetstilbud.

Opedal og Bergsgard (2009) har i sitt bidrag anvendt en systematisk tilnærming i vurdering av tre tilskuddsordninger som alle har innretning mot lokale idrettslag. Det gjelder: lokale aktivitetsmidler (LAM), aktivitetsmidler via særforbundene (post 3) og kommunal støtte til idretten. I vurdering av disse har de vektlagt følgende kriterier: (i) idrettspolitikkenes målsettinger, (ii) egenskaper ved tilskuddsforvaltningen og de virkemidler som benyttes, samt (iii) idrettslagenes vilje til å iverksette den offentlige politikken. De konkluderer med at de tre tilskuddsordningenes målsettinger i stor grad sammenfaller med idrettslagenes egne perspektiver og egenverdi. Samtidig er målsettingene så vidt generelle at lagene også kan gjøre egne tilpasninger. Selv om virkemidlene og kanalene som penger fordeles gjennom har noe ulik karakter når det gjelder styring og antall beslutningsnivåer som er involvert, synes dette i liten grad å påvirke iverksettingsutfallet. De konkluderer med at det er stor grad av interessefellesskap og et plussumspill mellom myndighetene og idrettslagene når det gjelder bruken av midler fra de tre tilskuddsordningene.

Vi vil gjøre noen tilsvarende vurderinger av den tilskuddsordningen vi behandler i denne rapporten. «Inkludering i idrettslag» har som de andre tilskuddsordningene, også det lokale

idrettslaget som sitt hovedfokus. Når det gjelder de overordnede målsettingene, er de til dels sammenfallende med tilskuddsordningene nevnt over. De er rettet inn mot lokale idrettslag, barn og unge og breddeidrett. Tilskuddsordningen vektlegger nærhet mellom idrettslaget som mottar tilskudd og forvaltningsorganet som deler ut penger. Når det gjelder virkemidlene og organisering av forvaltningen, er tilskuddsordningen til dels sammenfallende med henholdsvis LAM og kommunal støtte ved at det lokale idrettsråd (noen steder idrettskretsen) spiller en sentral rolle i fordelingen av midler. I tilskuddsordningen «Inkludering i idrettslag» er geografisk *nærhet* således et hovedkjennetegn mht. hvorfra tilskuddsmidler deles ut og hvor de benyttes.

Derimot skiller «Inkludering i idrettslag» seg fra LAM og kommunal støtte ved at det foreligger klare *styrings- og seleksjonsmekanismer* for å få tilskudd. NIF foretar på overordnet nivå en fordeling av midler mellom byer/steder; idrettsråd/-kretser velger så ut hvilke lag som skal få penger. Det er i de fleste byer/steder bare en mindre andel av idrettslagene som får tilskudd. Ekstremeksempelet er Haugesund der midlene går til én fotballklubb, Vard. Når det gjelder LAM-midler, får de fleste lokallag støtte (Opedal og Nødland 2004; Opedal, Nødland og Bjelland 2007), det samme gjelder også kommunale midler. Avgjørende for hvilke lag som får midler i tilskuddsordningen «Inkludering i idrettslag», er hvordan de aktiviteter som tilbys harmonerer med målgruppedefinisjonen: Aktivitetstilbudet skal omfatte barn og unge av minoritetsbakgrunn. Tiltak rettet mot foreldre av minoritetsbakgrunn er støtteberettiget. Økonomisk støtte kan gå til barn og unge fra familier med lav betalingssevne (også med majoritetsnorsk bakgrunn). Også tilskuddsordningen aktivitetstilbud via særforbund (Bergsgard, Nødland og Gjerstad 2007) har innebygd styrings- og seleksjonsmekanismer ut fra definerte kriterier, der noen lag får støtte, andre ikke. Forskjellen er at styringen ved disse aktivitetstilbudene skjer ut fra idrettens (særforbundenes) egne premisser med vekt på kompetanseutvikling, mens tildelingskriterier for «Inkludering i idrettslag» er knyttet opp mot kjennetegn ved målgruppen.

Vi står med andre ord overfor en tilskuddsordning som på den ene siden er lokalt orientert og «bakkenær», og på den annen side ovenfra styrende og selektiv på andre premisser enn idrettens primærmålsettinger. En illustrasjon på denne kombinasjonen av nærhet og styring er Stavanger Idrettsråds bruk av begrepet «Idrett pluss» for å betegne at dette er noe som kommer i tillegg til primæroppgaven, samtidig som man legger til rette for et tilskuddssystem med styringskriterier i form av en meny av støttbare aktivitetstilbud som lagene kan søke om.

Kombinasjonen av lokal nærhet og ovenfra styring gir som gjennomgangen foran har vist, varierende aktivitetsprofiler og ulike typer av måloppnåelse: Fra medlemskap og aktivitet på primæridrettens premisser, til deltakelse i mer frie/åpne lavterskelpregede tilbud med mindre konkurranse og prestasjonsfokus.

Når det gjelder iverksetting, synes tilskuddsordningen å ha fungert rimelig godt overfor lokalmiljøene. Det gjelder selv når tiltakene bare delvis faller inn under idrettens primære virksomhet. Utdfordringen om man ønsker å løfte inkluderingsarbeidet ytterligere, er å *øke sammenfallet i interesser* mellom myndighetenes mål og idrettens utviklingsambisjoner. Det kan både skje ved å utvide idrettens generelle vektlegging av hvilke former for fysisk aktivitet man vil tilby, og ved å utvikle organisering og virkemidler rettet mot barn, unge og

foreldre tilhørende de nye målgruppene for å inkludere dem i idrettens primæraktiviteter. I begge retninger er det en jobb å gjøre med å utvikle tilpassede modeller for aktivitetstilbud og mobilisering av frivillige ressurser (ikke minst foreldre) for å drive tilbudene. I denne gjennomgangen har vi vektlagt å få frem oversikt over hvordan tilskuddsordningen fungerer. For å komme videre, er det etter vår vurdering også behov for mikroorienterte dybdestudier av hva som virker mer og mindre bra i forhold til barn og unge med minoritetsbakgrunn og aktørene som inngår i primære og sekundære sosiale relasjoner: foreldre, søsken, kamerater og jevnaldrende, lærere, idrettsledere, voksne i annen type frivillige organisasjoner, m.fl.

5.3 Mulige implikasjoner for utvikling av tilskuddsordningen

Omleggingen i 2005 ble gjort med sikte på økt vekt på *idretten som hovedarena* for arbeidet. Poenget har vært å nå de som er lite idrettsaktive, men som støter på kulturelle, sosiale og økonomiske barrierer for å komme med i den organiserte idretten. En har villet unngå det brede sosiale fokus som var før omleggingen, hvor også sosiale aktiviteter og arenaer med løsere tilknytning til organisert idrett var inkludert i ordningen. Samtidig innsnevret man også målgruppefokus til primært å dreie seg om barn og unge med minoritetsbakgrunn, mot tidligere bredere grupper med sosiale integrasjonsvansker. Men når det gjaldt økonomiske barrierer, ble det også åpnet opp for etnisk norske med betalingsproblemer.

Som oppsummert foran har omleggingen i flere henseender fungert bra. Man har lykket med å målrette et viktig integreringsarbeid til den organiserte idrettens arenaer. Lokale idrettslag rundt om i storbyområder og innvandrerfokerte strøk har engasjert seg og satt i gang tiltak med sikte på å inkludere målgruppen. Det har blitt skapt oppmerksomhet og bredere engasjement rundt inkluderingsutfordringene.

Gjennomgangen har vist at måloppnåelse er mulig, men fungerer antagelig best under bestemte forutsetninger. Det lar seg gjøre å få med barn og unge med minoritetsbakgrunn som aktive deltakere og medlemmer i idrettslag, i hvert fall når det handler om enkeltindivider og mindre grupper, og gjerne ved at det legges til rette for dette gjennom personlig oppfølging og for noen også gjennom økonomisk støtte. Det skjer til dels også i segregerte tilbud om svømmeopplæring og lavterskel/moderat prestasjonsrettede idrettstilbud i ballspill for barn i aldersbestemte klasser. De største gruppene ser imidlertid ut til at lar seg først og fremst aktivisere i åpne/frie tilbud (åpen hall etc.), som gjerne er fleksible og til dels egenorganisert, og hvor konkurranse- og prestasjonspresset er moderat.

Det er i *ordinære* idrettsaktiviteter man ifølge retningslinjene ønsker å trekke inn barn og unge med minoritetsbakgrunn. Det kan synes som om at etter måten relativt sett færre med innvandrerbakgrunn går inn som idrettslagsmedlemmer og aktive i den ordinære idrettsaktiviteten, mens relativt mange kommer med i aktivitetstilbud spesielt tilpasset målgruppen. Dette er aktivitetstilbud som til dels ligger på siden av tradisjonell konkurranseidrett. Begrepet storbyidrett slik dette fortsatt til dels benyttes i Oslo, har konnotasjoner i retning noe man kan karakterisere som en *utvidet idrettsforståelse* i retning åpne, lavterskeltilbud om fysisk aktivitet, uten den ordinære idrettens relativt veldefinerte aktiviteter og prestasjons- og konkurransepreg.

Innsnevring av tilskuddsordningen fra et bredere målgruppefokus til et smalere idrettsorientert, indikerer at det skal skje en sterkere vektlegging av hva som er idrettens egenart. Det burde strengt tatt ikke overraske noen – om man reflekterer over idrettens vesen – at det kan by på utfordringer å nå brede målgrupper, dersom målet utelukkende er å rekruttere dem til ordinær idrett. Tangen (2004) argumenterer for at konkurranse og prestasjoner, rett og slett det å vinne, er kjerneelementer ved idrettssystemet og noe av det som skiller det fra andre samfunnsarenaer. Implikasjonen er at det over tid skjer en utvelgelse og prioritering (fra ledere/trenere og gjennom selvseleksjon) av de mest konkurransedyktige og treningsvillige. Det skjer etter som barna blir eldre en økende seleksjon av de flinkeste. Dette gjelder uavhengig av etnisk bakgrunn og er noe av årsaken til det generelle frafallet fra idrett, som særlig setter inn i tidlig ungdomstiden. Men sannsynligheten er stor for at forholdsvis flere av de som er ivrigst og deltar mest fra barnsben av, også blir aktive som ungdom og kanskje også i voksen alder. Her kan man anta at forholdsvis flere etnisk norske barn kommer med, ganske enkelt fordi de vokser opp i en annen kulturell tradisjon, hvor kjennskapet til idretten er større. På den annen side kan man også spekulere i om det også er slik noen steder, innen noen idretter, at barn fra minoritetsfamilier kan bli særskilt aktive. Innvandrerfamilier bor oftere trangt, slik at motivet for at barn og unge til å komme seg ut og gjøre noe, ofte kan være større. Særlig gutter med minoritetsbakgrunn synes oftere å spille på løkka, fotball og basket, og blir gjerne svært flinke. Det generelle bildet når det gjelder store grupper av ungdom, uavhengig av etnisk bakgrunn, er imidlertid en betydelig avskalling i forhold til trening og deltakelse i formaliserte idrettskonkurranser.

Slik sett blir utfordringen todelt: På den ene siden er det særdeles viktig med tidlig rekruttering og god oppfølging av minoritetsbarn inn i tradisjonell idrettslagsaktivitet. Gjennomgangen foran tyder på at dette kan være krevende i forhold til den enkelte, og ikke minst i forhold til å motivere foreldrene til at barna deltar og fortrinnsvis også engasjere foreldrene selv i frivillig innsats. Hvordan gjøres så dette? Det fremkommer tydelig i denne gjennomgangen at det ikke finnes noe trylleformular som lett muliggjør inkludering av minoritetsbarn og -ungdom. Vi har ikke kunnet identifisere en enkelt «best practice» på mikroplan som effektivt lar seg oppskalere. Det foreligger ikke metoder som enkelt kan implementeres og som uten videre fører store mengder inn i idrettslagene. Det å rekruttere og *beholde* målgruppen i idrettslagene, handler ofte om svært tid- og ressurskrevende oppfølging og kommunikasjon, gjerne i form av direkte oppsøkende virksomhet.

På den annen side, dersom man ønsker å nå og beholde større deler av målgruppen, er det kanskje ikke så dumt å tenke at man anvender romslige, brede definisjoner av hva idrett *er*. Derfor kunne det være at retningslinjene for tilskuddsordningen med fordel begrenses til å si at det handler om organisert fysisk aktivitet, men *i regi av idrettslag*, og tilpasses de facto tilbuds- og etterspørselsforhold i forskjellige lokalsamfunn. Med andre ord kan det være fortjenstfullt at åpne og lavterskelpregede tilbud som det er lettere å få mange deltakere med på, sidestilles med ordinære idrettslagsaktiviteter. At dette samtidig kan kreve at idrettsbevegelsen utvikler en utvidet selvforståelse, er selvsagt en utfordring og potensielt dilemma. Det at organisering av åpne lavterskeltilbud byr på egne utfordringer, kommer man ikke bort fra.

Vår gjennomgang har vist at det finnes svært ulike måter å organisere arbeidet på. Vi har skilt mellom tre hovedprofiler: (i) *masseprofil*, (ii) *individprofil* og (iii) *kombinasjonsprofil* (både

masse og individ). Vi finner det prisverdig at tilbudet genereres ut fra lokal kontekst. Samtidig ser vi at både masse- og individprofilene har sine klare begrensninger. Masseprofilen ser ikke ut til i seg selv å rekruttere mange nye medlemmer til ordinær idrettsaktivitet. Individprofilen er ressurskrevende og gir heller ingen garanti for at man faktisk når alle som har behov for ekstra oppfølging. Vi har også løftet frem den mulighet at individbaserte modeller alene kan bli for ressurskrevende i byområder hvor minoritetsandelen er særlig høy. Slik finner vi at tilskuddsordningen fortsatt bør kunne romme alle disse profilene.

Oslo idrettskrets er de som har gått lengst i retning av lavterskeltilbud (altså «masseprofil»). Vi registrerte en ambivalens i deres syn på hvordan storbyarbeidet påvirker osloidretten. Følgende sitat fra intervjuet er talende.

Men vi har erfart at det enkelte steder har vokst frem sideorganisasjoner med storbyidrett, og hvis/når den blir mer populær enn ordinær idrett, så har vi feilet.

Idrettskretsen ga her uttrykk for et noe tvetydig forhold til storby som egen satsning. Samtidig kan vi reise spørsmålet om dette i seg selv er et problem. Kan hende er det vi her er vitne til i Oslo, et konsentrert uttrykk for de veivalg som man kan komme til å stå overfor i årene fremover, hva gjelder det å bevare norsk idrett som massebevegelse. Selv om Oslo står i en særstilling i Norge ut fra innvandrerandel og befolkningskonsentrasjon, så er det en rimelig antakelse at byområder rundt i landet vil utvikle seg i mer flerkulturell retning i årene som kommer. De utfordringene som idretten i Oslo (og Drammen) har stått og står overfor, og synes å ha søkt alternative løsninger på (i form av lavterskeltilbudene), kan dermed meget vel komme til å gjøre seg gjeldende også andre steder, steder som per i dag har relativt beskjedne minoritetsandeler.

Vi har antydnet at man kan stå overfor endringer i positiv retning i landets multietniske boligområder, hva gjelder tilgangen på frivillige foreldre, når andregenerasjonen i økende grad entrer rollen som foreldre til barn og ungdom i «idrettsalder». Gjennomgangen vår kan tyde på at arbeidet med gruppen av minoritetsforeldre, dvs. «førstegenerasjonen», generelt er svært vanskelig – dette er en gruppe av foreldre hvor det ofte trengs direkte oppsøkende virksomhet, gjerne over tid, hvis de skal bli engasjerte. Tunge strukturer ligger til grunn for disse utfordringene, dette er del av et mer generelt integrasjonsspørsmål knyttet til arbeidsliv, familiestruktur osv. Arbeidet fremstår generelt som krevende og er et område hvor få ser ut til å lykkes godt. Man kan reise spørsmål om frivillige ressurser og «ildsjeler» er rette ansvarshaver for et slikt generelt integrasjonsarbeid. Kan hende er det en mer effektiv bruk av tilskuddsmidlene – og det er også noe man enkelte steder allerede gjør – å rette mer av oppmerksomheten mot ungdom som selv er vokst opp i Norge og som er aktive innen idretten, at man rekrutterer disse som idrettsledere. Man kan tenke seg at disse både kan fungere som rollemodeller for de som er yngre, og man se for seg at man sosialiserer sterkere til idretten de som selv er foreldre om 10–15 år.

En relatert problemstilling vedrører den målgruppedefinisjon som brukes. Som angitt har departementet i retningslinjene lagt til grunn at barn og unge med minoritetsbakgrunn er primærmålgruppen i tilskuddsordningen. I tillegg har man også tatt inn tiltak mot innvandrerforeldre og barn og unge fra familier med lav betalingsevne generelt.

NIF har operasjonalisert og rapporterer på tiltak rettet mot minoritetsbarn og -ungdom i kategoriene: (i) tilbud som bare omfatter innvandrere (evt. sammen med mødre), (ii) tilbud til innvandrere generelt (tilbud som også innbefatter majoritet), samt (iii) generelle tilbud som omfatter begge kjønn og både minoritet og majoritet. Ut fra et integrerings-/inkluderingsperspektiv kan man reise spørsmål om særlig de etnisk segregerte tiltakene. Blant idrettslag og idrettsråd har vi flere ganger møtt en viss skepsis mot å ha for eksempel rene innvandrere fotballag. Man kan spørre seg om hvordan slike lag og tiltak ivaretar prinsippet om *inkludering*. Ut fra pragmatiske hensyn kan det selvsagt bli slik at noen tilbud, som for eksempel svømmeopplæring, primært rekrutterer innvandrere. Men det at slike tilbud i utgangspunktet skal være kun minoritetsrettede, eller endatil etnisk spesifikke (jf. svømmeopplæring forbeholdt somaliske kvinner og jenter), er egnet til å gi opphav til skepsis på mer prinsipielt grunnlag. Slike tiltak kan på den ene siden forstås som «midlertidig segregering» som over tid skal føre til integrering (ved at jentene på sikt kommer over på ordinære idrettspartier). Antakelig er det også reelt at de aktuelle kvinner og jenter hadde vært helt inaktive uten de etnisk segregerte tiltakene. På den andre siden kan de forstås som at de legitimerer – og «fryser» – enkeltgruppers forestillinger om nødvendig etnisk atskillelse (forestillinger som vanskelig kan antas å ha noen religiøs begrunnelse). Vi finner i det minste grunn til å løfte frem at ordningen med denne type tiltak vil bryte mot hva man med rimelighet kan forstå med «integrering» og «inkludering». Hvis man med sistnevnte mener kun «deltakelse», så er tiltakene kan hende uproblematiske. Hvis «inkludering» også skal være «integrering» i betydningen kontakt og samvær (altså segregasjon; atskillelse), så gir de grunn til innsigelser. Det finnes antakelig tungtveiende grunner til å hevde at inkluderings tiltak i utgangspunktet bør være både åpne og flerkulturelle, og dermed også inkludere den andre «parten» – majoritetsnormmenn.

Derimot synes det hensiktsmessig at NIF opererer med de andre to kategoriene: (ii) innvandrere sammen med andre jenter og (iii) generelle tilbud. Dette handler om å skape møteplasser for majoritet og minoritet(er), og kan slik sett forstås som arenaer for inkludering. At det kan være behov for egne jentetilbud i enkelte sammenhenger, vitner det økende antall slike tiltak om. Til dels er dette begrunnet i religiøse og kulturelle forhold.

Tilskuddsordningen åpner videre for tilbud som favner bredere enn ikke-idrettslig aktiviserte barn og unge med minoritetsbakgrunn. Dersom tilbudet fungerer slik det er tiltenkt, kommer også ikke-aktive ungdom med majoritetsbakgrunn med under tiltak i kategori (ii) og (iii) over. Dette fører oss over i en annen problemstilling som reises av enkelte informanter. Nemlig hvorvidt man i idretten skal skjelle ut fra etnisk bakgrunn (eller endatil hudfarge) mellom hvem man har lov til å støtte spesielt ved bruk av statlige tilskudd, og hvem som ikke er støtteberettiget. Dette dreier seg om en generell velferdspolitisk problemstilling: legitimiteten ved bruk av selektive tiltak, øremerket for bestemte nasjonale eller etniske grupper. Norge har en universalistisk velferdsstat med få økonomiske særordninger for etniske minoritetsgrupper. Prinsippet om likebehandling står svært sterkt her til lands. Nå er tilskuddsordningen riktignok åpnet for at *økonomiske* tilskudd rettet mot lav betalingsevne er generelle. Hovedmålgruppen barn og unge med innvandrere bakgrunn står like fullt fast. Spørsmålet kan stilles om det ville være formålstjenlig å si at tilskuddene generelt sett var rettet mot og begrenset til å skape *arenaer for inkludering*. Så ville det være behovsavhengig ut fra den enkeltes livssituasjon, snarere enn de tilskrevne egenskaper (for eksempel «innvandrerestatus»), hva som avgjør om man skal

følges opp spesielt. Disse grenseoppgangene gjelder i særlig grad tiltak av individbasert karakter. De mer masseorienterte lavterskeltilbudene som åpen hall har (selvsagt) ingen formell adgangsregulering.

På den annen side kunne det da være en fare for at man ved for løse eller altomfattende målgruppeforståelser havnet tilbake i de brede sosiale målgruppedefinisjonene man hadde før tilskuddsordningen ble lagt om. Det vil derfor fortsatt være viktig å fastholde at det handler om idrett, fysisk aktivitet og idrettslagene som inkluderingsarena, og ikke andre sosiale tiltak og arenaer, og man måtte antagelig også (relatert til bruk av dette bestemte tilskuddet) gjøre avgrensninger overfor «tyngre» individuelle innsatser og støttetiltak av terapeutisk eller tilsvarende karakter.

Økonomi anvendes som virkemiddel på to måter. Den ene (i) er gjennom tilskudd rettet mot alle, for å drive gratis, eller i hvert fall subsidierte tilbud, som åpen hall, fysisk aktivitet i ferier, utstyrssentraler etc. Dette er positivt i den forstand at det treffer mange. Det kan imidlertid være av noe begrenset verdi sett i forhold til målsetting om å få barn og unge inn i ordinære aktivitetstilbud. Den andre måten (ii) handler om individrettet støtte til medlemskontingent, deltakeravgifter og utstyrsstøtte (f.eks. sko) osv., slik at også personer fra familier med lav betalingsevne kan delta i ordinær idrett. Denne type støtte kan være en nødvendighet om man vil inkludere barn og unge fra familier med dårlig råd, enten de har minoritets- eller majoritetsbakgrunn. Slik støtte kan være helt nødvendig dersom man ønsker å få personer med dårlig råd med på et relativt høyt nivå i idretter som det koster mye å delta i. Et eksempel kan være et ønske om å trekke med unge flyktninger inn i fridrett. Den generelle utfordringen handler også om støtte til å drive med «billigere» idretter som for eksempel fotball, og i hvilken grad man treffer den reelle målgruppen, blant annet fordi økonomiske behov kan være skjulte. At det økonomiske virkemidlet kan bidra til å senke terskler for deltakelse synes hevet over tvil. Samtidig står man her overfor en pedagogisk utfordring i integreringssammenheng. I den norske samfunnsmodellen koster det å drive med organisert aktivitet på fritida. Det gjelder både i idretten og på andre områder i det sivile samfunnet (kultur, korps, osv.). Det synes slik sett fornuftig at det i noen grad stilles krav til de som deltar, om å betale i hvert fall deler av full medlemsavgift (e.l.) og/eller gjennom dugnadsinnsats.

Foreldre inngår også i tilskuddsordningen, både som målgruppe selv og som virkemiddel vis-à-vis de unge. Det handler dels om rekruttering og oppfølging (informasjon, tillit osv.) hvor foreldre nødvendigvis må ha en sentral rolle. Videre handler det om muligheter for å trekke inn *frivillige ressurser* generelt sett. Med hensyn til det sistnevnte er likevel ikke bare foreldre mulig ressurs. Søsken og juniorspillere, særlig de spillerne som har minoritetsbakgrunn (rollemodeller), er også eksempler som trekkes fram. Innvandrersorganisasjoner er også en mulig, men til dels oversett, kanal. Her er Sarpsborg og Bergen blant unntakene.

Tilskuddsordningen omfatter de største byene, men også en del mellomstore byer og noen kommuner i Akershus fylke. Imidlertid er ikke alle de større byene, og ikke alle byer med relativt stor innvanderbefolkning, inkludert (jf. tabell 4). I denne sammenheng har vi undersøkt Skien og Sandnes, som er de to største byene utenfor tilskuddsordningen. Vi skal ikke her ta standspunkt til hvilke byer og byområder som bør eller ikke bør være med i en tilskuddsordning av denne karakter. Det har også sammenheng med hvor mye midler

som bevilges. Men kriteriene for at byer/kommuner skal være tilskuddsberettiget, er det interessant å diskutere.

I regelverket, slik dette er formulert i Kulturdepartementets tilskuddsbrev av 2009, heter det at «(t)ilskudd kan gis til tiltak i regi av idrettslag i utsatte bydeler i Oslo, samt i randkommuner utenfor Oslo der en relativt stor andel av befolkningen er av innvandrerbakgrunn. Videre kan tilskudd gis til idrettslag i utsatte bydeler (...)» i de ni øvrige angitte byene.

Byenes og byområdenes *innvandrerandel* har vært og vil være et viktig kriterium for å være tilskuddsberettiget. At det i noen bydeler er særskilte utfordringer knyttet til en stor innvandrerbefolkning, er en hovedårsak til at tilskuddsordningen finnes. I Oslo, Drammen og kanskje også i andre sentrale byområder med større minoritetskonsentrasjoner, synes de idrettslige utfordringene å være særlig store. Vi har drøftet foran, jfr. figur 2, hvordan det kan oppstå gap mellom antatt behov og hvor omfattende tilbud som lar seg organisere i de boligområder hvor innvandrerandelen er særlig høy. I særdeleshet er frivillig innsats en knapphetsfaktor, og ikke minst foreldreinnsatsen. Slik sett kunne man tenke seg at man la størsteparten av tilskuddsmidlene inn i de mest innvandrerfette bydelene, for eksempel gjennom lønnsmidler som kompenserte for i hvert fall deler av de manglende frivillige ressursene.

Man skal imidlertid være varsom med å trekke den konklusjon at man bare skal støtte de mest innvandrerfette områdene i sentrale strøk. Poenget er for det første at det også finnes utfordringer i andre byer, særlig i innvandrerfette boområder, med hensyn til å rekruttere barn og unge med minoritetsbakgrunn og engasjere deres foreldre. For det andre, om man fastholder målet om inkludering i ordinær idrett, viser gjennomgangen at det er allmenne utfordringer knyttet til å få minoriteter inn i ordinær idrettslagsvirksomhet. Det finnes økonomiske, sosiale og kulturelle terskler som krever bevisstgjøring, oppfølging og støtte fra idrettslagenes side, og det er ettersom idretten har nasjonal utbredelse, et poeng å skape oppmerksomhet omkring en idrettsbasert inkluderingspolitikk over hele landet. Etter alle solemerker beveger Norge seg også i stadig mer flerkulturell retning. Dette gjelder hele landet, ikke bare det sentrale østlandsområdet. De problemene man i en årrekke har stått overfor i Oslo og Drammen kan meget vel komme til å gjøre seg gjeldende også andre steder. Tilskuddsordningen «Inkludering i idrettslag» bidrar potensielt til at idrettsbevegelsen blir godt rustet til å møte fremtidige utfordringer.

Referanser

- Bakken, A. (1998): *Ungdomstid i storbyen*. NOVA-rapport 1998/7.
- Bergsgard, N.A., B. Houlihan, P. Mangset, S.I. Nødland og H. Rommetvedt (2007): *Sport Policy. A Comparative Analysis of Stability and Change*. Oxford: Elsevier.
- Bergsgard, N.A., S.I. Nødland og B. Gjerstad (2007): *Kompetanse og aktivitet. En gjennomgang av aktivitetsmidlene til barn og unge (post 3) fordelt via særforbundene*. IRIS-rapport 2007/093.
- Blom, S. (2002): *Innvandrerens bosettingsmønster i Oslo*. Statistisk sentralbyrå. Rapport 2002/107.
- Blom, S. (2006): *Innvandrerens bo- og flyttemønstre i Oslo rundt årtusenskiftet*. Statistisk sentralbyrå. Rapport 2006/33
- Carlsson, Y. og T. Haaland (2004): *Barn og unge som står utenfor – aktivisering gjennom idrett*. NIBR-rapport 2004/11.
- Carlsson, Y. og T. Haaland (2006): *Foreldredeltakelse i flerkulturelle idrettslag*. NIBR-notat 2006/132.
- Elmore, R. (1980): «Backward Mapping: Implementation Research and Policy Decisions». I: *Political Science Quarterly*. Vol. 94(3): 601–616.
- Hjern, B. og D.O. Porter (1981): «Implementation Structures. A New Unit of Analysis» I: *Organizational Studies*. Vol. 2(3): 211–227.
- Krange, O. og Å. Strandbu (2004): *Ungdom, idrett og friluftsliv*. NOVA-rapport 2004/16.
- Lipsky, M. (1980): *Street Level Bureaucracy. Dilemmas of the Individual in Public Sector*. New York: Russel Sage Foundation.
- Long, J., K. Hylton, K. Sprachlen, Aa. Ratnaog S. Bailey (2009): *A systematic Review of the Literature on Black and Minority Ethnic Communities in Sport and physical recreation*. Carnegie Research Institute.
- Lorentzen, H. (2001): «Frivillighet i forandring. Om forholdet mellom sivile fellesskap og moderniteten». I: Henriksen, L. S. og B. Ibsen (red.): *Frivillighedens utfordringer – nordisk forskning om frivillig arbeid og frivillige organisasjoner*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Opedal, S. og N.A. Bergsgard (2009): «Idrettspolitikken iverksetting: Tre offentlige veier til frivillig idrett». I: Enjolras, B. og R.H. Walhdal (red.): *Frivillige organisasjoner og offentlig politikk*. Oslo: Novus Forlag.
- Opedal, S. og S.I. Nødland (2004): *Bedre kår for lokalidretten? Evaluering av Kultur- og kirkedepartementets tilskuddsordning til lokale idrettslag*. RF-rapport 2004/224.
- Opedal, S., Nødland, S.I. og Bjelland, A. (2007): *Konsolidert tilskuddsordning? Oppfølgende evaluering av Kultur- og kirkedepartementets tilskuddsordning til lokale idrettslag*. RF-rapport 2004/024.
- Pressman, J.L. og Wildawsky (1973/1984): *Implementation*. (3. utgave). Berkeley: California

University Press

- Schelling, T. C. (1978): «Sorting and mixing: Race and sex». I: Schelling, T. C.: *Micromotives and Macrobehavior*. New York: Norton & Company. S. 135–166.
- St.meld. nr. 41 (1991–92): *Om idretten*.
- Strandbu, Å. (2004): «Idrettsdeltakelse blant unge jenter med innvandrerbakgrunn». I: *Idrottsforum*. www.idrottsforum.org.
- Tangen, J.O. (2004): *Hvordan er idrett mulig? Skisse til en idretts sosiologi*. Høyskoleforlaget, Kristiansand.
- Van Meter, D.S. og C.E. Van Horn (1975): «The Policy Implementation Process. A Conceptual Framework». I: *Administration and Society*. Vol. 6(4): 445–488.
- Vassenden, A. (2007). *Flerkulturelle forståelsesformer. En studie av majoritetsnordmenn i multietniske boligområder*. Dr. polit.-avhandling. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Universitetet i Oslo.
- Wollebæk, D., P. Selle og H. Lorentzen (2000): *Frivillig innsats – sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Bergen: Fagbokforlaget.

Vedlegg

Intervjuguide idrettsråd/-krets

1. Har idrettsrådet/idrettskretsen noen strategi når det gjelder inkludering av innvandrere og minoriteter i idretten? Mottar idrettsrådet eller idrettslag i byen økonomisk støtte for å drive slik virksomhet? Hvor viktig er denne eventuelle støtten?
2. I hvilken grad deltar barn og unge med innvandrerbakgrunn i byens idrettsliv? Har det skjedd noen utvikling i så måte over de siste fem-seks årene?
3. Hvordan vil dere beskrive de aktuelle innvandremiljøene i byen som det arbeides i forhold til? (Geografi, flerkulturalitet og etablerte versus nyankomne) Har det i løpet av de siste fem-seks årene skjedd vesentlige endringer i innvandrermiljøenes sammensetning?
4. Finnes det særskilte tiltak eller satsninger i noen klubber? Har eventuelt omfanget av minoritetsrettede tiltak endret seg over tid? Finnes det tilbud som omfatter bare jenter, eller bare gutter?
5. Hvordan fungerer ulike typer tiltak med hensyn til (a) minoritetsdeltakelse i særskilt tilrettelagte aktiviteter/arrangementer (f.eks. åpen hall), og (b) at innvandrere/minoriteter blir engasjert i ordinære idrettslagsaktiviteter (f.eks. seriespill/konkurransetidrett)? Beskriv tiltak eller arrangementer som fungerer bedre enn andre?
6. Har det skjedd vesentlige endringer i minoritetsrettede tilbud/tiltak i løpet av de siste ca. 5 årene? Hvordan har ulike aktører (idrettslag, idrettsråd/idrettskrets, NIF, evt. andre) bidratt til at disse endringene har funnet sted? Har impulser fra andre byer/steder bidratt til læring og endring?
7. Samarbeid med foreldre (evt. familiemedlemmer)? Hva gjøres i forhold til foreldre eller andre familiemedlemmer? Hvor viktig er dette, for Idrettsrådet; for idrettslagene? Jobbes det systematisk med det i noen klubber, eller dreier dette seg om foreldre som man «tilfeldigvis» møter? Hva fungerer og hvilke resultater oppnår en gjennom samarbeid med foreldre/familie? Hva klarer man evt. *ikke* å få til? Har man ansvarlige/kapasitet for å jobbe på denne fronten?
8. Tas økonomiske virkemidler i bruk for å inkludere innvandrere i idretten? Hvordan fordeler disse seg mellom gratis åpne tilbud og individrettede tiltak (som for eksempel betaling av medlemskap)? Er slik støtte generell, eller forbeholdt minoriteter? Hvor avgjørende er dette aspektet for minoriteters (a) deltakelse, og (b) medlemskap? Hvordan skjer eventuell utvelgelse av enkeltpersoner? Er det noen dilemmaer knyttet til gratis idrett?
9. Hvordan samarbeides det med andre aktører: kommune, bydel, andre offentlige organer, innvandrersorganisasjoner når det gjelder (a) økonomi, (b) aktivitetstilbud, (c) informasjon/markedsføring, (d) rekruttering av deltakere. Hva betyr disse samarbeidsrelasjonene?
10. Har satsningen på inkluderingstiltak noen konsekvenser for idrettens virksomhet og organisering som sådan? (Dvs: Blir idretten her noe annet enn det vi er vant til å tenke at den er?) Stikkord: frivillighet, tilbudet av ordinære idrettslagsaktiviteter, annet?

Intervjuguide idrettslag

1. <*kun til byer med:*> Hvordan har idrettslaget arbeidet med tematikken inkludering av minoriteter? Hva var bakgrunnen for at dere søkte om tilskudd? Fortell kort om tiltak dere har fått midler til.
2. <*kun til byer uten:*> Hvilke erfaringer har idrettslaget deres med arbeid med inkludering av barn og unge med minoritets-/innvandrerbakgrunn?
3. Hvordan vil dere beskrive de innvandrers- og minoritetsmiljøene i området som hører til idrettslaget? (Geografi, flerkulturalitet og etablerte versus nyankomne) Har det i løpet av de siste fem seks årene skjedd vesentlige endringer i innvandremiljøenes sammensetning?
 - a. Hva har befolkningssammensetningen i området hatt å si for idrettslaget? (F.eks. frivillig innsats?)
4. I hvilken grad opplever du at barn og unge med innvandrerbakgrunn deltar i idrettslivet i området her? Har det skjedd noen utvikling i så måte over de siste fem–seks årene?
 - a. Hva med foreldre med minoritets-/innvandrerbakgrunn, i hvilken grad deltar de i idrettens frivillige arbeid? Endringer over tid?
5. Har dere endret tiltak og satsning over tid? Hvordan og hvorfor? (jenter; generelt; økonomi; foreldre?)
6. Hvordan fungerer ulike typer tiltak med hensyn til (a) minoritetsdeltakelse i særskilt tilrettelagte aktiviteter/arrangementer (f.eks. åpen hall), og (b) at innvandrere/minoriteter blir engasjert i ordinære idrettslagsaktiviteter (f.eks. seriespill/konkurransetidrett)? Beskriv tiltak eller arrangementer som fungerer bedre enn andre.
7. Har dere noen tiltak/aktiviteter som retter seg mot foreldre eller andre familiemedlemmer? Hvor viktig er dette? Jobber dere systematisk med det eller dreier dette seg om foreldre som man «tilfeldigvis» møter? Hva fungerer og hvilke resultater oppnår en gjennom samarbeid med foreldre/familie? Hva klarer man evt. *ikke* å få til? Har man ansvarlige/kapasitet for å jobbe på denne fronten?
8. Tar dere i bruk økonomiske virkemidler? Hvordan fordeler disse seg mellom gratis åpne tilbud og individrettede tiltak (som for eksempel betaling av medlemskap)? Er slik støtte generell, eller forbeholdt minoriteter? Hvor avgjørende opplever du at dette aspektet er for minoriteters (a) deltakelse, og (b) medlemskap? Hvordan skjer eventuell utvelgelse av enkeltpersoner? Er det noen dilemmaer knyttet til gratis idrett?
9. Samarbeider dere med andre aktører <(for de med tilskudd:) *enn idrettsrådet*>? F.eks.: kommune, bydel, andre offentlige organer, skoler, innvandrersorganisasjoner når det gjelder (a) økonomi, (b) aktivitetstilbud, (c) informasjon/markedsføring, (d) rekruttering av deltakere. Hva betyr disse samarbeidsrelasjonene?
10. Opplever du at satsning på inkluderingstiltak har noen konsekvenser for idrettens virksomhet og organisering som sådan? (Dvs.: Bli idrett her noe annet enn det vi er vant til å tenke at den er?) Stikkord: frivillighet, tilbudet av ordinære idrettslagsaktiviteter, annet?